

309/10

**ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ ,ΣΤΗ ΝΟΡΒΗΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ**

Παρασκευά Βασιλική

Επιμέλεια : *Διδάσκων Κώστας Δημόπουλος*

Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Κόρινθος, 2008

**ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ ,ΣΤΗ ΝΟΡΒΗΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ**

Παρασκευά Βασιλική

Επιμέλεια : *Διδάσκων Κώστας Δημόπουλος*

Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Κόρινθος, 2008

Ευχαριστίες

Η πραγματοποίηση της διατριβής αυτής συντελέστηκε με τη βοήθεια πολλών ανθρώπων, τους οποίους αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω προσωπικά. Αρχικά λοιπόν θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την ηθική και όχι μόνο στήριξη που μου προσέφερε καθώς και τον οικογενειακό μου φίλο Γρηγόρη Ριζικό, που χωρίς την πολύτιμη βοήθειά του η ολοκλήρωση της εν λόγω διατριβής θα ήταν πραγματικά πολύ δύσκολη αν όχι ανέφικτη. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τις μορφωτικές ακολούθους των πρεσβειών της Σουηδίας, Νορβηγίας και Φινλανδίας για την άμεση ανταπόκριση και επικοινωνία που είχαμε. Θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρω τις φίλες και συμφοιτήτριες μου Μαρία Περιβολάρη και Λένα Μακροπούλου καθώς κατά τη διάρκεια της διατριβής αυτής μοιραστήκαμε ιδέες αλλά και τις ίδιες ανησυχίες για την ολοκλήρωσή της. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου και επιβλέπων στην διατριβή αυτή κ. Κώστα Δημόπουλο για την άψογη συνεργασία που είχαμε και για την συστηματική καθοδήγηση που μου προσέφερε, καθιστώντας έτσι το έργο της συγγραφής πολύ πιο εύκολο και μεθοδικό.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο 1: Συνοπτική παρουσίαση των εκπαιδευτικών συστημάτων των σκανδιναβικών χωρών	4
Εισαγωγή.....	4
Ενότητα 1: Το εκπαιδευτικό σύστημα της Σουηδίας.....	4
1.1.1 Γενικές αρχές- Θεσμικό Πλαίσιο.....	4
1.1.2 Προσχολική Αγωγή.....	5
1.1.3 Υποχρεωτική Εκπαίδευση.....	6
1.1.4 Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.....	6
1.1.5 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	7
1.1.6 Άλλη Εκπαίδευση.....	7
1.1.7 Ιδιωτική Εκπαίδευση.....	7
1.1.8 Διάρκεια.....	7
1.1.9 Αναλυτικό Πρόγραμμα.....	8
1.1.10 Διδάσκοντες.....	9
1.1.11 Αξιολόγηση και τίτλοι σπουδών.....	10
1.1.12 Χρηματοδοτικές πηγές.....	11
1.1.13 Αξιολόγηση εκπαιδευτικού συστήματος.....	11
Ενότητα 2: Το εκπαιδευτικό σύστημα της Νορβηγίας.....	26
1.2.1 Γενικές Αρχές- Θεσμικό Πλαίσιο.....	12
1.2.2 Προσχολική Αγωγή.....	13
1.2.3 Υποχρεωτική Εκπαίδευση.....	13
1.2.4 Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.....	14
1.2.5 Τεχνικά Κολλέγια.....	14
1.2.6 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	15
1.2.7 Ιδιωτική Εκπαίδευση.....	15

1.2.8 Διάρκεια.....	15
1.2.9 Αναλυτικό Πρόγραμμα.....	15
1.2.10 Διδάσκοντες.....	17
1.2.11 Αξιολόγηση- Τίτλοι Σπουδών.....	17
1.2.12 Χρηματοδοτικές Πηγές.....	19
1.2.13 Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Συστήματος.....	19
Ενότητα 3: Το εκπαιδευτικό σύστημα της Φινλανδίας.....	20
1.3.1 Γενικές Αρχές- Θεσμικό Πλαίσιο.....	20
1.3.2 Προσχολική Αγωγή.....	21
1.3.3 Υποχρεωτική Εκπαίδευση.....	21
1.3.4 Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.....	22
1.3.5 Επαγγελματική Εκπαιδευτική Κατάρτιση.....	23
1.3.6 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	23
1.3.7 Ιδιωτική Εκπαίδευση.....	24
1.3.8 Διάρκεια.....	24
1.3.9 Αναλυτικό Πρόγραμμα.....	24
1.3.10 Διδάσκοντες.....	27
1.3.11 Αξιολόγηση- Τίτλοι Σπουδών.....	28
1.3.12 Χρηματοδοτικές Πηγές.....	30
1.3.13 Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Συστήματος.....	30
Ενότητα 4: Συμπεράσματα.....	30
Κεφάλαιο 2: Εκπαιδευτικές Πολιτικές για το σχολικό βιβλίο.....	32
Εισαγωγή.....	32
Ενότητα 2.1 Το σχολικό βιβλίο και η εννοιολογική του διάσταση.....	32
2.1.1 Το σύστημα παραγωγής, έγκρισης- επιλογής και παροχής των σχολικών βιβλίων.....	33
2.1.2 Το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων.....	38

2.1.3 Αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων.....	39
Κεφάλαιο 3: Μεθοδολογία.....	44
Εισαγωγή.....	44
Ενότητα 3.1 Ανάλυση- παρουσίαση βιβλίων.....	44
3.1.1 «Δομές των συστημάτων εκπαίδευσης και εισαγωγικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση,OECD 1990.....	44
3.1.2 Reviews of National Policies for Education Norway, OECD 1990.....	45
3.1.3 Reviews of National Policies for Education Sweden, OECD 1990.....	45
3.1.4 Ευρωπαϊκά Εκπαιδευτικά Συστήματα και Ενιαίο Σχολείο (Σταύρος Ζήγος)....	46
3.1.5 Συγκριτική Παιδαγωγική ΙΙΙ (Σήφης Μπουζάκης).....	46
3.1.6 Σύγχρονη Θεωρία και Πράξη της Παιδείας (Αθανάσιος Παπάς).....	47
3.1.7 Σχολικά Εγχειρίδια Θεσμική εξέλιξη και σύγχρονη προβληματική», Καψάλης Αχιλλέας, Χαραλάμπους Δημήτρης Αθήνα εκδόσεις έκφραση 1995.....	47
3.1.8 Διδακτικό Βιβλίο και Εκπαιδευτικό Υλικό στο σχολείο, Προβληματισμοί, Δυνατότητες, Προοπτικές Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 17-19 Φεβρ. 2005.....	48
3.1.9 Σύγχρονη Εκπαίδευση τ. 125, 2002 Άρθρα: Κουλούρη Χριστίνα «Η μάχη των σχολικών εγχειριδίων» Έξαρχος Ιωάννης, «Σκέψεις και απόψεις για την εκλογή του καταλληλότερου σχολικού εγχειριδίου».....	49
Ενότητα 3.2 Ανάλυση- παρουσίαση ιστοσελίδων.....	50
3.2.1. Ιστοσελίδα του Eurydice: The information network on education in Europe (www.eurydice.org)	50
3.2.2 Ιστοσελίδα του INCA: Education around the world (www.inca.org)	50

3.2.3 Ιστοσελίδα του IARTEM: The international association for research on textbooks and educational media (www.iartem.no).....	51
3.2.4 Ιστοσελίδα του OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (www.oecd.org).....	52
3.2.5 Ιστοσελίδα του Ο.Ε.Δ.Β: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων (www.oedb.gr).....	52
3.2.6 Ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (www.pi-schools.gr)	53
Ενότητα 3.3 Προσωπικές Επαφές.....	54
Κεφάλαιο 4: Εκπαιδευτικές πολιτικές για το σχολικό βιβλίο στη Σουηδία, Νορβηγία και Φινλανδία.....	55
Εισαγωγή.....	55
Ενότητα 4.1 Η πολιτική για το σχολικό βιβλίο στη Σουηδία.....	55
4.1.1 Το σύστημα παραγωγής, έγκρισης - επιλογής και παροχής των σχολικών βιβλίων.....	55
4.1.2 Το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων.....	56
4.1.3 Αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων.....	57
Ενότητα 4.2 Η πολιτική για το σχολικό βιβλίο στη Νορβηγία.....	58
4.2.1 Το σύστημα παραγωγής, έγκρισης - επιλογής και παροχής των σχολικών βιβλίων.....	58
4.2.2 Το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων.....	58
4.2.3 Αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων.....	59
Ενότητα 4.3 Η πολιτική για το σχολικό βιβλίο στη Φινλανδία.....	60

4.3.1 Το σύστημα παραγωγής, έγκρισης - επιλογής και παροχής των σχολικών βιβλίων.....	60
4.3.2 Το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων.....	61
4.3.3 Αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων.....	63
Κεφάλαιο 5: Σύγκριση και συμπεράσματα.....	64
Εισαγωγή.....	64
Ενότητα 5.1 Σύγκριση των εκπαιδευτικών πολιτικών για το σχολικό βιβλίο μεταξύ Σουηδίας, Νορβηγίας και Φινλανδίας.....	64
Ενότητα 5.2 Σύγκριση των εκπαιδευτικών πολιτικών για το σχολικό βιβλίο μεταξύ των σκανδιναβικών χωρών και της Ελλάδας.....	66
Ενότητα 5.3 Σύγκριση των εκπαιδευτικών πολιτικών των σκανδιναβικών χωρών με το ευρύτερο εκπαιδευτικό πλαίσιο.....	70
Βιβλιογραφία.....	72

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εισαγωγική ενότητα της διπλωματικής εργασίας αποσκοπεί στο να ορίσει αρχικά τον στόχο της εργασίας και του κάθε κεφαλαίου ξεχωριστά, καθώς και να παρουσιάσει τον τρόπο που δομούνται οι ενότητες και το περιεχόμενό τους.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Η διπλωματική αυτή εργασία παρουσιάζει τα εκπαιδευτικά συστήματα των σκανδιναβικών χωρών και συγκεκριμένα της Σουηδίας, της Νορβηγίας και της Φινλανδίας εστιάζοντας το ενδιαφέρον της στις εκπαιδευτικές πολιτικές γύρω από το ζήτημα του σχολικού βιβλίου και του εκπαιδευτικού υλικού γενικότερα. Σκοπός της εργασίας είναι μέσα από την σύγκριση και την αναλυτική παρουσίαση των διαφόρων πολιτικών που ακολουθούν τόσο οι σκανδιναβικές χώρες όσο και η πατρίδα μας, να διεξαχθούν συμπεράσματα και να εντοπιστούν οι ομοιότητες αλλά και οι διαφορές αναφορικά με το ζήτημα του σχολικού βιβλίου. Επιπρόσθετα, επιχειρείται να αιτιολογηθούν οι πολιτικές που επιλέγει η κάθε χώρα με βάση το γενικότερο εκπαιδευτικό πλαίσιο που ισχύει σε αυτήν.

ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Η εργασία αποτελείται από πέντε κεφάλαια, τα οποία με τη σειρά τους, αποτελούνται από υποενότητες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται μια σύντομη παρουσίαση των εκπαιδευτικών συστημάτων των σκανδιναβικών χωρών. Το κεφάλαιο αυτό αποτελείται από τέσσερις ενότητες. Η πρώτη ενότητα εξετάζει το εκπαιδευτικό σύστημα της Σουηδίας, χωρισμένο σε δεκατρείς κύριους άξονες με την ακόλουθη σειρά: βασικές αρχές και θεσμικό πλαίσιο, προσχολική αγωγή, υποχρεωτική εκπαίδευση, ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τριτοβάθμια εκπαίδευση, άλλη εκπαίδευση, ιδιωτική εκπαίδευση, αναλυτικό πρόγραμμα, διάρκεια, διδάσκοντες, αξιολόγηση και τίτλοι σπουδών, χρηματοδοτικές πηγές και τέλος αξιολόγηση του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας. Ακολουθούν η δεύτερη και τρίτη ενότητα όπου γίνεται παρουσίαση των εκπαιδευτικών συστημάτων της Νορβηγίας και

Φινλανδίας αντίστοιχα με την ίδια ακριβώς δομή που ακολουθείται και στην πρώτη ενότητα. Το κεφάλαιο κλείνει με την τέταρτη ενότητα όπου διεξάγονται μερικά γενικά συμπεράσματα για τα εκπαιδευτικά συστήματα των σκανδιναβικών χωρών ενώ διαπιστώνονται οι ομοιότητες αλλά και οι διαφορές που παρουσιάζουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται η παρουσίαση των εκπαιδευτικών πολιτικών καθώς και των κυριότερων αξόνων προσδιορισμού του σχολικού βιβλίου. Συγκεκριμένα αναλύονται τρεις βασικοί άξονες που εμφανίζονται με την ακόλουθη σειρά:

1. το σύστημα παραγωγής, έγκρισης- επιλογής και παροχής των σχολικών βιβλίων
2. το περιεχόμενό τους όπως αυτό ορίζεται από μια σειρά παραμέτρους όπως για παράδειγμα η εκπαιδευτική πολιτική, τα αναλυτικά προγράμματα κ.ά.
3. και τέλος το ζήτημα της αξιολόγησής τους.

Επίσης πρέπει να επισημανθεί ότι η παρουσίαση των τριών αυτών αξόνων καταλήγει σε μια κριτική ανάλυση που αναδεικνύει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των διαφόρων εκπαιδευτικών συστημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Το τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζει όλες εκείνες τις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να αντληθούν στοιχεία και πληροφορίες για την εν λόγω πτυχιακή εργασία. Το κεφάλαιο αποτελείται από τρεις βασικές ενότητες. Η πρώτη ενότητα παρουσιάζει αναλυτικά όλες τις βιβλιογραφικές πηγές, η δεύτερη παρουσιάζει τη δομή των διάφορων δικτυακών τόπων που χρησιμοποιήθηκαν και η τρίτη τις προσωπικές επαφές που έγιναν με σκοπό την άντληση επιπλέον πληροφοριών. Καταληκτικά αξίζει να σημειωθεί ότι στο τέλος της παρουσίασης καθεμίας από τις πηγές αυτές, γίνεται λόγος για το ποια ακριβώς στοιχεία αξιοποιήθηκαν για τη συγκεκριμένη εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει τις εκπαιδευτικές πολιτικές που ακολουθούνται στις σκανδιναβικές χώρες για το σχολικό βιβλίο. Το κεφάλαιο χωρίζεται σε τρεις ενότητες.

Στην πρώτη ενότητα αναλύεται η εκπαιδευτικά πολιτική της Σουηδίας για το σχολικό βιβλίο με βάση τους τρεις κύριους άξονες, όπως αυτοί παρουσιάζονται στο δεύτερο κεφάλαιο. Ακολουθεί η δεύτερη και τρίτη ενότητα με την ίδια ακριβώς δομή για τις χώρες της Νορβηγίας και Φινλανδίας αντίστοιχα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Το πέμπτο κεφάλαιο αποτελείται από τρεις βασικές ενότητες. Στην πρώτη ενότητα επιχειρείται η σύγκριση των εκπαιδευτικών πολιτικών που ακολουθούνται για το σχολικό βιβλίο στις σκανδιναβικές χώρες. Η σύγκριση αυτή έγκειται στη συσχέτιση ή μη μεταξύ των διαφόρων πρακτικών που ακολουθούν οι χώρες αυτές με βάση τους τρεις κύριους άξονες προσδιορισμού του σχολικού βιβλίου, όπως αυτοί παρουσιάζονται στο δεύτερο κεφάλαιο. Ακολουθεί η δεύτερη ενότητα που επιχειρεί να διεξάγει κάποια συμπεράσματα μέσα από τη σύγκριση των εκπαιδευτικών πολιτικών για το σχολικό βιβλίο στις σκανδιναβικές χώρες και στην Ελλάδα. Τέλος η τρίτη ενότητα αποσκοπεί στην αιτιολόγηση των επιλογών της Σουηδίας, της Νορβηγίας και της Φινλανδίας για το σχολικό βιβλίο με βάση το γενικότερο εκπαιδευτικό τους πλαίσιο, την ιδεολογία, την οργάνωση και τους στόχους του εκπαιδευτικού τους συστήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Συνοπτική παρουσίαση των εκπαιδευτικών συστημάτων των Σκανδιναβικών χωρών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόχος του κεφαλαίου είναι μια σύντομη περιγραφή-παρουσίαση του εκπαιδευτικού συστήματος των Σκανδιναβικών χωρών και συγκεκριμένα της Σουηδίας, της Νορβηγίας και της Φινλανδίας. Εξετάζοντας κάθε εκπαιδευτικό σύστημα παρατίθενται οι βασικές αρχές που το διέπουν, η δομή και οργάνωση των διαφόρων βαθμίδων της εκπαίδευσης, η διάρκεια κάθε σχολικού έτους, το αναλυτικό πρόγραμμα που αντιστοιχεί στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης, το διδακτικό προσωπικό που απασχολείται, η μέθοδος της αξιολόγησης των μαθητών και οι τίτλοι σπουδών τους, οι πηγές χρηματοδότησης και τέλος η μεθοδολογία αξιολόγησης του εκπαιδευτικού συστήματος κάθε χώρας. Στο τέλος του κεφαλαίου παρατίθενται κάποια γενικά συμπεράσματα σχετικά με τις ομοιότητες αλλά και τις διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των τριών αυτών συστημάτων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ

1.1.1 Γενικές Αρχές- Θεσμικό Πλαίσιο

Πρόσφατη τριετή έρευνα υπό την αιγίδα του ΟΟΣΑ για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών συστημάτων 57 χωρών, κατατάσσει τις σκανδιναβικές χώρες στις πρώτες θέσεις. Μια σύντομη μελέτη του « Σουηδικού Μοντέλου» θα καταδείξει ότι η επιτυχία δε χαρίζεται, αλλά κατακτιέται. Έχοντας υπόψη μας ότι πολιτιστικοί, κοινωνικοί, οικονομικοί παράγοντες και πολιτικές τάσεις παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση κάθε εκπαιδευτικού συστήματος (Μπουζάκης,1993) ας αναρωτηθούμε πώς ένα συντηρητικό, κατακερματισμένο και ελιτίστικο σύστημα έφτασε στις μέρες μας να αποτελεί πρότυπο. Τίποτα δεν είναι τυχαίο. Η επιτυχημένη αναμόρφωση του σουηδικού εκπαιδευτικού συστήματος στηρίχθηκε στις αρχές του κοινωνικού και πολιτικού προοδευτισμού για ισότητα, ελευθερία επιλογής, συνεργασία και δημοκρατία. «Ο μόνος τρόπος προς μια δημοκρατικοποίηση της κοινωνίας είναι να δημοκρατικοποιηθεί πρωτίστως η εκπαίδευση»(Ζήγος,1990). Χαρακτηριστική είναι και η ρήση του αείμνηστου Olof Palme η οποία και κωδικοποιεί τις διαδικασίες μεταρρύθμισης του σουηδικού συστήματος: *«ο προγραμματισμός του εκπαιδευτικού συστήματος από μόνος του μπορεί μόνο να βασιστεί μερικώς στον προγραμματισμό όπως αυτός πραγματοποιείται στο πλαίσιο άλλων τομέων της κοινωνίας . Η εκπαιδευτική πολιτική είναι ένα από τα μέσα με τα οποία σε μια μεικτή*

οικονομία η μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της κοινωνίας μπορεί να επηρεαστεί»(OECD, 1995, σ.85).

Σύμφωνα με στοιχεία που παρατίθενται στο βιβλίο «Δομές των συστημάτων εκπαίδευσης και εισαγωγικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση» πληροφορούμαστε ότι παραδοσιακά την γενική ευθύνη για την εκπαίδευση στη Σουηδία φέρουν το Κοινοβούλιο (Riksdagen) και η Κυβέρνηση (Regeringen) μέσω του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών (Utbildningsdepartementet) και της Εθνικής Υπηρεσίας για την Εκπαίδευση, η σουηδική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στηρίχθηκε σε ένα μακροπρόθεσμο ανοικτό σχεδιασμό, σταδίων έρευνας, εφαρμογών και αξιολόγησης αυτών:

- Στάδιο προπαρασκευής 1940-50
- Στάδιο δοκιμαστικών εφαρμογών 1950-1962
- Στάδιο θεσμοθέτησης και πραγματοποίησης 1962-1968
- Στάδιο αναθεωρήσεων 1968 – σήμερα

Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του μεγαλεπήβολου αυτού σχεδιασμού στα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης.

1.1.2 Προσχολική αγωγή

Η προσχολική αγωγή στη Σουηδία ανήκει στον τομέα της Δημόσιας Παιδικής Μέριμνας και υπόκειται στο νόμο Κοινωνικών Υπηρεσιών του 1980. Το Εθνικό Συμβούλιο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας έχει την κεντρική εποπτεία και καλύπτει περίπου το 50% του κόστους λειτουργίας των ιδρυμάτων προσχολικής αγωγής, ενώ το υπόλοιπο καλύπτεται από τους Δήμους ή τους γονείς. Η παρακολούθηση είναι προαιρετική, αλλά περίπου το 50% όλων των παιδιών από 0-6 ετών συμμετέχει στη Δημόσια Παιδική Μέριμνα, η οποία προσφέρει τους εξής θεσμούς: Παιδικοί Σταθμοί, Ομάδες μερικού ωραρίου, Ανοικτά προσχολικά ιδρύματα και Εξωσχολικά Κέντρα.

1.1.3 Υποχρεωτική εκπαίδευση

Ο εκπαιδευτικός Νόμος του 1962 θέσπισε το εννιάχρονο υποχρεωτικό ενιαίο σχολείο, το βασικό σχολείο (Grundskolan) παρέχοντας καθολική εκπαίδευση σε παιδιά ηλικίας 7-16 ετών. Με τροποποιητική όμως ρύθμιση που ψηφίστηκε το 1991, τα παιδιά μπορούν να ξεκινήσουν την υποχρεωτική τους εκπαίδευση από την ηλικία των 6 ετών, αν οι γονείς το επιθυμούν.

Το σύστημα του Υποχρεωτικού Σχολείου συμπεριλαμβάνει τους εξής επιμέρους τύπους:

- Το Βασικό Σχολείο (Grundskolan)
- Το Sami school στο βόρειο τμήμα της χώρας. Στο σχολείο αυτό φοιτούν παιδιά αυτόχθονων Λαπώνων που η μητρική τους γλώσσα είναι η Sami. Πρόκειται για μια φινουογγρική γλώσσα που μιλούν στη Σουηδία 17.000 Λάπωνες από τις 60.000 που είναι διασκορπισμένες σε Φινλανδία, Νορβηγία και Ρωσία.
- Το Ειδικό Σχολείο (Specialskolan) για παιδιά με προβλήματα όρασης, ακοής, ομιλίας ή ελαφριάς αναπηρίας
- Το Sarskolan για άτομα με ειδικές ανάγκες.

Η παραδοσιακή δομή του Βασικού Σχολείου (Grundskolan) σε τρία επίπεδα:

Κατώτερο επίπεδο 1ο – 3ο έτος

Μέσο επίπεδο 4ο - 6ο έτος

Ανώτερο επίπεδο 7ο – 9ο έτος

με νόμο που θεσπίστηκε το Δεκέμβριο του 1993 έχει πια καταργηθεί και αντιμετωπίζεται ως Ενιαίο.

1.1.4 Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Σύμφωνα με το Εκπαιδευτικό Νόμο του 1992 οι Δήμοι είναι υποχρεωμένοι να παρέχουν ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για όλους τους μαθητές που αποφοιτούν από το Υποχρεωτικό Σχολείο. Δεκτοί γίνονται οι μαθητές που έχουν προβιβάσιμους βαθμούς στα Σουηδικά, Αγγλικά και Μαθηματικά από το Υποχρεωτικό Σχολείο.

1.1.5 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Η Σουηδία χωρίζεται σε 6 περιφέρειες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθεμιά με ένα Πανεπιστήμιο και έναν αριθμό πανεπιστημιακών κολεγίων. Σήμερα λειτουργούν 31 κρατικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και η εκπαίδευση παρέχεται δωρεάν. Τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα φέρουν την ευθύνη για την εισαγωγή και επιλογή των φοιτητών. Για την επιλογή των φοιτητών λαμβάνεται υπόψη η σχολική βαθμολογία καθώς και τα αποτελέσματα στην εξέταση πανεπιστημιακής καταλληλότητας. Πρόκειται για μια εθνική, προαιρετική εξέταση κοινή για όλα τα ιδρύματα. Λαμβάνεται επίσης υπόψη η εργασιακή εμπειρία του υποψηφίου καθώς και η επίδοσή του στην συνέντευξη

που προηγείται της τελικής επιλογής. Καινοτομία αποτελεί η απόφαση του Κοινοβουλίου το 1975 σύμφωνα με την οποία ένας υποψήφιος πληροί τις γενικές προϋποθέσεις εισαγωγής εφόσον έχει συμπληρώσει το 25^ο έτος της ηλικίας του και έχει εργαστεί με πλήρη απασχόληση οπουδήποτε τουλάχιστον για τέσσερα χρόνια. Η διάρκεια φοίτησης ποικίλει από 2-5 έτη και οδηγεί στην απόκτηση γενικού ή επαγγελματικού τίτλου. Τέλος δίνεται η δυνατότητα για συνέχιση των σπουδών και απόκτηση μεταπτυχιακού ή διδακτορικού διπλώματος.

1.1.6 Άλλη εκπαίδευση

Αξίζει να σημειωθεί ότι πέραν της τυπικής εκπαίδευσης ένας στους τρεις ενήλικους Σουηδούς παρακολουθεί άλλες μορφές εκπαίδευσης μέσω προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων. Στόχος των προγραμμάτων αυτών είναι να δοθεί η ευκαιρία σε κάθε πολίτη να αρχίσει ή να συμπληρώσει τις σπουδές του, να αποκτήσει περισσότερες γνώσεις και δεξιότητες ικανοποιώντας τις ατομικές του αναζητήσεις, αλλά και ισχυροποιώντας τη θέση του στην αγορά εργασίας.

1.1.7 Ιδιωτική εκπαίδευση

Στη Σουηδία το ποσοστό των ιδιωτικών σχολείων είναι μόλις 1,5% για την υποχρεωτική και ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μάλιστα τα μισά από αυτά έχουν συγκεκριμένο παιδαγωγικό προσανατολισμό όπως τις μεθόδους Montessori, Rudolf και Steiner. Αξίζει να σημειωθεί ότι και εδώ ο ρόλος του κράτους είναι σημαντικότερος, αφού τα ιδιωτικά σχολεία όχι μόνο εγκρίνονται από τις δημόσιες αρχές, αλλά και επιδοτούνται για τη λειτουργία τους.

1.1.8 Διάρκεια

Το σχολικό έτος χωρίζεται σε δυο περιόδους και αποτελείται από 40 εβδομάδες με όχι λιγότερες από 178 σχολικές μέρες.(Δευτέρα- Παρασκευή). Η φθινοπωρινή περίοδος διαρκεί από το τέλος Αυγούστου μέχρι τέλος Δεκεμβρίου και η ανοιξιάτικη από την αρχή Ιανουαρίου ως την αρχή του Ιουνίου.

1.1.9 Αναλυτικό Πρόγραμμα

Για την προσχολική αγωγή το Εθνικό Συμβούλιο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας καταρτίζει παιδαγωγικά προγράμματα που μέσα από ποικίλες δημιουργικές, βιωματικές δραστηριότητες καλύπτουν τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες και τις ειδικές ανάγκες των νηπίων. Ο νόμος που θεσπίστηκε το 1993 επέφερε σημαντικές αλλαγές στα αναλυτικά προγράμματα του υποχρεωτικού σχολείου. Η νέα εθνική ύλη για κάθε μάθημα αναφέρει τα προς επιτυχία αντικείμενα μέχρι το πέρας του πέμπτου και ένατου έτους. Η ύλη υποδεικνύει το σκοπό, τους στόχους, τη δομή και το χαρακτήρα κάθε μαθήματος αφήνοντας όμως στους διδάσκοντες μεγάλη ελευθερία στον προγραμματισμό της διδασκαλίας τους και την επιλογή του τρόπου και των μεθόδων. Υπάρχει η δυνατότητα κάθε σχολική μονάδα να καταρτίζει η ίδια το εβδομαδιαίο πρόγραμμα μαθημάτων, που βέβαια στηρίζεται στα επισήμως προβλεπόμενα περιεχόμενα σπουδών, λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα και τις προτεραιότητες κάθε περιοχής. Υπάρχει ακόμη η δυνατότητα δυο ή περισσότερες τάξεις να συνιστούν μια μονάδα εργασίας συνεπικουρούμενη από ειδικό προσωπικό πρόνοιας μαθητών, όπως κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους και σχολικούς νοσοκόμους. Σύμφωνα με το νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα όπως εμφανίζεται στο βιβλίο «Δομές των συστημάτων εκπαίδευσης και εισαγωγικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση» σ. 404 στο υποχρεωτικό σχολείο πρέπει να διδαχθούν τα εξής γνωστικά αντικείμενα:

Μάθημα	Ελάχιστος αριθμός ωρών
Καλλιτεχνικά	230
Οικιακές Επιστήμες	118
Φυσική Αγωγή και Υγεία	460
Μουσική	230
Χειροτεχνία	282
Σουηδικά	1490
Αγγλικά	480
Μαθηματικά	900
Γεωγραφία-Ιστορία-Θρησκεία Κοινωνικές Επιστήμες	885
Βιολογία-Φυσική-Χημεία-Τεχνολογία	800
Ξένες Γλώσσες	320

Μαθήματα επιλογής- Εμπειρία σε εργασιακούς χώρους	470
Σύνολο	6665
Μαθήματα ειδικού ενδιαφέροντος	410

. Στο ανώτερο δευτεροβάθμιο σχολείο όλη η εκπαίδευση είναι οργανωμένη σε προγράμματα σπουδών διάρκειας τριών ετών. Υπάρχουν 16 εθνικά προγράμματα 14 από τα οποία είναι κυρίως επαγγελματικής φύσεως και 2 προετοιμασίας για πανεπιστημιακές σπουδές. Σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα όπως εμφανίζεται στο βιβλίο «Δομές των συστημάτων εκπαίδευσης και εισαγωγικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση» σ. 410 υπάρχουν μαθήματα κορμού κοινά για όλα τα προγράμματα:

Μάθημα κορμού	Ελάχιστος αριθμός ωρών
Σουηδικά	200
Αγγλικά	110
Αγωγή του Πολίτη	90
Θρησκευτικά	30
Μαθηματικά	110
Φυσικές Επιστήμες	30
Αθλήματα Επιστήμες Υγείας	80
Δραστηριότητες Αισθητικής	30

και μαθήματα ξεχωριστά για το πρόγραμμα που έχει επιλέξει ο κάθε μαθητής. Απαιτούνται 2.400 ώρες για τα επαγγελματικά προγράμματα και 2.180 ώρες για τα ακαδημαϊκά. Για τα επαγγελματικά προγράμματα προβλέπεται ότι τουλάχιστον 15% του συνολικού χρόνου πρέπει να δαπανάται σε εργασιακό χώρο. Η ύλη διασφαλίζει τη συνέχεια από το Υποχρεωτικό Σχολείο και καθορίζει τη γνώση και τις ικανότητες τις οποίες όλοι οι μαθητές πρέπει να έχουν αποκτήσει ολοκληρώνοντας το πρόγραμμά τους.

1.1.10 Διδάσκοντες

Το προσωπικό που απασχολείται στην προσχολική αγωγή είναι δημόσιοι υπάλληλοι και εργάζονται για το Δήμο. Οι νηπιαγωγοί-εμφυχωτές είναι κάτοχοι πανεπιστημιακού διπλώματος στην παιδική και νεανική εκπαίδευση, ενώ οι βρεφονηπιοκόμοι προέρχονται από την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχοντας ολοκληρώσει ένα ειδικό τρίχρονο

πρόγραμμα σπουδών. Στην υποχρεωτική εκπαίδευση υπεύθυνος μιας σχολικής μονάδας είναι ο Διευθυντής με βοηθούς δυο Δ/ντες Σπουδών. Υπάρχει ο δάσκαλος της τάξης και οι δάσκαλοι ειδικοτήτων. Στο «ανώτερο επίπεδο» οι μαθητές διδάσκονται από πολλούς διαφορετικούς για κάθε μάθημα καθηγητές που εξειδικεύονται σε δύο ή τρία μαθήματα.

Οι εκπαιδευτικοί είναι δημόσιοι υπάλληλοι με πλήρες ή μερικής απασχόλησης ωράριο, απόφοιτοι πανεπιστημίου ή εκπαιδευτικών ινστιτούτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των διδασκόντων βελτιώνεται συνεχώς με προγράμματα υποχρεωτικής ή προαιρετικής εκπαίδευσης εντός ή εκτός της σχολικής μονάδας. Για να θεωρεί κάποιος ικανός να διδάξει στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να είναι κάτοχος του πανεπιστημιακού Διπλώματος στην Εκπαίδευση για τα Ανώτερα Δευτεροβάθμια Σχολεία, το οποίο και θα αποκτήσει μετά από φοίτηση τεσσάρων ετών. Πολλοί έχουν μεταπτυχιακό και αρκετοί είναι κάτοχοι διδακτορικού.

1.1.11 Αξιολόγηση και τίτλοι σπουδών

Με την εφαρμογή του νέου προγράμματος σπουδών η πρόοδος των μαθητών παρακολουθείται με συνεχή αξιολόγηση. Το σύστημα βαθμολόγησης είναι αντικειμενικό και σχετικό με το τι επιτυγχάνεται περισσότερο. Βαθμοί δίνονται για όλα τα μαθήματα των δυο τελευταίων ετών , δυο φορές το χρόνο με μια κλίμακα 5 βαθμών. Οι βαθμοί είναι σχετικοί και αναφέρονται στο μέσο επίπεδο επίτευξης σε εθνική βάση σε κάθε μάθημα. Πρέπει να επισημανθεί ότι όλα τα δημόσια σχολεία παρέχουν εξετάσεις μαθημάτων στα Σουηδικά, Αγγλικά και Μαθηματικά στο τέλος του πέμπτου και ένατου έτους. Υπάρχουν τυποποιημένες εξετάσεις αξιολόγησης που σκοπεύουν στη μέτρηση επιτυχίας και αντιστοιχούν στο βαθμό. Στο όγδοο έτος δίνονται τίτλοι πανεθνικής ισχύος με βαθμό : Επιτυχία, Επιτυχία με διάκριση και Επιτυχία με εξαιρετική διάκριση. Όλοι οι μαθητές λαμβάνουν πιστοποιητικό αποφοίτησης. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση βαθμοί απονέμονται με τη συμπλήρωση κάθε σειράς μαθημάτων και όχι για ξεχωριστά μαθήματα με βάση την κλίμακα: Επιτυχία με εξαιρετική διάκριση, Επιτυχία με διάκριση, Επιτυχία, Αποτυχία. Σε κάποια μαθήματα δίνονται κεντρικές εξετάσεις. Κάθε μαθητής είναι υποχρεωμένος να ολοκληρώσει μια «εργασία» στη διάρκεια των σπουδών του. Δίνεται πιστοποιητικό αποφοίτησης με αναλυτική βαθμολογία που αποτελεί και το «διαβατήριο» για την εισαγωγή στην ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση και την εξεύρεση εργασίας.

1.1.12 Χρηματοδοτικές Πηγές

Το κόστος της εκπαίδευσης μοιράζεται μεταξύ κράτους και των Δήμων με ίση συμμετοχή. Η εκπαίδευση είναι δωρεάν σε όλες τις βαθμίδες. Σε όλους τους μαθητές παρέχονται δωρεάν μεσημεριανά γεύματα και διδακτικό υλικό. Οι μαθητές της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και οι φοιτητές λαμβάνουν χρηματικά επιδόματα με την μορφή δανείων και επιχορηγήσεων. Οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση όλων των βαθμίδων και τύπων ισοδυναμούν με το 7,9% του σουηδικού ΑΕΠ. Από το ποσοστό αυτό περίπου το 51% δαπανάται για τη βασική εκπαίδευση, το 17% για τη δευτεροβάθμια, το 12 % για την τριτοβάθμια, το 5% για την εκπαίδευση ενηλίκων, το 6% για την εκπαίδευση εργατικού δυναμικού και το 9% για την ειδική αγωγή.

1.1.13 Αξιολόγηση εκπαιδευτικού συστήματος

Με βάση την ιστοσελίδα www.eurydice.org στο σουηδικό εκπαιδευτικό σύστημα υπεύθυνη για την αξιολόγηση των ιδρυμάτων προσχολικής αγωγής και υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι η Εθνική Επιτροπή για την Εκπαίδευση, ενώ για την μετα υποχρεωτική εκπαίδευση η Εθνική Επιτροπή Δ/θμιας Εκπαίδευσης. Η αξιολόγηση συνίσταται σε δυο επίπεδα: εσωτερική και εξωτερική. Για την οργάνωση και τις μεθόδους εσωτερικής αξιολόγησης ευθύνονται οι δημοτικές αρχές που παρέχουν εκπαίδευση. Στο επίπεδο της προσχολικής αγωγής αξιολογείται η εφαρμογή και η επίτευξη των στόχων του αναλυτικού προγράμματος καθώς και η συμμόρφωση του ιδρύματος προς τις γενικές αρχές. Στο επίπεδο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης αξιολογείται κατά πόσο επιτεύχθηκαν οι στόχοι και προτείνονται όποιες αλλαγές θεωρούνται ότι θα βελτιώσουν την παρεχόμενη εκπαίδευση. Στην προσχολική αγωγή συνήθως η εσωτερική αξιολόγηση διενεργείται από έναν ανεξάρτητο «επιθεωρητή», ο οποίος επισκέπτεται το ίδρυμα ή από το ίδιο το προσωπικό του σχολείου και τους γονείς με την συμπλήρωση κατάλληλων ερωτηματολογίων. Στην υποχρεωτική εκπαίδευση κάθε σχολείο με την εποπτεία του διευθυντή, αλλά και την συνεργασία δασκάλων, γονέων και μαθητών συμπληρώνει μια φόρμα αξιολόγησης, ώστε όλοι να έχουν μια ξεκάθαρη εικόνα του τι επιτεύχθηκε, τι όχι και ποιες αλλαγές χρειάζονται. Παράλληλα η αξιολόγηση αυτή λειτουργεί ως πηγή πληροφόρησης για κάθε ενδιαφερόμενο, αλλά και ως βάση για περαιτέρω αλλαγές. Υπεύθυνη για την εξωτερική αξιολόγηση είναι η Κυβέρνηση. Σκοπός της αξιολόγησης αυτής είναι να ελεγχθούν οι δημοτικές αρχές αν ανταποκρίθηκαν με επιτυχία στις

εκπαιδευτικές τους υποχρεώσεις και η συγκέντρωση στοιχείων που θα αποτελέσουν τη βάση για μελλοντικές παιδαγωγικές κεντρικές επεμβάσεις. Η Εθνική Επιτροπή Παιδείας θέλοντας να ελέγξει : την επίτευξη, το κόστος, την οργάνωση , την ποιότητα και τις μεθόδους αποστέλλει στατιστικά δελτία που συμπληρώνονται από κάθε σχολική μονάδα και αφορούν ποσοτικά, αλλά και ποιοτικά δεδομένα. Επίσης οι εξετάσεις των μαθητών σε πανεθνικό επίπεδο δεν ελέγχουν μόνο τις γνώσεις, τις ικανότητες, τις δεξιότητες κάθε μαθητή, αλλά ουσιαστικά και κάθε σχολείο. Τέλος η αξιολόγηση ολόκληρου του εκπαιδευτικού συστήματος διενεργείται και πάλι την Εθνική Επιτροπή Παιδείας με σκοπό την καλύτερη κατανόηση και την εξήγηση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν τόσο από την εσωτερική όσο και από την εξωτερική αξιολόγηση, ώστε να χαρακτηριστεί η αποτελεσματικότητα των όποιων αλλαγών αλλά και να εξερευνηθούν μελλοντικές ανάγκες του εκπαιδευτικού συστήματος,

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ

1.2.1 Γενικές Αρχές- Θεσμικό Πλαίσιο

Παρόμοιο με το σουηδικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι και το εκπαιδευτικό σύστημα της Νορβηγίας. Τα στοιχεία που παρατίθενται αντλήθηκαν από το βιβλίο «Δομές των συστημάτων εκπαίδευσης και εισαγωγικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση».

Το Κοινοβούλιο (Storting) ως το κυρίαρχο πολιτικό όργανο της χώρας προσδιορίζει τους στόχους της δημόσιας υποχρεωτικής, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το Κοινοβούλιο είναι εκείνο που σχεδιάζει τη δομή και την οργάνωση των διαφόρων επιπέδων εκπαίδευσης και φέρει την ευθύνη της ομαλής λειτουργίας τους. Υπεύθυνη για την υλοποίηση των αποφάσεων του Κοινοβουλίου είναι η Κυβέρνηση και το Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων. Από το 1992 σε κάθε κομητεία (περιφέρεια) δημιουργήθηκαν Γραφεία Εθνικής Εκπαίδευσης και σε κάθε Δήμο υπάρχει η Δημοτική Επιτροπή Εκπαίδευσης, ώστε το σύστημα να γίνει όσο το δυνατό πιο αποκεντρωτικό διαχέοντας γενικές κατευθυντήριες γραμμές, αλλά και λαμβάνοντας υπόψη τοπικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες. Βασική αρχή της νορβηγικής εκπαιδευτικής πολιτικής είναι η «ισότητα της πρόσβασης»(OCDE, 1990,σ.28).

«Στόχος είναι να προσφερθεί σε όλα τα παιδιά μόρφωση , η οποία θα προσαρμόζεται στις προσωπικές ικανότητες ανεξαρτήτως φύλου, γεωγραφικού χώρου και οικονομικής,

κοινωνικής και πολιτιστικής θέσης». (Δομές των συστημάτων εκπαίδευσης και εισαγωγικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση , σ.501)

Έχοντας αναφερθεί στις βασικές αρχές, ας δούμε αναλυτικότερα τη δομή του νορβηγικού συστήματος εκπαίδευσης:

1.2.2 Προσχολική Αγωγή

Η προσχολική αγωγή στη Νορβηγία αποτελεί ευθύνη του Υπουργείου Ανηλίκων και Οικογενειακών Υποθέσεων καθώς συνδέεται άμεσα με τον τομέα κοινωνικής πρόνοιας. Τα προσχολικά ιδρύματα στα νορβηγικά “barnehager” ρυθμίζονται από το Νόμο περί Βρεφονηπιακών Σταθμών του 1975 δέχονται βρέφη και νήπια ηλικίας 0-6 ετών και είναι τριών ειδών:

A) Συνήθεις Βρεφονηπιακοί Σταθμοί (vangile barnehager)

B) Οικογενειακοί Βρεφονηπιακοί Σταθμοί (familie barneger) που καλύπτουν κυρίως τις ανάγκες των πιο μικρών παιδιών, λειτουργούν σε σπίτια με ομάδες 3-5 νηπίων και εποπτεύονται από νηπιαγωγό.

Γ) Ανοικτοί Βρεφονηπιακοί Σταθμοί (arpe barnehager) όπου οι γονείς μπορούν να αφήσουν τα παιδιά τους όποτε αυτοί θέλουν κατά την διάρκεια λειτουργίας του σταθμού.

Το έργο των διδασκόντων υποστηρίζεται από βοηθητικό προσωπικό

1.2.3 Υποχρεωτική Εκπαίδευση

Ο Εκπαιδευτικός Νόμος του 1887 θέσπισε επτάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση και ο «Βασικός Εκπαιδευτικός Νόμος» του 1969 την εξέτεινε στα εννιά χρόνια. Η υποχρεωτική εκπαίδευση στα δημόσια σχολεία είναι δωρεάν και διαιρείται σε δύο κυρίως επίπεδα:

I. Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (barnetrinnet):

1^ο -6^ο έτος για παιδιά ηλικίας 7-13 ετών.

Σε αυτό το στάδιο διακρίνουμε δυο βαθμίδες : πρώτη βαθμίδα (1^ο - 3^ο έτος)

δεύτερη βαθμίδα (4^ο - 6^ο έτος)

II. Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ungdomstrinnet)7^ο - 9^ο έτος για παιδιά ηλικίας 13-16 ετών.

Πρέπει να σημειωθεί ότι κανένας διαχωρισμός δε γίνεται μεταξύ αυτών των επιπέδων, τα οποία θεωρούνται ως συνεχόμενη περίοδος.

Τα σχολεία είναι μεικτά και οι τάξεις οργανώνονται με βάση την ηλικία. Αξιοσημείωτο είναι ότι σε απομακρυσμένες και αραιοκατοικημένες περιοχές λειτουργούν πολλά μικρά σχολεία, μονοθέσια ή διθέσια. Ο ανώτατος αριθμός μαθητών κάθε τμήματος είναι 28 και ο μέσος όρος 18 παιδιά για την πρωτοβάθμια και 22,5 για τη δευτεροβάθμια.

1.2.4 Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Σκοπός της Ανώτερης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης είναι η προετοιμασία των μαθητών για ένα επάγγελμα και η συμμετοχή τους στα κοινά. Επίσης πρέπει να συμβάλει στην αύξηση της γνώσης και κατανόησης από πλευράς του μαθητή των βασικών χριστιανικών αξιών, της νορβηγικής εθνικής κληρονομιάς, των δημοκρατικών ιδεών και των επιστημονικών μεθόδων και σκέψης. Σε αυτό το επίπεδο εκπαίδευσης υπάρχει μόνο ένας τύπος σχολείου, το Σχολείο Ανώτερης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (videregående), το οποίο προσφέρει συνδυαστικά και γενικές σπουδές και επαγγελματική κατάρτιση. Σε αυτό εγγράφονται όσοι έχουν ολοκληρώσει με επιτυχία το ένατο έτος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και φοιτούν μαθητές ηλικίας 16-19 ετών για τρία χρόνια. Τα τελευταία όμως χρόνια η ηλικία των μαθητών που εγγράφονται είναι όλο και πιο μεγάλη.

1.2.5 Τεχνικά Κολλέγια

Στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ανήκουν και τα τεχνικά κολλέγια (teknisk fagskole), τα οποία προσφέρουν σπουδές διετούς διάρκειας σε σπουδαστές με επαγγελματική πείρα και ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Είναι τεχνικά κολλέγια μηχανολόγων-μηχανικών, τεχνιτών γεωτρήσεων, τεχνιτών παραγωγής, ηλεκτρολόγων, ηλεκτρονικών, εργοδηγών οικοδομών, χημικών, μηχανικών, ειδικών τεχνολογίας τροφίμων, συγκολλητών, ειδικών θέρμανσης, εξαερισμού και υγείας. Με τη συμπλήρωση των σπουδών τους και την επιτυχημένη εξέτασή τους οι μαθητές λαμβάνουν πιστοποιητικό επαγγελματικής κατάρτισης , το οποίο δίνει τη δυνατότητα άσκησης κάποιου επαγγέλματος ή συνέχισης για ανώτερες σπουδές επαγγελματικής φύσεως.

1.2.6 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Στη Νορβηγία λειτουργούν τέσσερα πανεπιστήμια του Oslo, του Bergen, του Trondheim, του Tromsø και έξι κολλέγια πανεπιστημιακού επιπέδου: το Νορβηγικό Γεωργικό Πανεπιστήμιο, το Νορβηγικό Σχολείο Οικονομικών και Διοίκησης Επιχειρήσεων, το Νορβηγικό Κολλέγιο Σωματικής Αγωγής και Άθλησης, η Σχολή Αρχιτεκτονικής του Όσλο, η Νορβηγική Κρατική Ακαδημία Μουσικής και το Νορβηγικό Κολλέγιο Κτηνιατρικής. Επίσης λειτουργεί η Ελεύθερη Σχολή Θεολογίας και το Αποστολικό Κολλέγιο που παρέχουν θρησκευτικές σπουδές. Πέρα από τα πανεπιστημιακού επιπέδου ιδρύματα υπάρχουν και 26 κρατικά κολλέγια., ενώ το 15% περίπου των σπουδαστών εγγράφεται σε ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

1.2.7 Ιδιωτική Εκπαίδευση

Μόλις το 5% των σχολείων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι ιδιωτικά. Αξιοπρόσεκτο είναι ότι αν και τα ιδιωτικά σχολεία μπορούν να χρεώνουν δίδακτρα επιχορηγούνται κατά 75%-85% του συνόλου των εξόδων τους από το κράτος

1.2.8 Διάρκεια

Όλοι οι Σταθμοί λειτουργούν σε πενθήμερη βάση περίπου 41 ώρες την εβδομάδα

Το σχολικό έτος στην υποχρεωτική και στη δευτεροβάθμια διαρκεί 37 εβδομάδες για τους μαθητές και 38 εβδομάδες για τους διδάσκοντες. Η σχολική εβδομάδα έχει πέντε ημέρες και το ωρολόγιο πρόγραμμα ποικίλει από 16-20 ώρες για το πρώτο έτος φτάνοντας τις 30 ώρες στα τελευταία έτη.

1.2.9 Αναλυτικό Πρόγραμμα

Σύμφωνα με το βιβλίο του OECD,1990 για τη Νορβηγία βασικός σκοπός της προσχολικής αγωγής είναι η κοινωνικοποίηση του νηπίου μέσα από τις εξής βασικές ενότητες που προβλέπει το αναλυτικό πρόγραμμα: γλώσσα και επικοινωνία, κοινωνία, θρησκεία, αισθητική, φύση και περιβάλλον και σωματική αγωγή. Στην υποχρεωτική εκπαίδευση το Υπουργείο Παιδείας παραδοσιακά χάραξε τις «Γενικές Κατευθυντήριες Γραμμές» του προγράμματος σπουδών (Møsterplan) οι οποίες αποτελούσαν ένα δεσμευτικό πλαίσιο για το σχολείο και τα μαθήματα τα οποία οι μαθητές καλούνται να παρακολουθήσουν. Με το

Mosterplan όμως του 1987 αν και πάλι ορίζονται οι εθνικοί στόχοι, τα μαθήματα και οι ώρες διδασκαλίας τους, δίνεται η δυνατότητα σε κάθε σχολείο να αποφασίζει πόσα εβδομαδιαία μαθήματα θα γίνουν ανά αντικείμενο και κατά έτος. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι το Mosterplan 1987 λειτουργεί ως ένα ανοικτό curriculum το οποίο κάθε σχολείο καλείται να μετατρέψει σε ένα « σχέδιο εργασίας» προωθώντας τους γενικούς σκοπούς – στόχους του εκπαιδευτικού συστήματος σε απόλυτα συγκεκριμένους. Το κάθε σχολείο έχοντας το Mosterplan ως οδηγό καλείται να συστηματοποιήσει την εργασία του στο δίπολο στόχοι- μέθοδος αφυπνίζοντας διδάσκοντες και διδασκόμενους. Τα υποχρεωτικά μαθήματα για τα πρώτα έξι έτη είναι: Νορβηγικά, Μαθηματικά, Θρησκευτικά, Μουσική, Τέχνες- Χειροτεχνία, Φυσική Αγωγή. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην εκμάθηση των Αγγλικών, η οποία είναι υποχρεωτικό μάθημα από το τρίτο έτος ή και ακόμη από το πρώτο έτος. Στο επίπεδο της κατώτερης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης εισάγονται οι Κοινωνικές Σπουδές, Φυσικές Επιστήμες καθώς και κάποια προαιρετικά μαθήματα. Το μάθημα του Επαγγελματικού Προσανατολισμού κατέχει κυρίαρχη θέση και η διασύνδεση του σχολείου με την αγορά εργασίας είναι καθοριστική καθώς κάθε μαθητής της κατώτερης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης καλείται υποχρεωτικά να απασχοληθεί σε μια θέση εργασίας για μια εβδομάδα. Τέλος δίνεται μεγάλη σημασία στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και πάντα με την αγαστή συνεργασία τοπικών και περιφερειακών φορέων. Στο επίπεδο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης υπάρχουν δέκα τομείς μελέτης: Γενική εκπαίδευση Τεχνικά και Βιομηχανικά θέματα, θέματα Εμπορίας αλιευμάτων, Ναυτιλιακά, Φυσική Αγωγή, θέματα Εμπορίου και Θρησκείας, Οικιακή Οικονομία, Κοινωνικές Υπηρεσίες, Υγεία, Γεωργικά και Αγροτικά θέματα. Περίπου το 45% των μαθητών παρακολουθεί τον τομέα Γενικής εκπαίδευσης προετοιμαζόμενο για ανώτερες και ανώτατες σπουδές. Κάθε τομέας περιλαμβάνει :

- βασικά μαθήματα 1-2 έτη
- ανώτερα μαθήματα 1-2 έτη
- σύντομα μαθήματα («Δομές των συστημάτων εκπαίδευσης και εισαγωγικής

κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση» , σ.513)

Τα μαθήματα προσφέρονται με τέτοιο τρόπο, ώστε ο μαθητής να είναι ελεύθερος να επιλέξει είτε την ακαδημαϊκή είτε την επαγγελματική κατεύθυνση, μετά τα δυο χρόνια βασικών μαθημάτων. Στον τομέα Γενικής εκπαίδευσης κατά το πρώτο έτος ο μαθητής διδάσκεται 28 ώρες την εβδομάδα υποχρεωτικά μαθήματα χωρίς καμιά ουσιαστική ειδίκευση. Στο δεύτερο έτος ο αριθμός των υποχρεωτικών μειώνεται σε 17 ώρες αφήνοντας 13 ώρες για μαθήματα ειδίκευσης. Τέλος στο τρίτο έτος ο αριθμός των υποχρεωτικών μαθημάτων μειώνεται σε 14 ώρες την εβδομάδα, ενώ τα μαθήματα

ειδίκευσης αυξάνονται σε 16 ώρες. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι στο νορβηγικό «γενικό-ενιαίο λύκειο» κατά τα ελληνικά πρότυπα ο μαθητής είναι υποχρεωμένος να παρακολουθήσει και τρίτη ξένη γλώσσα για ένα ολόκληρο έτος, τουλάχιστον για τρεις ώρες την εβδομάδα.

1.2.10 Διδάσκοντες

Οι «νηπιαγωγοί» είναι απόφοιτοι τριετούς κύκλου μαθημάτων σε ειδικό κολλέγιο. Διορίζονται και μισθοδοτούνται από το Δήμο με πλήρες ή μειωμένο ωράριο και περισσότερο από το 90% είναι γυναίκες. Οι διδάσκοντες στην υποχρεωτική εκπαίδευση είναι κάτοχοι διπλώματος τετραετούς φοίτησης σε κολλέγιο κατάρτισης διδασκόντων ή πανεπιστημιακού τίτλου διάρκειας τεσσάρων ως έξι ετών. Η πρακτική τους άσκηση διαρκεί ένα ολόκληρο έτος και η παρακολούθηση εβδομαδιαίου επιμορφωτικού σεμιναρίου ετησίως είναι υποχρεωτική. Διορίζονται από το Δήμο και σε μεγάλο ποσοστό ειδικά στην πρωτοβάθμια απασχολούνται μερικώς. Το 1990 στη Νορβηγία εργάζονταν 34.000 δάσκαλοι από τους οποίους το 43% ήταν γυναίκες. Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση οι διδάσκοντες έχουν ολοκληρώσει 4-6 έτη πανεπιστημιακών σπουδών και έχουν τα αντικειμενικά προσόντα να διδάξουν δυο-τρία διαφορετικά μαθήματα, ενώ οι διδάσκοντες επαγγελματικά μαθήματα έχουν πέρα από την ακαδημαϊκή και επαγγελματική μόρφωση. Προσλαμβάνονται από τις περιφερειακές αρχές και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην επιμόρφωσή τους.

1.2.11 Αξιολόγηση - Τίτλοι Σπουδών

Κατά τη διάρκεια των έξι χρόνων της πρωτοβάθμιας δεν υπάρχει επίσημη αξιολόγηση. Οι γονείς, βέβαια, ενημερώνονται για την πρόοδο των παιδιών τους τουλάχιστον δυο φορές το χρόνο από το διδάσκοντα της τάξης και παραλαμβάνουν « έλεγχο προόδου » στηριζόμενο σε περιγραφική αξιολόγηση. Για το λόγο αυτό το Masterplan σκιαγραφεί τρόπους αξιολόγησης ως εργαλεία για ανατροφοδότηση του διδάσκοντα και ως μέσα τόνωσης της μαθησιακής διαδικασίας. Στην κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση υπάρχει βαθμολόγηση για τα υποχρεωτικά μαθήματα τουλάχιστον δυο φορές το χρόνο. Οι βαθμοί ακολουθώντας το αγγλοσαξονικό σύστημα είναι : S M NG LG όπου το S αντιπροσωπεύει τον καλύτερο και το LG το χειρότερο. Η βαθμολόγηση στηρίζεται κυρίως στη συμμετοχή του μαθητή στην τάξη, αλλά και σε γραπτές εξετάσεις. Στο ένατο

έτος διενεργούνται τελικές γραπτές εξετάσεις όπου όλοι οι μαθητές υποβάλλονται σε γραπτή δοκιμασία σε ένα τουλάχιστον από τα παρακάτω μαθήματα: Νορβηγικά, Αγγλικά, Μαθηματικά και σε προφορική εξέταση στα Θρησκευτικά και στις Κοινωνικές ή Φυσικές Επιστήμες. Οι μαθητές αποφοιτώντας παίρνουν πιστοποιητικό (Vitnemal) στο οποίο καταγράφονται τα προαιρετικά μαθήματα και η αναλυτική βαθμολογία των υποχρεωτικών μαθημάτων. Σχεδόν το 100% των μαθητών ολοκληρώνει το επίπεδο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και το 95% αυτών εισάγονται στην ανώτερη επαγγελματική ή γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση η βαθμολογία δίνεται σε κάθε μάθημα κάθε τρίμηνο από τον αντίστοιχο διδάσκοντα. Οι βαθμοί ξεκινούν από το 0 (χαμηλότερος) ως το 6 (υψηλότερος) και είναι βαθμοί γενικής επίδοσης (standpunktarakterer). Υπάρχουν τελικές εξετάσεις υποχρεωτικές και για τη γενική και για την επαγγελματική κατάρτιση. Πρόκειται για γραπτές εξετάσεις οι οποίες οργανώνονται από τα συμβούλια δημοσίων εξετάσεων, καθώς και προφορικές και πρακτικές. Μετά το πέρας των σπουδών τους οι μαθητές λαμβάνουν ένα πιστοποιητικό, το οποίο περιλαμβάνει την αναλυτική βαθμολογία στα γενικά –υποχρεωτικά μαθήματα και στα μαθήματα επιλογής. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση γίνονται δεκτοί κυρίως μαθητές, οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει την τριετή ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η επιλογή των σπουδαστών δεν καθορίζεται από ένα ενιαίο σύστημα κανόνων, κάτι που αναμένεται να τυποποιηθεί στο μέλλον. Οι σχολές Κοινωνικών Επιστημών, Μαθηματικών, Φυσικών Επιστημών και Τεχνών απονέμουν ένα κατώτερο πτυχίο « cand. mag » έπειτα από διάρκεια φοίτησης τεσσάρων ετών. Οι απόφοιτοι με πτυχίο cand. mag μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους για ανώτερο πτυχίο. Οι σπουδές αυτές διαρκούν από ένα μέχρι δυο έτη και οδηγούν στον τίτλο « cand. philol » για τις Θεωρητικές Επιστήμες, « cand. polit » για τις Κοινωνικές Τα μη πανεπιστημιακά ιδρύματα απονέμουν τον τίτλο « Høgskolekandidat » έπειτα από Επιστήμες και « cand. scient » για τα Μαθηματικά και τις Φυσικές Επιστήμες. Σημαντικότερο στοιχείο για την απόκτηση του πτυχίου αυτού είναι η ερευνητική εργασία υπό μορφή «διπλωματικής». Για την απόκτηση πανεπιστημιακού πτυχίου στη Θεολογία, Νομική, Ιατρική, Φαρμακευτική, Οδοντιατρική, Ψυχολογία, Εκπαίδευση, Κοινωνιολογία, Οικονομικά και Μηχανολογία απαιτούνται έξι με επτά έτη συνεχών σπουδών. Τέλος για την απόκτηση διδακτορικού απαιτείται υψηλού επιπέδου έρευνα και υποστήριξη διδακτορικής διατριβής.

1.2.12 Χρηματοδοτικές Πηγές

Η εκπαίδευση τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση αλλά και στα δημόσια ανώτερα και ανώτατα ιδρύματα είναι δωρεάν. Όλη η δημόσια παιδεία επιδοτείται από την Κυβέρνηση βάσει του « Σχεδίου Επιδοτήσεων Γενικών Επιδιώξεων» σε ποσοστό 6.2% επί του ΑΕΠ. Πέρα όμως από την κρατική επιχορήγηση που ανέρχεται σε ποσοστό περίπου 50% των δαπανών οι Κομητείες και οι Δήμοι είναι αυτοί που καλύπτουν το υπόλοιπο μέσω φορολόγησης των πολιτών.

1.2.13 Αξιολόγηση εκπαιδευτικού συστήματος

Στη Νορβηγία η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού συστήματος γίνεται σε τοπικό αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Σε τοπικό επίπεδο κάθε σχολική μονάδα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης αφιερώνει ένα πενήνήμερο ετησίως για εσωτερική αξιολόγηση με την εποπτεία των τοπικών αρχών. Κύριος σκοπός είναι να ελεγχθεί κατά πόσο η σχολική μονάδα κατάφερε να επιτύχει τους στόχους και τις αρχές του αναλυτικού προγράμματος. Αναλυτικότερα οι διδάσκοντες αξιολογούν τα αποτελέσματα των μεθόδων διδασκαλίας σε σύγκριση με την επίδοση των μαθητών τους, αλλά και το γενικότερο κλίμα που επικράτησε στη σχολική τους μονάδα. Σε μια προσπάθεια για ενεργό συμμετοχή των μαθητών έχει δημιουργηθεί μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων όπου ο κάθε μαθητής απαντώντας σε διάφορες ερωτήσεις αξιολογεί το διδάσκοντα, τις μεθόδους διδασκαλίας, την παροχή κινήτρων μάθησης, τη συμμετοχικότητα, τη συνεργασία, το ίδιο το σχολικό περιβάλλον και τις υποδομές του. Επίσης οι γονείς λαμβάνουν μέρος σε μια έρευνα- αξιολόγηση της σχολικής μονάδας. Στη συνέχεια ακολουθεί μια εξωτερική αξιολόγηση τοπικού χαρακτήρα από το Περιφερειακό Γραφείο Εκπαίδευσης στηριζόμενη στη συμπλήρωση στατιστικών δελτίων με ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά. Σε εθνικό επίπεδο αξιολογείται η απόκτηση γνώσεων των μαθητών με τη συμμετοχή τους σε εθνικές εξετάσεις στη Γλώσσα, τα Μαθηματικά και τα Αγγλικά καθώς και στα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν από τη συμπλήρωση των μαθητικών ερωτηματολογίων. Επίσης αξιολογούνται διάφορα υλικοτεχνικά στοιχεία όπως το ποσό του διατέθηκε για κάθε μαθητή, η αναλογία διδασκόντων/μαθητών, η αναλογία μαθητή/ υπολογιστή, η αναλογία αγοριών/κοριτσιών, ο αριθμός των μεταναστών μαθητών κ.ά. (www.eurydice.org)

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΦΙΝΛΑΝΔΙΑΣ

1.3.1 Γενικές Αρχές- Θεσμικό Πλαίσιο

Τα στοιχεία που παρατίθενται αντλήθηκαν από το βιβλίο «Δομές των συστημάτων εκπαίδευσης και εισαγωγικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Στη Φινλανδία το θεσμικό πλαίσιο και οι γενικές αρχές της εκπαιδευτικής πολιτικής σε όλα τα επίπεδα ορίζονται από τη Βουλή. Ήδη από το 1919 με το «Συνταγματικό Νόμο» η παροχή γενικής υποχρεωτικής παιδείας είναι δωρεάν και αποτελεί κυρίαρχο στόχο κάθε κυβέρνησης. Υπεύθυνοι για την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής είναι το Υπουργείο Παιδείας και το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας. Έργο του Υπουργείου Παιδείας είναι η προετοιμασία των νόμων που υποβάλλονται για έγκριση στη Βουλή καθώς και η εποπτεία όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης. Το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας καθορίζει τους στόχους της εκπαίδευσης, την ύλη και τις μεθόδους στην υποχρεωτική, ανώτερη δευτεροβάθμια, στην επαγγελματική κατάρτιση και στην εκπαίδευση ενηλίκων. Είναι υπεύθυνο για την κατάρτιση εθνικών κατευθυντήριων γραμμών, την αναμόρφωση των σχολικών προγραμμάτων και την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού συστήματος. Το έργο του βοηθά ένας αριθμός συμβουλευτικών φορέων, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν τους σχετικούς κοινωνικούς εταίρους και τους διάφορους τομείς της επαγγελματικής εκπαίδευσης. Την υλοποίηση αναλαμβάνουν οι δώδεκα επαρχίες και οι τετρακόσιοι σαράντα Δήμοι της χώρας. Με πρόσφατους μάλιστα νόμους (1994) εκχωρήθηκαν σημαντικότερες αρμοδιότητες όπου το Σχολικό Συμβούλιο του Δήμου διαχειρίζεται τα περισσότερα σχολεία πρωτοβάθμιας και ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Βασική αρχή του φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι η παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους τους πολίτες, ανεξαρτήτως κοινωνικοοικονομικής, πολιτιστικής και γεωγραφικής προέλευσης. Από τη δεκαετία του 1960 τέθηκαν οι βάσεις δημιουργίας ενός εθνικού δικτύου σχολείων και ιδρυμάτων που θα κάλυπτε ολόκληρη τη χώρα, κάτι που επιτεύχθηκε μέσα στη δεκαετία του 1980 καθώς το 83% των νέων ηλικίας 25-29 ετών είχε κάποιο είδος μετα-υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Κατά τη δεκαετία του 1990 το βάρος έπεσε στη βελτίωση της ποιότητας. Έχοντας ως κύριους στόχους τη διατήρηση του υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης, την προώθηση της πνευματικής ανάπτυξης του φινλανδικού έθνους, την ενθάρρυνση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και των επιχειρήσεων, την καθιέρωση καινοτομιών, την εναρμόνιση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και την ανάπτυξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης, ώστε να μειωθεί η ανεργία, η μικρή Φινλανδία των πέντε εκατομμυρίων

κατοίκων πέτυχε κάτι το μοναδικό. Σύμφωνα με έρευνα του ΟΟΣΑ σε 57 χώρες για τις σχολικές επιδόσεις 15χρονων μαθητών στην ανάγνωση, κατανόηση κειμένου, στα μαθηματικά και στις φυσικές επιστήμες, η Φινλανδία κατέλαβε τη δεύτερη θέση γεγονός που την κατατάσσει μαζί με την Νότια Κορέα και την Ταϊβάν στις «υπερδυνάμεις» της εκπαίδευσης. (Εφημ. ΕΘΝΟΣ 5/12/2007). Μια σύντομη μελέτη του φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος θα καταδείξει πώς η Φινλανδία κατάφερε να δημιουργήσει μια απλή και σαφή εκπαιδευτική δομή, η οποία ευαισθητοποιημένη απέναντι στις ατομικές επιθυμίες και τις κοινωνικές ανάγκες έφερε αξιοθαύμαστα αποτελέσματα.

1.3.2 Προσχολική Αγωγή

Η προσχολική αγωγή διέπεται από το νόμο και το Διάταγμα για την ημερήσια μέριμνα των παιδιών και διοικείται όχι από το Υπουργείο Παιδείας, αλλά από το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων και Υγείας. Οι κοινωνικές αρχές και οι Δήμοι είναι υπεύθυνοι για την οργάνωση και την λειτουργία των διάφορων μορφών παιδικής μέριμνας, οι οποίες είναι:

- 1) Νηπιαγωγείο/ Παιδικός Σταθμός (Paivakoti/Daghem)
- 2) Ημερήσια μέριμνα σε οικογένεια

Η ημερήσια παιδική μέριμνα μέσα σε οικογένεια παρέχεται στην κατοικία της/του υπεύθυνου βρεφονηπιοκόμου ή σε άλλο σπίτι ιδιώτη. Ο υπεύθυνος επιτρέπεται να φροντίζει το πολύ τέσσερα νήπια και η κατάρτιση του ποικίλει. Το διδακτικό προσωπικό των Παιδικών Σταθμών αποτελείται από νηπιαγωγούς , συνοδούς παιδιών, νοσοκόμους και άλλο βοηθητικό προσωπικό. Αξιοζήλευτη είναι η αναλογία νηπίων – προσωπικού: 5,4 για τους παιδικούς σταθμούς και 2,9 για την παιδική μέριμνα μέσα στην οικογένεια. Σκοπός της παιδικής μέριμνας είναι η υποστήριξη των γονέων στο δύσκολο έργο της ανατροφής των παιδιών τους και η ολόπλευρη ανάπτυξη των νηπίων.

1.3.3 Υποχρεωτική εκπαίδευση

Το σχολείο υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Peruskoulu/ Grundskola) είναι σχεδιασμένο για παιδιά ηλικίας 7-16 ετών, διαρκεί 9 έτη και διέπεται από μια σειρά νόμων και διαταγμάτων , που προσδιορίζουν τον πυρήνα των μαθημάτων και τη κατανομή των

διδασκασμένων ωρών για κάθε μάθημα. Το Σχολείο Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, αν και θεωρείται από τη νομοθεσία ενιαίο, χωρίζεται :

σε	κατώτερο επίπεδο	1 ^η - 6 ^η	τάξη
και	ανώτερο επίπεδο	6 ^η - 9 ^η	τάξη

Μπορεί επίσης να προσφέρει προσχολική εκπαίδευση σε εξάχρονα και 10^η τάξη σε όσα παιδιά έχουν συμπληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Σκοπός της υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή, η απόκτηση γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων και η κοινωνική του ευαισθητοποίηση, μέσα από το πλέγμα των προσωπικών αναζητήσεων και διαφορών. Η φινλανδική υποχρεωτική εκπαίδευση είναι διαποτισμένη από την αληθινή έννοια του εκπαιδευτή, όπως αυτή εκφράστηκε από τον Denis de Rougemont « εκπαιδευτώ : οδηγώ προς τα έξω, οδηγώ το άτομο από την αμάθεια στη γνώση, από το ένστικτο στον κριτικό λογισμό, από το βασίλειο της αδιαμφισβήτητης και προστατευτικής ιερότητας, στην προσωπική περιπέτεια, στην αυτονομία, στην ανάληψη κινδύνων» (Παπάς , 1988, σ.41).

1.3.4 Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στη Φινλανδία η ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση προσφέρεται μέσω:

- Σχολείων Ανώτερης Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Lykio/ Gymnasium)
- Επαγγελματικών Σχολών
- Επαγγελματικών Κολλεγίων

και έχει γίνει μεγάλη προσπάθεια, ώστε να είναι διαθέσιμη σε όλους τους μαθητές ηλικίας 16-19 ετών. Το σύστημα είναι αποκεντρωτικό και την ευθύνη για το περιεχόμενο των μαθημάτων και την επιλογή του εκπαιδευτικού υλικού την έχουν οι τοπικές-δημοτικές αρχές. Τα σχολεία ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης διέπονται από συγκεκριμένους κανονισμούς, οι αναθεωρήθηκαν το 1991 και παρέχουν τρία χρόνια γενικής εκπαίδευσης σε μαθητές ηλικίας 16-19 ετών. Το σχολείο ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συνεχίζοντας τις εκπαιδευτικές λειτουργίες της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, εφοδιάζει το μαθητή με όλα εκείνα τα προσόντα για τη συνέχιση των σπουδών σε ανώτερο επίπεδο. Στη Φινλανδία λειτουργούν 481 ανώτερα δευτεροβάθμια σχολεία εκ των οποίων τα 18 είναι νυκτερινά, δίνοντας έτσι την ευκαιρία και σε εργαζόμενους μαθητές να ολοκληρώσουν την εκπαίδευσή τους. Κάθε σχολείο έχει κατά μέσο όρο 224 μαθητές και κάθε ομάδα/τάξη περίπου 30. Η τάξη οργανώνεται με βάση την ηλικία των μαθητών και ανάλογα με τα μαθήματα επιλογής τους. Η διδασκαλία στηρίζεται σε σειρές μαθημάτων

με κάθε σειρά να αποτελείται από 38 μαθήματα των 45 λεπτών. Από το 1994 δόθηκε η δυνατότητα σε όσα σχολεία θέλουν να καταργήσουν τις τάξεις και να ακολουθήσουν διαφορετικό χωρισμό στηριζόμενοι κυρίως στις σειρές μαθημάτων, δίνοντας μάλιστα την ευκαιρία σε όσους μαθητές το επιθυμούν να παρατείνουν τη φοίτησή τους σε τέσσερα χρόνια.

1.3.5 Επαγγελματική Εκπαίδευση- Κατάρτιση

Ο κλάδος της επαγγελματικής εκπαίδευσης-κατάρτισης προσφέρει 26 βασικά προγράμματα που καλύπτουν όλους τους κλάδους εργασίας. Τα βασικά προγράμματα υποδιαιρούνται σε περίπου 220 σειρές ειδικευμένων μαθημάτων και ο χρόνος φοίτησης ποικίλει από 1-6 έτη. Καλύπτονται τομείς όπως ξενοδοχειακών επιχειρήσεων και εστιατορίων, εμπορικών σπουδών, οικιακών και θεσμικών οικονομικών, σπουδών τέχνης, χειροτεχνίας και βιομηχανικών τεχνών, γεωπονικών, ναυτιλιακών, δασοκομικών, κοινωνικής πρόνοιας, τεχνικών και υγείας. Το πρόγραμμα διδακτέας ύλης περιλαμβάνει υποχρεωτικά γενικά μαθήματα, μαθήματα ειδικότητας και πρακτική εξάσκηση από 1-5 μήνες.

1.3.6 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Σε μια προσπάθεια απλοποίησης και δημιουργίας ξεχωριστού μη πανεπιστημιακού κλάδου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η Κυβέρνηση έχει δώσει σε πειραματικό επίπεδο από το 1991 άδεια λειτουργίας σε 22 Ammatikorkeakoulut. Πρόκειται για 85 πρώην επαγγελματικά ιδρύματα που συγχωνεύτηκαν. Επιδίωξή τους είναι να λειτουργούν παράλληλα με τα πανεπιστήμια, να προσφέρουν πτυχία τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επαγγελματικού χαρακτήρα.

Στη Φινλανδία λειτουργούν δέκα πολυθεματικά πανεπιστήμια (Yliopisto) και δώδεκα ειδικευμένα ανώτατα ιδρύματα (Korkeakoulou) :

- 3 Σχολές Τεχνολογίας και Αρχιτεκτονικής
- 3 Σχολές Οικονομικών και Διοίκησης Επιχειρήσεων
- 1 Κολλέγιο Κτηνιατρικής
- 1 Πανεπιστήμιο Βιομηχανικών Τεχνών
- 1 Ακαδημία Καλών Τεχνών
- 1 Ακαδημία Μουσικής

- 1 Ακαδημία Θεάτρου
- 1 Κολλέγιο Εθνικής Άμυνας

1.3.7 Ιδιωτική Εκπαίδευση

Στη Φινλανδία λειτουργούν μόνο 24 ιδιωτικά δημοτικά σχολεία (0.5%) και αυτά κυρίως από διεθνώς αναγνωρισμένους εκπαιδευτικούς οργανισμούς. Στην επαγγελματική εκπαίδευση το 12% είναι ιδιωτικά.

1.3.8 Διάρκεια

Οι παιδικοί σταθμοί λειτουργούν σε πενθήμερη εβδομαδιαία βάση με ωράριο λειτουργίας 06:30 – 17:30. Το σχολικό έτος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης αρχίζει τον Αύγουστο και τελειώνει την 22^η εβδομάδα του επόμενου ημερολογιακού έτους, αρχές Ιουνίου. Διαρκεί 190 εργάσιμες ημέρες σε πενθήμερη βάση και οι ώρες διδασκαλίας εβδομαδιαίως ποικίλουν από 19-32 .Το σχολικό έτος στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αρχίζει τον Αύγουστο και τελειώνει την 22^η εβδομάδα του επόμενου ημερολογιακού έτους. Στο τριτάξιο σχολείο οι δυο πρώτες τάξεις έχουν 190 ημέρες διδασκαλίας, ενώ η τρίτη 120 ώρες. Το τέλος του ανοιξιάτικου τριμήνου χρησιμοποιείται για τελικές εξετάσεις και για τις προφορικές, γραπτές εισαγωγικές εξετάσεις στα πανεπιστήμια. Το σχολείο λειτουργεί πέντε μέρες την εβδομάδα και το ωράριο διαφέρει από σχολείο σε σχολείο.

1.3.9 Αναλυτικό Πρόγραμμα

Τα στοιχεία και οι πίνακες που παρατίθενται αντλήθηκαν από το βιβλίο «Δομές των συστημάτων εκπαίδευσης και εισαγωγικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση» .

Για τα παιδιά ηλικίας 6 ετών προσφέρονται μαθήματα νηπιαγωγείου σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές αναλυτικού προγράμματος για παιδικούς σταθμούς , το οποίο εκδίδεται από κοινού από το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας και το Κέντρο Έρευνας και Ανάπτυξης για την Πρόνοια και την Υγεία. Σκοπός των προγραμμάτων αυτών είναι να έρθει σε επαφή το νήπιο με την κοινότητα, το φυσικό περιβάλλον, τον πολιτισμό αναπτύσσοντας την προσωπικότητά του και τις γνώσεις του. Η διδασκαλία οργανώνεται σε θεματικές ενότητες συμβιβασμένες με τις ασχολίες των παιδιών και τα «μαθήματα» περιλαμβάνουν ενότητες από τη Γλώσσα και την Επικοινωνία, τα Μαθηματικά, την Τέχνη και τη Μουσική, τη Φυσική Αγωγή και τα Θρησκευτικά. Το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας

συντάσσει τις κατευθυντήριες γραμμές των αναλυτικών προγραμμάτων, οι οποίες περιέχουν τους γενικούς σκοπούς της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, τους στόχους και το κεντρικό περιεχόμενο των διαφόρων μαθημάτων καθώς και τις αρχές για την αξιολόγηση των μαθητών. Τα μαθήματα καθώς και η κατανομή των διδακτικών ωρών ορίζονται από το θεσμικό πλαίσιο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης όπως προαναφέρθηκε. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι οι Δήμοι και τα Σχολεία έχουν σημαντική συμβολή στις αποφάσεις επί της διδακτικής ύλης, αφού αυτά στην ουσία την καταρτίζουν ακολουθώντας τις κατευθυντήριες γραμμές του Εθνικού Συμβουλίου. Κάθε Δήμος ή Σχολείο έχει τη δυνατότητα να αναπροσαρμόζει την κατανομή των ωρών, να επιλέγει υλικό και μεθόδους διδασκαλίας, να διαμορφώνει την εκπαίδευση σύμφωνα με τις τοπικές και μαθητικές ανάγκες. Εδώ ίσως να κρύβεται και το κλειδί της επιτυχίας, καθώς το Σχολείο ως αυτόνομη εκπαιδευτική μονάδα αφογκράζεται τις κοινωνικές ανάγκες και με πρωτόγνωρη ευελιξία και αποτελεσματικότητα παρέχει υψηλού επιπέδου εκπαίδευση. Η κατανομή των ωρών στην κατώτερη βαθμίδα αφορά το σύνολο των εβδομαδιαίων ωρών που διδάσκονται στα έξι έτη και έχει ως εξής :

Μάθημα	Ελάχιστες ώρες αναλ. Προγράμματος στα έξι χρόνια	Ελάχιστες ώρες την εβδομάδα
Φινλανδικά/Σουηδικά	32	5 1/3
Ξένη ή δεύτερη εθνική γλώσσα	8	1 1/3
Ξένη γλώσσα επιλογής	4	2/3
Μαθηματικά	22	3 2/3
Περιβάλλον και Φύση	15	2 1/2
Θρησκευτικά ή Ηθική	8	1 1/3
Ιστορία	3	1/2
Μουσική	6	1
Τέχνη	6	1
Χειροτεχνία	8	1 1/3
Γυμναστική	12	2

Στην ανώτερη βαθμίδα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης προσφέρονται μαθήματα κοινά και επιλογής , σειρές μαθημάτων και βέβαια όπως έχουμε ήδη αναφέρει σε άλλες σκανδιναβικές χώρες και εξωτερικής πρακτικής εξάσκησης.

Η κατανομή των ωρών στην ανώτερη βαθμίδα υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι :

Μάθημα	Ελάχιστες ώρες αναλ. Προγράμματος στα τρία χρόνια	Ελάχιστες ώρες την εβδομάδα
Φινλανδικά/Σουηδικά	8	2 2/3
Ξένη ή δεύτερη εθνική γλώσσα	8	2 2/3
Ξένη γλώσσα επιλογής	6	2
Μαθηματικά	9	3
Βιολογία- Γεωγραφία	7	2 1/3
Φυσική - Χημεία	6	2
Θρησκευτικά ή Ηθική	3	1
Ιστορία - Κοινωνικές Σπουδές	6	2
Μουσική	1	1/3
Τέχνη	2	2/3
Οικονομικά	3	1
Χειροτεχνία - Τεχνική εργασία - Κλωστοϋφαντουργία	3	1
Γυμναστική	6	2
Επαγγελματικός Προσανατολισμός	2	2/3
Μαθήματα Γενικής εκπαίδευσης κατώτατο σύνολο	70	23 1/3
Μαθήματα Επιλογής ανώτατο σύνολο	20	6 1/3

Ο Νόμος και το Διάταγμα για την Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση καθορίζει τα μαθήματα και τις ομάδες μαθημάτων, το Συμβούλιο Επικρατείας αποφασίζει τον κατώτερο αριθμό διδακτικών ωρών και βέβαια το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές για την κατάρτιση αναλυτικών προγραμμάτων. Όπως έχει τονιστεί κάθε σχολείο είναι υπεύθυνο για την κατάρτιση του δικού του αναλυτικού

προγράμματος σπουδών. Το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει σπουδές υποχρεωτικών μαθημάτων, ανώτερες και εφαρμοσμένες σπουδές σε σειρές μαθημάτων των 38 ωρών κάθε μία κατά μέσο όρο.

1.3.10 Διδάσκοντες

Οι νηπιαγωγοί παλαιότερα ήταν κάτοχοι πτυχίου τριετούς φοιτήσεως σε εξειδικευμένα κέντρα επαγγελματικής εκπαίδευσης, ενώ από το 1995 είναι κάτοχοι πανεπιστημιακού διπλώματος. Στη Φινλανδία οι διδάσκοντες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες :

- α) εκπαιδευτικοί τάξης που διδάσκουν όλα τα μαθήματα στην κατώτερη βαθμίδα
- β) εκπαιδευτικοί μαθημάτων οι οποίοι διδάσκουν ένα ή δυο μαθήματα στην ανώτερη βαθμίδα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, και σε ορισμένες περιπτώσεις και στην κατώτερη
- γ) εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής για άτομα με ειδικές ανάγκες
- δ) σύμβουλοι επιφορτισμένοι με την εκπαιδευτική- επαγγελματική καθοδήγηση στην ανώτερη βαθμίδα

Οι εκπαιδευτικοί τάξης είναι κάτοχοι πανεπιστημιακού πτυχίου Παιδαγωγικής τετραετούς φοιτήσεως με ειδίκευση σε ένα ή δυο αντικείμενα και μια περίοδο πρακτικής εξάσκησης. Οι εκπαιδευτικοί μαθημάτων έχουν πτυχίο πανεπιστημίου από τη σχολή στην οποία ανήκει το μάθημά τους σε συνδυασμό με σπουδές Παιδαγωγικής και περίοδο πρακτικής εξάσκησης. Όλοι είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθούν τριήμερα επιμορφωτικά σεμινάρια κατά έτος. Οι περισσότεροι διδάσκοντες (94%) διορίζονται και πληρώνονται από το Δήμο και απασχολούνται με πλήρες ωράριο. Εντυπωσιακή είναι η αναλογία μαθητών ανά διδάσκοντα καθώς σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της Φινλανδικής στατιστικής υπηρεσίας αναλογούν 13 περίπου μαθητές σε κάθε εκπαιδευτικό. Οι διδάσκοντες των σχολείων της δευτεροβάθμιας βαθμίδας είναι κάτοχοι πανεπιστημιακού πτυχίου και συνήθως διδάσκουν ένα ή δυο μαθήματα. Οι περισσότεροι είναι δημόσιοι υπάλληλοι πλήρους ωραρίου, αν και μια θέση καθηγητή μπορεί να μοιράζεται με άλλο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Κι εδώ η αναλογία εκπαιδευτικών / μαθητών είναι πολύ θετική. Από στατιστικά στοιχεία του 1992/1993 προκύπτει ότι κατά μέσο όρο αναλογεί ένας εκπαιδευτικός σε 16.6 μαθητές.

1.3.11 Αξιολόγηση- Τίτλοι Σπουδών

Η βαθμολόγηση κάθε μαθητή αποτελεί μέρος των καθημερινών δραστηριοτήτων του σχολείου. Ο μαθητής παίρνει έλεγχο προόδου τουλάχιστον μια φορά κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους και οπωσδήποτε στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς. Ίσως κάποιος να νομίσει ότι με αυτό τον τρόπο το σχολείο καταντά βαθμοθηρικό και η εκπαιδευτική διαδικασία εγκλωβίζεται στο δίπτυχο εξέταση – βαθμολόγηση. Η αλήθεια είναι διαφορετική. Σκοπός της αξιολόγησης – βαθμολόγησης στη Φινλανδία είναι η ενθάρρυνση του μαθητή και ο προγραμματισμός της εργασίας του. Για τους λόγους αυτούς οι έλεγχοι στις τέσσερις πρώτες τάξεις είναι περιγραφικοί. Κατόπιν η αξιολόγηση είναι αριθμητική από το 4 (απόρριψη) ως το 10 (άριστα) και στηρίζεται στην καθημερινή συμμετοχή του μαθητή μέσα στην τάξη αλλά και σε γραπτές δοκιμασίες. Ένας πολύ «αδύνατος» μαθητής μπορεί να επαναλάβει μια τάξη, φαινόμενο όμως αρκετά σπάνιο, αφού σύμφωνα με στοιχεία του 1992 μόλις το 0,4% των μαθητών χρειάστηκε να επαναλάβει μια τάξη. Στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση η αξιολόγηση βασισμένη στην επίτευξη των στόχων του αναλυτικού προγράμματος έχει ως κύριο σκοπό να δώσει μια ολόπλευρη εικόνα της προόδου κάθε μαθητή. Η απόδοση των μαθητών βαθμολογείται από το διδάσκοντα στο τέλος κάθε σειράς μαθημάτων και βασίζεται τόσο στη συμμετοχή του μαθητή στην τάξη, όσο και σε γραπτές δοκιμασίες. Τα αποτελέσματα κάθε σειράς μαθημάτων εκφράζονται αριθμητικά ή λεκτικά (προαγωγή/απόρριψη) ή περιγραφικά ανάλογα με το τι επιτάσσει το αναλυτικό πρόγραμμα κάθε σχολείου. Ωστόσο στους ελέγχους και στα απολυτήρια χρησιμοποιούνται μόνο βαθμοί (4 – 10). Κάθε μαθητής που έχει συμπληρώσει με επιτυχία το ζητούμενο αριθμό διδακτικών ωρών σε όλα τα μαθήματα του προγράμματος σπουδών του ,θεωρείται ότι έχει ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια βαθμίδα και του απονέμεται βεβαίωση αποφοίτησης. Στο τέλος της τρίτης χρονιάς οι μαθητές δίνουν εισαγωγικές εξετάσεις για τα πανεπιστήμια σε τέσσερα υποχρεωτικά: Φινλανδικά ή Σουηδικά, δεύτερη εθνική γλώσσα, ξένη γλώσσα, Μαθηματικά ή « Realia » . Με το όρο «Realia» αποδίδεται η εξέταση των μαθητών σε μαθήματα όπως: Θρησκευτικά και Ηθική, Ψυχολογία και Φιλοσοφία, Ιστορία και Κοινωνικές Επιστήμες, Φυσική, Χημεία, Βιολογία και Γεωγραφία. Οι εξετάσεις διενεργούνται σε εθνικό επίπεδο ταυτόχρονα σε όλη τη χώρα από ειδική Επιτροπή του Υπουργείου Παιδείας. Όσοι μαθητές επιτύχουν λαμβάνουν ξεχωριστή βεβαίωση από τη βεβαίωση αποφοίτησης. Κάθε μάθημα βαθμολογείται από 0-7, όπου το 0 σημαίνει απόρριψη και το 7 διάκριση. Στην επαγγελματική εκπαίδευση-κατάρτιση η βαθμολόγηση είναι αριθμητική σε μια κλίμακα από το 1(ικανοποιητικά) - 5 (άριστα).

Ο μαθητής για να αποφοιτήσει πρέπει να έχει πετύχει σε όλα τα μαθήματα τον ελάχιστο ικανοποιητικό βαθμό και αποκτά τίτλο σπουδών ανάλογο με τα χρόνια φοίτησής του.

Οι προϋποθέσεις εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση καθορίζονται από κάθε πανεπιστήμιο και έτσι τα κριτήρια επιλογής και προθεσμίας υποβολής αιτήσεων διαφέρουν μεταξύ των ιδρυμάτων. Βασική προϋπόθεση για όλα τα ιδρύματα είναι ο υποψήφιος σπουδαστής να έχει πετύχει στις εισαγωγικές εξετάσεις για τα ανώτατα ιδρύματα. Πέρα από αυτήν την προϋπόθεση όλα τα ιδρύματα υποβάλλουν τους υποψηφίους σε νέες εισαγωγικές εξετάσεις συνεκτιμώντας τους τίτλους σπουδών τους αλλά και την επίδοσή τους σε προσωπική συνέντευξη. Το βασικό πτυχίο αντιστοιχεί σε πτυχίο Master και αποτελείται από γενικές σπουδές, ειδικές και ανώτερες σπουδές. Οι σπουδές για το βασικό πτυχίο ολοκληρώνονται σε 5-6 έτη με την εκπόνηση ανεξάρτητης έρευνας και πτυχιακής διατριβής. Προσφέρονται επίσης τίτλοι μεταπτυχιακών σπουδών διάρκειας 2-3 ετών και διδακτορικών διάρκειας περίπου τεσσάρων ετών. Κάθε χρόνο 9.000 Φιλανδοί αποκτούν πτυχίο Master και περισσότεροι από 1.000 ανώτερα ή διδακτορικά διπλώματα.

1.3.12 Πηγές Χρηματοδότησης

Η φοίτηση των μαθητών στα σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι τελείως δωρεάν και περιλαμβάνει ακόμη και το φαγητό και τη μεταφορά στο σχολείο. Η χρηματοδότηση μοιράζεται μεταξύ κράτους και τοπικών αρχών. Η ίδια η κυβέρνηση της Φινλανδίας δέχεται ότι το εκπαιδευτικό σύστημα έχει υψηλή αποδοτικότητα παρότι το κόστος δεν είναι το ίδιο υψηλό και το ποσοστό επί του ΑΕΠ δεν ξεπερνά το 5,2% και αποτελεί το 11,9 του συνόλου των δημοσίων δαπανών. Οι τοπικές αρχές που διατηρούν σχολεία και ιδρύματα επιχορηγούνται από την Κυβέρνηση σε ποσοστό που καλύπτει το 25% - 70% των εξόδων ίδρυσης και 40% - 60% των εξόδων λειτουργίας, ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών και της οικονομικής δυνατότητας των τοπικών αρχών. Τα υπόλοιπα καλύπτονται από την τοπική αρχή μέσω φορολόγησης των πολιτών. Τέλος η Κυβέρνηση στηρίζει τους οικονομικά ασθενέστερους μαθητές-σπουδαστές μέσω επιχορηγήσεων ή χαμηλότοκων δανείων.

1.3.13 Αξιολόγηση εκπαιδευτικού συστήματος

Η αξιολόγηση του φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι νομοθετικά επιβεβλημένη και συμπεριλαμβάνει όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Σκοπός της αξιολόγησης είναι σύμφωνα με το νέο νόμο (Education Legislation 1999) «η υποστήριξη και βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου». » Η αξιολόγηση έχει δύο σκέλη: ένα εξωτερικό που διενεργείται από το υπουργείο παιδείας και το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας και ένα εσωτερικό που διενεργείται από τους φορείς που παρέχουν εκπαίδευση σε τοπικό επίπεδο. Σε τοπικό επίπεδο υπάρχει αυτο-αξιολόγηση η οποία στηρίζεται σε ένα πλαίσιο μεθόδων θεσμοθετημένων από το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας. Κάθε τοπική αρχή, Περιφερειακό Γραφείο Εκπαίδευσης, σε συνεργασία με τη σχολική μονάδα εφαρμόζει το πλαίσιο αυτό θέλοντας με την αυτό-αξιολόγηση να ελέγξει ότι όλοι οι μαθητές έχουν δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση καθώς και τη λειτουργία, ευελιξία και χρησιμότητα του σχολικού δικτύου στην επαγγελματική δομή της κοινωνίας. Σε εθνικό επίπεδο ελέγχεται η αποδοτικότητα, η οικονομική υπευθυνότητα και η αποτελεσματικότητα καθώς αξιολογείται : σύνδεση του σχολείου με την αγορά εργασίας και την ευρύτερη οικονομική ζωή, χρήση και κατανομή των πόρων κάθε σχολικής μονάδας, ορθολογική αξιοποίηση του εκπαιδευτικού προσωπικού, πορεία των αποφοίτων στη μετα-δευτεροβάθμια εκπαίδευση και τέλος επίδοση των μαθητών στις εξαμηνιαίες εξετάσεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. (www.eurydice.org)

1.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κλείνοντας τη σύντομη αυτή παρουσίαση των εκπαιδευτικών συστημάτων των Σκανδιναβικών χωρών παρατηρούμε πολλές ομοιότητες που τα διέπουν. Και οι τρεις χώρες προσφέρουν υψηλότατου επιπέδου δημόσια και δωρεάν παιδεία. Τα εκπαιδευτικά τους συστήματα ανταποκρίνονται στις κοινωνικές ανάγκες των λαών τους και στις επιταγές της παγκοσμιοποιημένης αγοράς. Η βασική αρχή και των τριών είναι η ισότητα της πρόσβασης, η ελευθερία επιλογής καθώς και η προσφορά εκπαίδευσης σε όλους ανεξαρτήτως κοινωνικών, οικονομικών, γεωγραφικών και πολιτισμικών διαφορών. Κυρίαρχο ρόλο και στα τρία συστήματα παίζει το εννιάχρονο υποχρεωτικό σχολείο ενσωματώνοντας το «δημοτικό» με το «γυμνάσιο». Παρατηρείται μεγάλη ελευθερία στην κατάρτιση αναλυτικών προγραμμάτων και στη μεθοδολογία της διδασκαλίας. Αν και στις

τρεις χώρες η εκπαίδευση εποπτεύεται από κεντρική υπηρεσία, δίνεται η δυνατότητα σε τοπικούς φορείς να έχουν τον πρώτο λόγο για την εκπαίδευση των κοινωνιών τους. Το διδακτικό προσωπικό όλων των βαθμίδων χαρακτηρίζεται από υψηλό μορφωτικό επίπεδο και συνεχή επαγγελματική επιμόρφωση. Η αναλογία διδάσκοντα προς μαθητή είναι πολύ καλή, παίζοντας σημαντικότατο ρόλο στην αποτελεσματικότητα και των τριών εκπαιδευτικών συστημάτων. Η αξιολόγηση των μαθητών αν και υπάρχει ουσιαστικά λειτουργεί προς όφελος τους και όχι ως τροχοπέδη στην ολοκλήρωση της εκπαίδευσής τους. Σημαντική είναι και η θέση της επαγγελματικής εκπαίδευσης καθώς και οι τρεις χώρες παρέχουν τη δυνατότητα στον καθένα να αποκτήσει τα κατάλληλα επαγγελματικά εφόδια αν δεν διαλέξει ακαδημαϊκή καριέρα. Πέρα όμως από τις ομοιότητες παρατηρούμε και κάποιες διαφορές, που αφορούν κυρίως σε τεχνικά θέματα αξιολόγησης και χορήγησης τίτλων σπουδών, όπως διαφορετικές κλίμακες βαθμολόγησης και στην ονομασία των τίτλων σπουδών. Βέβαια στη Φινλανδία η αξιολόγηση είναι άμεσα συνδεδεμένη και με την κρατική επιχορήγηση κάθε τοπικού φορέα εκπαίδευσης κάτι που δε συμβαίνει στις άλλες χώρες. Συμπερασματικά λοιπόν αν θέλουμε να αναφερθούμε στα τρία εκπαιδευτικά συστήματα που γνωρίσαμε, θα λέγαμε ότι και τα τρία έχουν πετύχει «να προσφέρουν στους πολίτες τους μια ολοκληρωμένη αγωγή που θα διαμορφώσει την καρδιά, το νου, το χέρι» (Παπάς, 1988, σ.65)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ **ΒΙΒΛΙΟ**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο δεύτερο αυτό κεφάλαιο επιχειρείται μια παρουσίαση των διαφόρων εκπαιδευτικών πολιτικών που ακολουθούνται καθώς και των κυριότερων αξόνων που αφορούν το σύστημα παραγωγής των εκπαιδευτικών υλικών. Συγκεκριμένα θα αναλυθούν τρεις βασικοί τέτοιοι άξονες. Επιπλέον στο τέλος της παρουσίασης καθενός από τους τρεις αυτούς άξονες θα επιχειρηθεί μια κριτική ανάλυση που θα αναδεικνύει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των διαφόρων εκπαιδευτικών πολιτικών .

2.1 ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥ

ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Το σχολικό βιβλίο είναι το κυρίαρχο μέσο διδασκαλίας που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του Αναλυτικού προγράμματος όσον αφορά τη διδακτέα ύλη ενός μαθήματος που διδάσκεται σε μια τάξη συγκεκριμένης εκπαιδευτικής βαθμίδας και είναι γραμμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να βοηθά το μαθητή στην προσπάθειά του για μάθηση. Είναι ένα από τα σημαντικότερα μέσα διδασκαλίας και μάθησης καθώς η χρήση του μέσα στην τάξη καταλαμβάνει το 90%- 95% του διδακτικού χρόνου και το 70% όλων των δραστηριοτήτων της τάξης, το σχολικό βιβλίο είναι κάτι πολύ περισσότερο.(Καψάλης,Χαραλάμπους,1995 σ.114). Η αξία του δε ως μέσου διδασκαλίας καταδεικνύεται και από το γεγονός ότι οι ίδιοι οι μαθητές δε μπορούν να φανταστούν τη διδασκαλία χωρίς αυτό (Μπονίδης,2005). Πέρα όμως από ένα απλό εργαλείο διδασκαλίας και μάθησης είναι και ένα κοινωνικό, πολιτικό, πληροφοριακό και παιδαγωγικό μέσο το οποίο όχι μόνο επιλέγει και οργανώνει την παγκόσμια δυνατή γνώση, αλλά συμβολίζει τις αρχές και αξίες κάθε έθνους και το ρόλο που αυτό παίζει στον κόσμο. Επιπλέον ασκεί μια σειρά λειτουργιών όπως η παρουσίαση της πραγματικότητας στο μαθητή, η καθοδήγηση της διδασκαλίας, η δραστηριοποίηση των μαθητών, η διαμόρφωση κοινωνικών ρόλων και επιστημικών ταυτοτήτων διασφαλίζοντας έτσι την επικοινωνία και την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων. Βλέπουμε λοιπόν πως το σχολικό βιβλίο θέτει κανόνες, προσδιορίζει κυρίαρχες κοινωνικές τάσεις και εκφράζει πολιτικές, ιδεολογικές και θεμελιώδεις αρχές. Η **χρησιμότητα όλων αυτών των λειτουργιών** καθώς και ο **πολλαπλός ρόλος του σχολικού**

βιβλίου καταδεικνύονται από πληθώρα επιστημονικών ερευνών. Ενδεικτικά αναφέρονται οι έρευνες της αναγνωσιμότητας και του παιδαγωγικού σχεδιασμού των σχολικών βιβλίων (Bormuth 1966, Klare 1975, 1984, Chall 1958, Dale και Chall, 1948, Fry 1969, Gray και Leary 1935, Taylor 1953), έρευνες που αφορούν τη χρήση των σχολικών βιβλίων στην τάξη από τους εκπαιδευτικούς (Komoski 1985, Osborn κ.ά.1985), έρευνες που εξετάζουν την ποιότητα της διδασκαλίας των σχολικών βιβλίων, έρευνες που αφορούν τη δομή των σχολικών βιβλίων (Anderson και Armbruster 1986, Britton και Black 1985) καθώς επίσης και έρευνες που αφορούν τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που υπάρχουν στα σχολικά βιβλία.(Κανταρτζή 1991, 2001, Ματσαγγούρας 1982, 1983, Michel 1986, ΥΠΕΠΘ 1987).

Ωστόσο τα τελευταία χρόνια εκφράζεται μια γενική δυσαρέσκεια για τα σχολικά βιβλία από μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς. Επιπλέον η επένδυση υψηλών προσδοκιών στην εκπαίδευση προκαλεί ακόμη οξύτερη κριτική εναντίον της. Και αυτή η σχέση προσδοκιών και επακόλουθης απογοήτευσης αποτελεί σταθερό χαρακτηριστικό της εκπαιδευτικής ιστορίας. Για την κατανόηση της κατάστασης αυτής αλλά και την ορθότερη διατύπωση- άσκηση κριτικής είναι χρήσιμο να θέσουμε κάποιους βασικούς άξονες για το πώς μπορούμε να προσεγγίσουμε αναλυτικά ένα σχολικό βιβλίο. Τρεις μπορούν να θεωρηθούν ότι είναι οι βασικοί άξονες που προσδιορίζουν τα σχολικά βιβλία:

4. το σύστημα παραγωγής, έγκρισης- επιλογής και παροχής των σχολικών βιβλίων
5. το περιεχόμενό τους όπως αυτό ορίζεται από μια σειρά παραμέτρους όπως για παράδειγμα η εκπαιδευτική πολιτική, τα αναλυτικά προγράμματα κ.ά.
6. και τέλος το ζήτημα της αξιολόγησής τους.

2.1.1 Το σύστημα παραγωγής, έγκρισης-επιλογής και παροχής των σχολικών βιβλίων

Ως προς το σύστημα παραγωγής, έγκρισης, επιλογής και παροχής του σχολικού βιβλίου διαπιστώνουμε σημαντικές διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα. Αναφορικά με την παραγωγή του σχολικού βιβλίου κυρίαρχη είναι η τάση της ελεύθερης αγοράς. Συγκεκριμένα σε όλες σχεδόν τις χώρες (Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία κ.ά.) μεγάλοι ιδιωτικοί εκδοτικοί οίκοι παράγουν το υλικό σύμφωνα με τους στόχους και το περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών. Κύριος παράγοντας που επηρεάζει την παραγωγή είναι το μέγεθος της διαφαινόμενης αγοράς. Η τεράστια αγορά (είτε από το κράτος είτε από τους ίδιους τους μαθητές) δημιουργεί ευνοϊκές προϋποθέσεις για καλή ποιότητα σχολικών

εγχειριδίων. «Στα πλαίσια του ελεύθερου ανταγωνισμού οι εκδοτικοί οίκοι έχουν στη διάθεσή τους μεγάλες ομάδες ειδικών που ασχολούνται αποκλειστικά με την παραγωγή νέων και τη βελτίωση υπαρχόντων σχολικών βιβλίων. Μπορεί μάλιστα να πει κανείς ότι όχι μόνο η καθιέρωση του πολλαπλού βιβλίου συμβάλλει στην καλή ποιότητά του, αλλά και αντιστρόφως η καλή ποιότητα συνέβαλε και συμβάλλει στην καθιέρωση του πολλαπλού σχολικού βιβλίου». (Καψάλης Χαραλάμπους, 1995 σ.238). Σε ορισμένες όμως χώρες όπως στη Ν. Ζηλανδία, τη Σιγκαπούρη και την Κορέα η παραγωγή του εκπαιδευτικού υλικού είναι κρατική. Σε άλλες πάλι χώρες όπως η Γαλλία, η Ιταλία, η Γερμανία η Ιαπωνία κ.ά. το κράτος προδιαγράφει και τελικά εγκρίνει το περιεχόμενο, την μορφή και την ποιότητα του σχολικού βιβλίου. Σε άλλες πάλι χώρες όπως η Αγγλία, η Σκωτία, η Σκωτία, η Αυστραλία κ.ά. η παραγωγή του εκπαιδευτικού υλικού γίνεται χωρίς κρατικές προδιαγραφές.

Αναφορικά τώρα με την επιλογή των σχολικών βιβλίων που θα χρησιμοποιηθούν σε κάθε τάξη και μάθημα, η διεθνώς κυρίαρχη τάση είναι αυτή να γίνεται από τις σχολικές μονάδες, δηλαδή από τους εκπαιδευτικούς και συγκεκριμένα από την ομάδα διδασκόντων των σχετικών γνωστικών αντικειμένων. Δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς είτε να επιλέξουν από εγκεκριμένους καταλόγους είτε ελεύθερα από το εμπόριο. Ενίοτε στην διαδικασία της επιλογής εκπαιδευτικού υλικού συμμετέχουν:

- *οι τοπικές εκπαιδευτικές αρχές (Φινλανδία, Πορτογαλία)*
- *οι επιθεωρητές (κρατίδια της Γερμανίας, Ισπανία)*
- *οι διευθυντές (Ισπανία, Δανία)*
- *ο σύλλογος γονέων (Ιταλία)*
- *εκπρόσωποι των μαθητών (Δανία)* (Δούκας 2005, σ.147)

Σχετικά με το ζήτημα της παροχής των σχολικών βιβλίων στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες καθώς και σε αρκετές αναπτυσσόμενες αυτά παρέχονται δωρεάν. Ωστόσο πολλές από αυτές τις χώρες μεταξύ των οποίων η Δανία, η Γαλλία και η Γερμανία, λαμβάνοντας υπόψη το ιδιαίτερα υψηλό κόστος παραγωγής του εκπαιδευτικού υλικού, αναγκάζονται να καταφύγουν στη μέθοδο του δανεισμού. Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή ο μαθητής στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς «δανείζεται» το σχολικό βιβλίο, το οποίο είναι υποχρεωμένος να διατηρήσει και να επιστρέψει στο τέλος της χρονιάς σε καλή κατάσταση. Το βιβλίο που επιστρέφει ο μαθητής δίνεται την επόμενη σχολική χρονιά σε άλλον μαθητή. Σε άλλες πάλι χώρες ακόμη και οι πολύ φτωχοί γονείς υποχρεώνονται να πληρώσουν έστω και ένα ελάχιστο χρηματικό ποσό για την απόκτηση σχολικών βιβλίων για τα παιδιά τους. Συγκεκριμένα στην Ιταλία, την Ισπανία και την Πορτογαλία δίνεται η δυνατότητα σε χαμηλόμισθες οικογένειες μέσω επιδόματος που παρέχεται από το κράτος να αγοράσουν

οι ίδιοι τα σχολικά βιβλία. Συμπερασματικά, λοιπόν, με την παραγωγή, έγκριση, επιλογή και παροχή του σχολικού βιβλίου παρατηρούμε δύο κυρίαρχα συστήματα, το συγκεντρωτικό και το αποκεντρωτικό. Στο πρώτο το κράτος παράγει, εγκρίνει και διαθέτει ένα και μοναδικό σχολικό βιβλίο, το οποίο ανταποκρίνεται απόλυτα στις προδιαγραφές του Αναλυτικού Προγράμματος και χρησιμοποιείται ως πυξίδα καθημερινής εργασίας στη σχολική τάξη. Κρίνοντας τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το συγκεντρωτικό σύστημα διαπιστώνουμε πως η παραγωγή, έγκριση και παροχή ενός και μοναδικού βιβλίου δίνει τη δυνατότητα στον συγγραφέα ή τη συγγραφική ομάδα να εναρμονίζεται πλήρως με τις επιταγές του Αναλυτικού Προγράμματος φροντίζοντας για την κατάλληλη διδακτική-μεθοδολογική οργάνωση και προσφορά της ύλης με έναν «κάθετο συντονισμό» (Καψάλης Χαραλάμπους, 1995). Με τον τρόπο αυτό τα σχολικά βιβλία από τάξη σε τάξη παρουσιάζουν μια συνέχεια και μια συνέπεια ως προς το περιεχόμενο αποφεύγοντας τις άχρηστες, κουραστικές και δαπανηρές επαναλήψεις. Επίσης ένα τέτοιο σύστημα προσφέρει ένα σχολικό βιβλίο που λειτουργεί ως σημαντικό εργαλείο στην καθημερινή προετοιμασία της διδασκαλίας, μιας και ο εκπαιδευτικός βρίσκει εύκολα και γρήγορα τους στόχους και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας του και έχει πάντα στη διάθεσή του ότι χρειάζεται. Επιπλέον η ύπαρξη ενός και μοναδικού σχολικού βιβλίου που ανήκει ολοκληρωτικά σε κάθε μαθητή, του δίνει τη δυνατότητα να εργαστεί με τους δικούς του ρυθμούς εκτός σχολικής τάξης, να οικειοποιηθεί με αυτό αλλά και στους γονείς του να βοηθήσουν στην εμπέδωση της διδακτέας ύλης και να ελέγξουν αν το παιδί τους κατέκτησε τη διδακτέα ύλη.

Πέρα όμως από τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν, πρόκειται για ένα σύστημα όπου το κράτος εκφράζει τη μόνιμη βούλησή του ανεξάρτητα από πολιτικές αλλαγές, για έναν συνεχή έλεγχο της γνώσης και της αγωγής των νέων πολιτών του. Η ύπαρξη του κρατικού μονοπωλίου στην παραγωγή, έγκριση και παροχή του σχολικού βιβλίου κρυμμένη κάτω από τον μανδύα της δημοκρατικότητας και της δωρεάν παροχής του, κρύβει πολλούς κινδύνους. Συγκεκριμένα παραπέμπει στον δογματισμό και την ύπαρξη μιας και μόνης αλήθειας, αναδεικνύοντας το σχολικό βιβλίο σε ένα είδος Βίβλου της γνώσης, ένα διδακτικό πακέτο έτοιμων λύσεων και απαντήσεων για όλα τα θέματα της διδακτικής μεθοδολογίας. Το παράδοξο μάλιστα είναι ότι ενώ το σχολικό βιβλίο πρεσβεύει την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και την αμφισβήτηση της μοναδικής αλήθειας, η ίδια του η ύπαρξη ακυρώνει το παιδαγωγικό του εγχείρημα. Ιδιαίτερα σε κοινωνικά μαθήματα όπως η ιστορία, η αγωγή του πολίτη κ.ά. η ύπαρξή του επιτρέπει την άσκηση του κυβερνητικού ελέγχου και την κατά βούληση αλλαγή του περιεχομένου σύμφωνα με τις ιδεολογικές αρχές της εκάστοτε κυβέρνησης. Παράλληλα ένα τέτοιο σύστημα αν και δίνει

τη δυνατότητα να λειτουργήσει το σχολικό βιβλίο ως επιμορφωτικό εργαλείο για τους εκπαιδευτικούς, στην πραγματικότητα περιορίζει το ρόλο τους στην σχολική πράξη καθώς οι λιγότερο έμπειροι αλλά και όσοι διδάσκουν σε χαμηλότερες βαθμίδες, το θεωρούν πανάκεια και ταυτίζονται πλήρως με τις θέσεις του. Επίσης ένα τέτοιο σύστημα πάσχει από την έλλειψη ανταγωνισμού και εμπορικού ενδιαφέροντος παράγοντας σχολικά βιβλία που συχνά χαρακτηρίζονται ξεπερασμένα και παλαιωμένα ή συγγράφονται κάτω από ιδιαίτερα πιεστικά χρονικά όρια μεταξύ 9- 16 μηνών, υποβαθμίζοντας έτσι την ποιότητά τους. Μάλιστα αν σκεφτούμε και το τεράστιο κόστος στο σύστημα αυτό δεν είναι λίγες οι φορές όπου η ποιότητα του χαρτιού και της εκτύπωσης είναι χαμηλή ενώ το κείμενο κυριαρχεί της εικόνας. Ένα τέτοιο πυκνογραμμένο και καθόλου ελκυστικό διδακτικό βιβλίο απωθεί τους μαθητές και αντιμετωπίζεται ως ένα «αναγκαίο κακό». Τέλος η δωρεάν παροχή ενταγμένη στην ρητορική της δήθεν δωρεάν Παιδείας και την ισότητα των ευκαιριών και της εκπαίδευσης για όλους, ίσως αντί να το βελτιώνει το θέτει υπεράνω υπονοιών και επιφυλάξεων, θεωρώντας ότι γράφεται υπεράνω συμφερόντων και με αμιγώς επιστημονικά και παιδαγωγικά κριτήρια. Στην ουσία όμως « *το εν βιβλίο αναγκάζει τους μαθητές και διδασκάλους να σκέπτονται πάντες ακριβώς ούτως όπως εσκέφθη και ηργάσθη εις και μόνος ο συγγραψας αυτό*» (Χαραλάμπους 2005, σ.140). Το τι κατάφερε το σύστημα αυτό καταδεικνύεται από τα λόγια του Γ. Μπαμπινιώτη «*Κι αν η καραμέλα της δωρεάν (σε βιβλία) παιδείας μπλοκάρει τεχνικά και πρακτικά την ουσιαστική λειτουργία του βιβλίου, ερρέτω η δωρεάν παιδεία κι ας διατεθούν τα αντίστοιχα κονδύλια σε άλλες ανάγκες της παιδείας μας*» (Καψάλης Χαραλάμπους, 1995, σ.95).

Στην συνέχεια και όπως έχουμε ήδη αναφέρει στο αποκεντρωτικό σύστημα η παραγωγή του σχολικού βιβλίου γίνεται μέσω μεγάλων εκδοτικών οίκων, η έγκριση είναι χαλαρή ενώ η παροχή είτε είναι δωρεάν είτε επιλέγεται ο δανεισμός και η κρατική επιχορήγηση σε χαμηλόμισθες οικογένειες. Τα θετικά σημεία ενός τέτοιου συστήματος είναι η ύπαρξη πολλαπλών βιβλίων και η δυνατότητα επιλογής που παρέχεται στους εκπαιδευτικούς. Μέσα από το σκληρό ανταγωνισμό οι εκδοτικοί οίκοι φροντίζουν για την υψηλή ποιότητα του σχολικού βιβλίου με συχνές αναθεωρήσεις και βελτιώσεις ώστε να γίνουν πιο μαθητοκεντρικά, χρηστικά και λειτουργικά, τόσο ως προς το περιεχόμενο και τη διάρθρωση όσο και ως προς την εμφάνιση. Με την ελεύθερη επιλογή «*καταργείται το ιδεολογικό και πνευματικό μονοπώλιο του μοναδικού βιβλίου ανά μάθημα*» (Καψάλης Χαραλάμπους, 1995) και δίνεται η δυνατότητα σε διδάσκοντες και μαθητές να επιλέξουν βιβλία που να ανταποκρίνονται στις πραγματικές τους ανάγκες. Είναι λοιπόν, η ελεύθερη αγορά και το πολλαπλό βιβλίο που θεσμοθετήθηκε και στη χώρα μας με το νόμο Ν2525/1997 η πλέον αποτελεσματικότερη λύση; Η μακρόχρονη εφαρμογή της

συγκεκριμένης πολιτικής στην χώρα μας πριν το β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά και η σημερινή διεθνής πρακτική αναδεικνύουν την άλλη πλευρά. Ερευνητές έχουν διαπιστώσει ότι συγγραφείς και γενικότερα οι παραγωγοί σχολικών βιβλίων ενδιαφέρονται πρωτίστως να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των εκπαιδευτικών για καθετί οικείο και γνωστό, έτσι ώστε η εμφάνιση της σύγχρονης επιστημονικής γνώσης να καθυστερεί στα σχολικά βιβλία. Από την άλλη πλευρά η ιδιωτική επιχειρηματική πρωτοβουλία δε δίνει πάντα υποδειγματικά σχολικά βιβλία. Μία έρευνα στις ΗΠΑ για τα σχολικά βιβλία της ιστορίας έδειξε ότι αυτά δε διαφοροποιούνται αισθητά το ένα από το άλλο, αν και προέρχονται από διαφορετικούς εκδοτικούς οίκους. Όλα χρησιμοποιούν το ίδιο λεξιλόγιο στην περιγραφή προσώπων, γεγονότων, θεσμών και φαινομένων ενώ όλα λίγο πολύ καταλήγουν στις ίδιες αξιολογικές κρίσεις (Καψάλης Χαραλάμπους, 1995). Άλλο θέμα ως προς την επιλογή είναι αν ο εκπαιδευτικός ή οι άλλοι φορείς που συμμετέχουν έχουν την κατάλληλη προετοιμασία και τις απαιτούμενες γνώσεις για να επιτελέσουν το τόσο μεγάλης σημασίας έργο τους. Έχουν ή όχι υπόψη τους κατευθυντήριες γραμμές επιλογής, αν ναι τότε ποιες είναι αυτές και ποιος τους τις επέβαλε; Μήπως τελικά το σύστημα αυτό παράγει πολλά μη αναγκαία σχολικά βιβλία με μοναδικό σκοπό το κέρδος; Μήπως με το σύστημα αυτό οδηγούμαστε στην εμπορευματοποίηση της γνώσης και στον έλεγχο της, κάτω από το πρίσμα της παγκοσμιοποίησης;

Τέλος όσον αφορά το σύστημα δανεισμού και της επιστροφής των βιβλίων με τη λήξη του διδακτικού έτους έχουμε να παρατηρήσουμε ότι:

- Απαγορεύει στο μαθητή να σημειώσει, να γράψει ή να συμπληρώσει ότι εκείνος θέλει
- Ψυχολογικά θεωρεί το βιβλίο ξένο ως προς αυτόν και στέκεται απέναντι του με σχετική αδιαφορία
- Δε δύναται να ανατρέξει στο βιβλίο κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού
- Η αρχή των ίσων ευκαιριών καταργείται, καθώς τα παιδιά των εύπορων οικογενειών έχουν τα προσωπικά τους σχολικά βιβλία ενώ τα άπορα παιδιά δεν έχουν (Καψάλης Χαραλάμπους, 1995)

Καταληκτικά, λοιπόν, διαπιστώνουμε ότι και δύο τύποι που αφορούν το σύστημα παραγωγής, έγκρισης και παροχής των σχολικών βιβλίων (συγκεντρωτικό και αποκεντρωτικό) παρουσιάζουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Εκείνο που θα πρέπει να κάνει μια χώρα για να ασκεί όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερη και δικαιότερη εκπαιδευτική πολιτική είναι, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες και απαιτήσεις της, να επιλέγει το σύστημα εκείνο που θα ανταποκρίνεται περισσότερο σε αυτές.

2.1.2 Το Περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων

Το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων αποτελεί συνήθως τον κύριο στόχο της κριτικής που διατυπώνεται εναντίον τους. Ιδιαίτερα για τα μαθήματα εκείνα όπου εμπλέκονται ιδεολογικές παράμετροι, όπως η ιστορία, τα θρησκευτικά, η πολιτική και κοινωνική αγωγή κ.ά., η κριτική γίνεται εντονότερη. Αρκετές φορές μάλιστα οδηγεί και στην απόσυρση του ίδιου του βιβλίου, τουλάχιστον στα ελληνικά δεδομένα. Στην κριτική αυτή ενώ υπερτονίζονται οι πολιτικές και ιδεολογικές παράμετροι παραβλέπεται ο παιδαγωγικός και λειτουργικός χαρακτήρας του σχολικού βιβλίου. Το σχολικό βιβλίο ως προς το περιεχόμενό του άλλοτε παρουσιάζεται ως ένα πεδίο πολιτικών και ιδεολογικών αντιπαραθέσεων και άλλοτε ως η κιβωτός της επιστημονικής γνώσης. Άλλοτε επιβάλλει στάσεις και αξίες και άλλοτε προσπαθεί να εξοπλίσει τη νέα γενιά με γνώσεις και δεξιότητες ώστε από μόνη της ελεύθερα να μπορεί να επιλέξει μεταξύ εναλλακτικών αρχών και στάσεων. Είναι γεγονός ότι *«το είδος της σχολικής γνώσης που προσφέρεται από τα σχολικά βιβλία έχει έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα αφού εκ των προτέρων υπόκειται σε πολλούς περιορισμούς και ακόμη περισσότερες διαμεσολαβήσεις* (Παπαδόπουλος, 2005, σ.11). Η σχολική γνώση λ.χ. δε μπορεί να είναι εγκυκλοπαιδική και παρωχημένη αλλά ούτε πειραματική ή αμφισβητήσιμη που θα καλλιεργεί την μνημοτεχνική, θα ενισχύει το πνεύμα του εγκυκλοπαιδισμού και θα υπηρετεί τη διδακτική μονομέρεια. Θα πρέπει να είναι επιστημονικά έγκυρη, να προσεγγίζεται μεθοδικά και να είναι ευρύτερα αποδεκτή χωρίς δογματισμούς και «ιδεολογικούς φραγμούς». Το γεγονός όμως ότι το σχολείο δεν υπήρξε ποτέ χώρος «καθαρής μάθησης» αφού και η πιο ουδέτερη μορφή γνώσης είναι ιδεολογικά προκαθορισμένη, δίνει τη δυνατότητα στα διδακτικά βιβλία να κατασκευάζουν *«μια σχολική εκδοχή της επιστημονικής γνώσης»*. Κάτι τέτοιο τα καθιστά *ευαίσθητους και αποκαλυπτικούς δείκτες των κοινωνικών και ιδεολογικών εξελίξεων που παρεμβαίνουν και καθορίζουν το εκπαιδευτικό σύστημα»* (Παπαδόπουλος, 2005 σ.11). Με τον τρόπο αυτό, μέσω δηλαδή της ρύθμισης των εκπαιδευτικών πρακτικών η εκπαίδευση συμμετέχει στους κεντρικούς φορείς εξουσίας και διαμορφώνει συμπεριφορές. Βέβαια κάθε κεντρικά κατευθυνόμενη εκπαιδευτική διαδικασία όπως οι αποφάσεις για τη συγγραφή και το περιεχόμενο των βιβλίων κατ' ανάγκη υπακούει σε θεσμικούς περιορισμούς και είναι εύλογο να προκαλεί συγκρούσεις και δυσφορίες. Οι παράγοντες που ποδηγετούν την ελεύθερη έκφραση και την παρουσίαση καθαρά επιστημονικής γνώσης απαλλαγμένης από ιδεολογικά βαρίδια εμφανίζονται κυρίως στα συγκεντρωτικά συστήματα όπου το

σχολικό βιβλίο πρέπει να βρίσκεται σε καθολική συμφωνία με την ύλη και τους στόχους των Αναλυτικών Προγραμμάτων. Εκεί ο συγγραφέας ή η συγγραφική ομάδα αναγκάζεται να ακολουθήσει τις παρατηρήσεις των κριτών της και να τροποποιήσει το αρχικό περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου, αν θέλει αυτό να εγκριθεί. Στα δε αποκεντρωτικά συστήματα η ιδιαιτερότητα του σχολικού βιβλίου ως συγγραφικού είδους επιβάλλει συνειδητούς ή ασυνείδητους περιορισμούς στο συγγραφέα καθώς υπάρχει αμφίδρομη σχέση μεταξύ συγγραφέα και κοινού (Κουλούρη, 2002 σ.96). Αφενός πρόκειται για ένα κοινό προσδιορισμένο με αρκετή σαφήνεια που επιδρά πάνω στο συγγραφέα επηρεάζοντας το περιεχόμενο και αφετέρου ο συγγραφέας ενεργεί ως διαμορφωτής του κοινού γνωρίζοντας το ρόλο που διαδραματίζει το σχολικό βιβλίο μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αν λοιπόν, θέλουμε το σχολικό βιβλίο να καλλιεργεί την κριτική σκέψη των μαθητών και να τους δίνει τη δυνατότητα ελεύθερης επιλογής, θα πρέπει «να παρουσιάζεται με πρόσφορο τρόπο απαλλαγμένο από κάθε μορφή σοβινισμού και μεγαλοϊδεατισμού» (Καψάλης Χαραλάμπους, 1995 σ. 190). Επίσης το περιεχόμενο θα πρέπει να είναι δομημένο με τέτοιο τρόπο ώστε να δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να κατακτά τις νέες γνώσεις στηριζόμενες στις προηγούμενες. Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής να διαμορφώνει μια βαθιά αντίληψη για το πώς συνδέονται οι γνώσεις μεταξύ τους και πώς ο ίδιος μπορεί να τις χρησιμοποιήσει, ώστε το δόγμα της Σύγχρονης Παιδαγωγικής «μαθαίνω πώς να μαθαίνω» να γίνεται εφικτό. Ένας ακόμη από τους στόχους που πρέπει να εκπληρώνουν τα σχολικά βιβλία είναι η εξοικείωση των μαθητών με την κοινωνική πραγματικότητα και τις κοινωνικές αξίες καθώς και η αποφυγή όσο το δυνατόν περισσότερο αρνητικών ιδεολογικών κρίσεων για θέματα που προσεγγίζονται διαφορετικά από τις επιμέρους ομάδες συμφερόντων. Θα πρέπει τέλος να αποφεύγονται προκαταλήψεις και στερεότυπα κατά την παρουσίαση του άλλου ή άλλων φυλών, εθνών, κοινωνικών ομάδων και γενικότερα του «άλλου» και να ενισχύονται οικουμενικές αξίες όπως η κοινωνική δικαιοσύνη, η ισότητα των ευκαιριών κ.ά.

2.1.3 Αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει το σχολικό βιβλίο αποτελεί τη βάση της διδασκαλίας στο σημερινό σχολείο. Είναι το κύριο μέσο για την επίτευξη των σκοπών της αγωγής όπως καθορίζονται από τα Αναλυτικά Προγράμματα και βεβαίως των στόχων διδασκαλίας και μάθησης όπως αυτοί διατυπώνονται μέσα στη σχολική – διδακτική πραγματικότητα. Είτε πρόκειται για ένα συγκεντρωτικό, είτε για ένα αποκεντρωτικό σύστημα, τόσο οι υπεύθυνοι της εκπαιδευτικής πολιτικής όσο και οι συγγραφείς, οι εκπαιδευτικοί, οι μαθητές αλλά και

οι γονείς ενδιαφέρονται για «καλά» σχολικά βιβλία καθιστώντας την ανάγκη προσδιορισμού κριτηρίων επιτακτική. Καθώς στην παραγωγή, έγκριση και επιλογή εμπλέκονται πολλά πρόσωπα, με διαφορετικό υπόβαθρο το καθένα, λογικό είναι τα κριτήρια αξιολόγησης να ποικίλουν ανάλογα με τους σκοπούς και τους ρόλους που καλούνται να διαδραματίσουν τα πρόσωπα από τα οποία γίνεται η αξιολόγηση. Δεν υπάρχει ωστόσο καμία αμφιβολία ότι κάθε πλευρά επιθυμεί να προωθήσει τα δικά της συμφέροντα και τις δικές τις προτεραιότητες. Κατά συνέπεια για τον εκδότη παραδείγματος χάριν ενός αποκεντρωτικού συστήματος, ιδιαίτερα σημαντικό κριτήριο για την αξιολόγηση ενός σχολικού βιβλίου θα μπορούσε να θεωρηθεί η «εμπορευσιμότητα» και τα αναμενόμενα κέρδη που θα προέκυπταν από την παραγωγή του. Από την άλλη πλευρά ο χρήστης και αφετέρου ο δάσκαλος θα αξιολογήσει πρώτιστα το βιβλίο ως «παιδαγωγικό εργαλείο», χωρίς να ενδιαφερθεί ιδιαίτερα για τις δαπάνες παραγωγής του. Αλλά ακόμη και ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς υπάρχουν διχογνωμίες μιας και ο καθένας αξιολογεί με τις δικές του παιδαγωγικές αξίες και αρχές. «Για παράδειγμα ένας μαθηματικός κρίνει «καλό» το σχολικό βιβλίο που γεμάτο ασκήσεις και προβλήματα εξασφαλίζει στους μαθητές του την επιτυχία στις εξετάσεις, ενώ ένας φιλόλογος θεωρεί ιδεώδες το σχολικό βιβλίο που περιλαμβάνει πολλές και εν μέρει αντιφατικές πηγές ιδεών και τις παρουσιάζει μάλιστα με διάφορους τρόπους» (Καψάλης Χαραλάμπους, 1995 σ. 225). Είναι, λοιπόν, δύσκολο να δώσει κανείς μια γενική εικόνα του καλού σχολικού βιβλίου και των κριτηρίων αξιολόγησής του. Πριν όμως προχωρήσουμε στην παρουσίαση των συμπερασμάτων διάφορων διεθνών οργάνων και επιστημονικών κέντρων που θέλησαν μέσα από συνέδρια και συναντήσεις να θέσουν τη μεθοδολογία και τα κριτήρια αξιολόγησης, υπάρχουν αρκετά ερωτήματα που θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη για την κατανόηση της πολύπλοκης αυτής διαδικασίας. Τι αξιολογούμε; Είναι το σχολικό βιβλίο ένα απλό βιβλίο ή ένα διδακτικό πακέτο; Ταιριάζουν τα κριτήρια στις ανάγκες όλων των εμπλεκόμενων φορέων (μαθητές, εκπαιδευτικοί, εκδότες, συγγραφείς κ.ά.) Ποια είναι τα όρια της αξιολόγησης; Δείχνει η αξιολόγηση τον τρόπο με τον οποίο τελικά το περιεχόμενο του βιβλίου κατακτιέται από τους μαθητές; Κατά πόσο ο τρόπος με τον οποίο τα κείμενα που προσφέρονται στα σχολικά βιβλία κινητοποιούν τους μαθητές να τα διαβάζουν εκτός σχολικής τάξης ή να στρέφονται στη λογοτεχνία; Υπάρχουν μέσα στο σχολικό βιβλίο κρυφές ιδεολογικές αναφορές; Είναι τα όποια κριτήρια αξιολόγησης πραγματικά εργαλεία στα χέρια των εκπαιδευτικών- αξιολογητών ή παραμένουν απλά θεωρητικά δεδομένα;

Έχοντας, λοιπόν, κατά νου τα ερωτήματα αυτά θα πρέπει «η αξιολόγηση κάθε σχολικού βιβλίου να γίνεται σε σχέση με τη διδασκαλία και τη γενική ή ειδική διδακτική του κάθε

μαθήματος στο οποίο χρησιμοποιείται το βιβλίο, με την επιστήμη αναφοράς, με την κοινωνία και την κοινωνική θεωρία, με το πνεύμα της εποχής και τη φιλοσοφία του πολιτισμού και της εκπαίδευσης»(Μπονίδης 2005, σ.111).

Μέσα στο πλαίσιο αυτό η σχετική θεωρητική και ερευνητική βιβλιογραφία και αρθρογραφία καταλήγει στα παρακάτω κριτήρια αξιολόγησης:

I. Εξωτερική εμφάνιση του βιβλίου, δομικά και τεχνικά χαρακτηριστικά του κειμένου και του περιεχομένου του. Εδώ αξιολογείται το μέγεθος και ο όγκος του βιβλίου, το εξώφυλλο, η ύπαρξη και μορφή πινάκων, η εικονογράφηση, η σαφής διάκριση ενότητων, η έναρξη κάθε κεφαλαίου σε νέα σελίδα, η ποιότητα βιβλιοδεσίας κ.ο.κ.

II. Επιστήμη της Αγωγής και σχολικό βιβλίο –παιδαγωγική καταλληλότητα

Διερευνάται η θεωρία αγωγής και το διδακτικό μοντέλο που ακολουθείται, οι μορφές επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης που προωθεί στη διδασκαλία κατά τη χρήση του, οι μεθοδολογικές λειτουργίες του βιβλίου (επεξεργασία, εμβάθυνση, επανάληψη, έλεγχος, εφαρμογή, άσκηση), η βοήθεια που προσφέρει στους μαθητές να αυτενεργήσουν κ.ά.

III Σχέση με το πρόγραμμα σπουδών, διδακτική- μεθοδολογική καταλληλότητα, επανατροφοδότηση και αξιολόγηση όπου εξετάζεται

α) η αντιστοιχία των περιεχομένων του βιβλίου με τις επίσημες κατευθυντήριες γραμμές και τους διδακτικούς στόχους του αναλυτικού προγράμματος

β) καθώς και ποια διδακτική προσέγγιση προτρέπει προς μια μετωπική διδασκαλία ή συμβάλλει προς την αναζήτηση και την ανακάλυψη της γνώσης

IV Το σχολικό βιβλίο και η επιστήμη αναφοράς

Παρουσιάζει τη σύγχρονη επιστημονική γνώση στο χώρο της σχετικής επιστήμης ή είναι αναχρονιστικό; Ακολουθεί την επαγωγική ή την παραγωγική μέθοδο σχηματισμού εννοιών; Τεκμηριώνει το περιεχόμενο με βιβλιογραφικές αναφορές;

V Κοινωνική εγκυρότητα

α) Παρουσιάζει μια πραγματική εικόνα της κοινωνίας με τις παραδοχές και τις αντιφάσεις της, με τις αλήθειες και τις αμφισβητήσεις της,

β) Αναζητά τη χρυσή τομή, το λογικό μέτρο μέσα από τα κύρια κοινωνικά ρεύματα και τις κοινωνικές αντιλήψεις;

Σε χώρες όμως όπου κυκλοφορούν πολλά σχολικά βιβλία τα οποία θα έχουν βέβαια αξιολογηθεί με τα προαναφερόμενα κριτήρια ο εκπαιδευτικός καλείται και πάλι να επιλέξει από «τα καλά το καλύτερο».

Στο δύσκολο αυτό έργο της επιλογής θα έχει ως βοηθό δύο κυρίως μεθόδους ανάλυσης-αξιολόγησης όπως αυτές αναφέρονται από τον Καψάλη, Χαραλάμπους, 1995 σ.236-7

- α) το τεστ αναγνωσιμότητας όπου αξιολογείται η απλότητα, η δόμηση, η συντομία και η ερεθιστικότητα του σχολικού βιβλίου σε πεντάβαθμες κλίμακες από -2 μέχρι +2
- β) και τις κλίμακες ελέγχου της γενικότερης ποιότητας των σχολικών βιβλίων όπως το εργαλείο του E Uhe (1979) το οποίο αξιολογεί τους εξής άξονες:
 - Γενικά (είναι το σχολικό εγχειρίδιο εγκεκριμένο και κατά πόσο ανταποκρίνεται στο αναλυτικό πρόγραμμα;)
 - Περιεχόμενο
 - Διδακτική- Μεθοδολογική διάσταση
 - Εξωτερικά χαρακτηριστικά
 - Πρόσθετο υλικό

Έχοντας παρουσιάσει τα διάφορα κριτήρια αξιολόγησης του σχολικού βιβλίου πρέπει να παρατηρήσουμε ότι αυτά δεν είναι το αποτέλεσμα μιας ντετερμινιστικής- μηχανιστικής διαδικασίας αλλά μιας ελεύθερης συλλογικής διαλεκτικής προσέγγισης που σκοπεύει να παρουσιάζει ένα αξιολογικό και κανονιστικό πλαίσιο κριτηρίων, να υιοθετήσει αν είναι δυνατόν λίστες με συγκεκριμένες αξίες, οι οποίες θα διατυπώνονται με τη μορφή ερωτήσεων και όχι όρων, ώστε να χρησιμοποιούνται από όλους τους χρήστες με βάση τις ατομικές τους ανάγκες.

Γίνεται λοιπόν μια μεγάλη προσπάθεια για ανοικτά και ευέλικτα κριτήρια που θα προάγουν την έρευνα και θα οδηγήσουν στη διατύπωση συγκεκριμένων κριτηρίων, τα οποία βέβαια θα επιδέχονται συνεχείς τροποποιήσεις και βελτιώσεις, καθιστώντας έτσι τη διαδικασία της αξιολόγησης αποτελεσματικότερη. Τέτοια κριτήρια θα οδηγήσουν στην παραγωγή και «διάθεση πολλαπλών, εύχρηστων, σύντομων, επιστημονικά έγκυρων, διεπιστημονικών και διαθεματικών «συνεργαζόμενων » με τη βιβλιοθήκη και τις νέες τεχνολογίες, εξασφαλίζοντας την πολλαπλότητα των πληροφοριών και των πηγών, παιδαγωγικά έγκυρων, πολυπολιτισμικών, προσαρμοσμένων στα νέα κοινωνικά δεδομένα και στις ιδιαίτερες ανάγκες των κοινωνιών στις οποίες χρησιμοποιούνται. Με τον τρόπο αυτό οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές θα προάγουν την αυτογνωσία, την αυτενέργεια, την

ερευνητική μάθηση, τη μάθηση του μανθάνειν και την κριτική σκέψη και θα αποβλέπουν στον κριτικό γραμματισμό στην κοινωνία της πληροφορίας»(Μπονίδης 2005, σ. 116).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θεωρώντας ότι οι πηγές της ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας στηρίζουν τον επιστημονικό πλουραλισμό και την επιστημονική εγκυρότητα, στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Η άντληση πληροφοριών έγινε από τα τρία είδη πηγών: βιβλία, προσωπικές επαφές και διεθνή sites. Στη συνέχεια θα παρουσιαστεί το περιεχόμενο και οι θεματικές ενότητες κάθε πηγής ώστε να δοθεί η ευκαιρία στον αναγνώστη να κατανοήσει τη δομή των πηγών αυτών καθώς και τα είδη των στοιχείων που αντλήθηκαν από τις πηγές αυτές.

3.1 Ανάλυση- παρουσίαση βιβλίων

3.1.1 «Δομές των συστημάτων εκπαίδευσης και εισαγωγικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, OECD 1990

Πρόκειται για μια εμπειριστατωμένη και εκτενή μελέτη των εκπαιδευτικών συστημάτων και των συστημάτων κατάρτισης για νέους των 15 κρατών- μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των δύο χωρών- μελών της ΕΖΕΣ (Ισλανδία- Νορβηγία). Εκδόθηκε για πρώτη φορά στα αγγλικά με τίτλο «Structures of the education and Initial Training Systems in the European Union» από την υπηρεσία των επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και την ευθύνη της μετάφρασης στα ελληνικά φέρει η ελληνική μονάδα Ευρυδίκη. Η μελέτη αυτή είναι αποτέλεσμα μιας πολύχρονης συνεργασίας του δικτύου Ευρυδίκη (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εκπαιδευτικών Πληροφοριών) και του CEDEFOP (Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της επαγγελματικής Κατάρτισης). Οι παρουσιάσεις των χωρών γίνονται με παρόμοιο τρόπο ώστε να διευκολύνεται η σύγκριση μεταξύ τους. Στο πρώτο κεφάλαιο δίνονται σύντομες πληροφορίες για κάθε χώρα, οι βασικές αρχές που το διέπουν, το σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης και οι αρμόδιοι φορείς. Το κεφάλαιο χωρίζεται στα υποκεφάλαια: διοίκηση, επιθεώρηση, χρηματοδότηση, ιδιωτική εκπαίδευση και συμβουλευτικά σώματα. Τα επόμενα κεφάλαια αναφέρονται με τη σειρά στη προσχολική αγωγή, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια (γενική, τεχνική, επαγγελματική) εκπαίδευση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και τέλος στην ανώτερη εκπαίδευση. Σε κάθε βαθμίδα δίνονται το περιεχόμενο της διδασκαλίας (αναλυτικό πρόγραμμα), η αξιολόγηση, οι διδάσκοντες και παρέχονται πλήθος στατιστικών στοιχείων και πινάκων. Η μελέτη αυτή είναι, λοιπόν, μια προσπάθεια να παρουσιαστεί ο πλούτος και η ποικιλία των

εκπαιδευτικών συστημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να δοθεί μια αξιόπιστη, προσιτή και κατανοητή πληροφόρηση για κάθε μελετητή τους. Από τη μελέτη αυτή αντλήθηκαν τα περισσότερα στοιχεία αναφορικά με τις βασικές αρχές και τη δομή των εκπαιδευτικών συστημάτων των σκανδιναβικών χωρών. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν πίνακες αναλυτικών προγραμμάτων και ορισμένα στατιστικά στοιχεία.

3.1.2 Reviews of National Policies for Education Norway, OECD 1990

Το βιβλίο αυτό αναφέρεται στις πολιτικές που ακολουθούνται στο εκπαιδευτικό σύστημα της Νορβηγίας. Ουσιαστικά πρόκειται για την δεύτερη έκθεση των επιθεωρητών του ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) όπου περιγράφονται οι πολυάριθμες αλλαγές που έχουν συντελεστεί στο εκπαιδευτικό σύστημα της Νορβηγίας από το 1974. Η έκθεση χωρίζεται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει γενικές πληροφορίες για τη χώρα, την κοινωνική της διαστρωμάτωση, την οικονομία της και γενικές κυβερνητικές πολιτικές για την εκπαίδευση. Μέσα από μια σύντομη ιστορική αναδρομή στο εκπαιδευτικό σύστημα της Νορβηγίας φτάνουμε στη σημερινή επικρατούσα κατάσταση. Παρουσιάζονται οι θεσμικές αλλαγές που έγιναν σε κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης και αναλύονται οι αντικειμενικοί στόχοι που τις διέπουν. Στη συνέχεια η δομή και η διοίκηση του εκπαιδευτικού συστήματος και τέλος αναφέρονται οι προοπτικές μέσα από κάποιες προτάσεις για τη βελτίωσή του. Το δεύτερο μέρος αποτελεί τα πρακτικά της συνάντησης των επιθεωρητών με επίσημους φορείς της Νορβηγίας όπου με τη μορφή ερωταποκρίσεων παρουσιάζεται ο ρόλος της κυβέρνησης στη χάραξη εκπαιδευτικών πολιτικών, το θέμα της εκπαιδευτικής αποκέντρωσης, η ανώτερη εκπαίδευση, η σύνδεση εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, η ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Το μέρος αυτό κλείνει με γενικά συμπεράσματα για την εκπαίδευση στη Νορβηγία. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος έχουμε μια περιγραφή του νορβηγικού εκπαιδευτικού συστήματος με πληθώρα στατιστικών στοιχείων όπως αυτή παρουσιάστηκε στους επιθεωρητές από το Υπουργείο Παιδείας της Νορβηγίας. Το βιβλίο αυτό συνέβαλε στη βαθύτερη κατανόηση του νορβηγικού εκπαιδευτικού συστήματος και ειδικότερα στην παρουσίαση του γενικού αναλυτικού προγράμματος «Mosterplan».

3.1.3 Reviews of National Policies for Education Sweden, OECD 1990

Πρόκειται για την Τρίτη έκθεση των επιθεωρητών του ΟΟΣΑ που εκδόθηκε το 1995. Περιλαμβάνει δύο μέρη. Το πρώτο μέρος παρουσιάζει το σουηδικό μοντέλο προς την κοινωνία της μάθησης. Περιγράφει με μεγάλη λεπτομέρεια το πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος της Σουηδίας και το πώς αυτό εξελίχθηκε με βάση τα πορίσματα των

προηγούμενων εκθέσεων. Στο δεύτερο μέρος καταγράφονται όλες οι πτυχές του σουηδικού εκπαιδευτικού συστήματος και πώς αυτό κατάφερε μέσα από τον «ανταγωνισμό» και τον αποκεντρωτισμό να γίνει πρότυπο για πολλές άλλες χώρες. Από το βιβλίο αυτό αντλήθηκαν οι ιδεολογικές αρχές και το θεσμικό πλαίσιο που διέπουν το σουηδικό εκπαιδευτικό σύστημα

3.1.4 Ευρωπαϊκά Εκπαιδευτικά Συστήματα και Ενιαίο Σχολείο (Σταύρος Ζήγος)

Το βιβλίο αυτό έρχεται να καλύψει το θεωρητικό κενό σε σχέση με το θεσμό του Ενιαίου Σχολείου. Ο συγγραφέας θεωρώντας ότι το Ενιαίο Σχολείο εκφράζει ή πραγματώνει την εκπαιδευτική πολιτική πολλών ευρωπαϊκών χωρών για ενιαία αντιμετώπιση γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης για αύξηση του χρόνου της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και για τη δια βίου μάθηση προτάσσει το κεφάλαιο για την εκπαίδευση και το θεσμό του σχολείου μέσα από μια σύντομη και διαχρονική προσέγγιση. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται κυρίως η δομή των διάφορων ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών συστημάτων όπου το Ενιαίο Σχολείο αποτελεί τη ραχοκοκαλιά τους. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια της «ενιαιότητας» και οι κύριες μορφές ενιαίου σχολείου σε 5 ευρωπαϊκές χώρες. Στο τέταρτο κεφάλαιο έχουμε την παραγοντική ανάλυση σε σχέση με την εμφάνιση και την προώθηση του θεσμού του Ενιαίου Σχολείου. Στο τέταρτο κεφάλαιο δίνονται στοιχεία εσωτερικής οργάνωσης και λειτουργίας του Ενιαίου Σχολείου και στο τελευταίο κεφάλαιο επιχειρείται μια κριτική προσέγγιση για το ρόλο του Ενιαίου Σχολείου στην παροχή ευρείας παιδείας και ίσων ευκαιριών εκπαίδευσης και επισημαίνεται η ανάγκη μεταρρυθμιστικής πορείας των εκπαιδευτικών συστημάτων προς το Ενιαίο Σχολείο. Ο διαφορετικός τρόπος προσέγγισης όπως παρουσιάζεται στο βιβλίο αυτό λειτούργησε συμπληρωματικά στην παρουσίαση των αρχών και της δομής του σουηδικού εκπαιδευτικού συστήματος.

3.1.5 Συγκριτική Παιδαγωγική ΙΙΙ (Σήφης Μπουζάκης)

Πρόκειται για ένα δίτομο έργο που αποτελεί τη συλλογική προσπάθεια 9 καθηγητών που ερευνούν και μελετούν το νέο γνωστικό αντικείμενο της Συγκριτικής Παιδαγωγικής. Παρουσιάζονται και αναλύονται διάφορα εκπαιδευτικά συστήματα και εκπαιδευτικές πολιτικές χωρών της Ανατολής και της Δύσης. Οι εργασίες του παρόντος τόμου ταξινομούνται σε τέσσερις ενότητες. Η πρώτη αναφέρεται σε θεωρητικά και μεθοδολογικά προβλήματα της Συγκριτικής Παιδαγωγικής. Η δεύτερη περιγράφει τις σύγχρονες τάσεις των εκπαιδευτικών συστημάτων στο δυτικό και ανατολικό χώρο και το πρόβλημα της

διεθνοποίησης της εκπαίδευσης. Η Τρίτη αναλύει και ερμηνεύει εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά προβλήματα σε χώρες του Νότου και στην τελευταία προσεγγίζεται το πρόβλημα της αξιολόγησης των μαθητών. Η συγκριτική παρουσίαση διάφορων εκπαιδευτικών συστημάτων στο βιβλίο αυτό συνέβαλε στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τα εκπαιδευτικά συστήματα των σκανδιναβικών χωρών. Επιπροσθέτως η αναλυτική παρουσίαση των διάφορων παραγόντων που επηρεάζουν κάθε εκπαιδευτικό σύστημα χρησιμοποιήθηκε ως αιτιοκρατικό υπόβαθρο των γενικών αρχών που διέπουν τα εκπαιδευτικά συστήματα των σκανδιναβικών χωρών και των επιμέρους επιλογών τους.

3.1.6 Σύγχρονη Θεωρία και Πράξη της Παιδείας (Αθανάσιος Παπάς)

Ο συγγραφέας επιχειρεί μια σύζευξη θεωρίας και πράξης διερευνώντας τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η εκπαιδευτική διαδικασία. Δίνει ιδιαίτερη έμφαση στους παιδαγωγικούς και διδακτικούς προβληματισμούς, στους μηχανισμούς εξάρτησης με τη δημιουργία νέων αναγκών, στις σύγχρονες παιδαγωγικές κατευθύνσεις και στο φιλοσοφικό και κοινωνικοπολιτικό status της παιδείας. Το βιβλίο διαρθρώνεται σε 11 κεφάλαια. Στο πρώτο γίνεται αποσαφήνιση παιδαγωγικών και διδακτικών όρων. Το δεύτερο μελετά την επιστημολογική αφετηρία της παιδαγωγικής και διδακτικής διαδικασίας, το τρίτο εξετάζει τους σκοπούς και τους στόχους στη θεωρία και πράξη της Παιδείας, ενώ στο τέταρτο γίνεται ιεράρχηση των αναγκών και μελετάται η ποσοστιαία δυσαναλογία βιολογικών αναγκών και αυτοπραγμάτωσης. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι μηχανισμοί εξάρτησης με τη δημιουργία νέων αναγκών και ο ρόλος της σύγχρονης παιδείας. Ακολουθεί το έκτο κεφάλαιο όπου παρουσιάζεται το γνωστικό και αξιακό πρόβλημα στην ελληνική παιδεία, ενώ το έβδομο κεφάλαιο αναφέρεται στις +λόγος για το ρόλο του εκπαιδευτικού στο σχολείο καθώς και στους παράγοντες που συνιστούν και επηρεάζουν την παιδεία. Τέλος το βιβλίο κλείνει με ένα κεφάλαιο που εξετάζει την παιδεία υπό το πρίσμα των σύγχρονων προβλημάτων. Από το βιβλίο αυτό αντλήθηκαν ορισμένες αποσαφηνίσεις των θεμελιωδών εννοιών της Παιδείας.

3.1.7 Σχολικά Εγχειρίδια Θεσμική εξέλιξη και σύγχρονη προβληματική», Καψάλης Αχιλλέας, Χαραλάμπους Δημήτρης Αθήνα εκδόσεις έκφραση 1995

Το βιβλίο αυτό μελετά τα σχολικά εγχειρίδια από τη σκοπιά της Ιστορίας της Εκπαίδευσης και από τη σκοπιά τη Σχολικής Παιδαγωγικής επιχειρώντας να συμβάλλει στη διερεύνηση του σημαντικού ρόλου που αποτελεί το σχολικό εγχειρίδιο στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Το βιβλίο χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελείται από τέσσερα

κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο μελετάται η περίοδος 1836- 1882, η οποία αποτέλεσε την πρώτη απόπειρα θεσμοθέτησης της πολιτικής του κρατικού μονοπωλίου (1836-1838) αλλά και τη διαμόρφωση της πολιτικής του ελεύθερου ανταγωνισμού (1838-1882) για το σχολικό εγχειρίδιο. Στο δεύτερο μελετάται η περίοδος 1882-1916 αναφερόμενη στην αποκρυστάλλωση και εναλλαγή των πολιτικών για το σχολικό βιβλίο. Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται η περίοδος 1917-1936 όπου το γλωσσικό ζήτημα φαίνεται να επηρεάζει την παραγωγή σχολικών βιβλίων. Στο τελευταίο κεφάλαιο περιγράφεται η περίοδος 1937 έως και σήμερα όπου κυριαρχεί η πολιτική του κρατικού μονοπωλίου στην παραγωγή, αξιολόγηση και διάθεση των σχολικών εγχειριδίων. Ακολουθεί το δεύτερο μέρος που αποτελείται από 12 κεφάλαια. Το πρώτο είναι μια εισαγωγή και το δεύτερο μια σύντομη ιστορία του σχολικού εγχειριδίου. Το τρίτο αναφέρεται στις λειτουργίες του σχολικού εγχειριδίου. Στα επόμενα τρία κεφάλαια γίνεται λόγος για τα δομικά χαρακτηριστικά, την εικονογράφηση και τη σχέση του σχολικού εγχειριδίου με το αναλυτικό πρόγραμμα. Το έβδομο κεφάλαιο εξετάζει τους αποδέκτες του σχολικού εγχειριδίου ενώ το όγδοο τα σχολικά εγχειρίδια και την Παιδαγωγική της Ειρήνης. Ακολουθεί το ένατο κεφάλαιο που αποδίδει τη σημερινή κατάσταση των σχολικών βιβλίων στην Ελλάδα, το δέκατο όπου γίνεται μια έρευνα των σχολικών εγχειριδίων και το ενδέκατο που αναφέρεται στην αξιολόγηση και έγκριση των σχολικών εγχειριδίων. Τέλος στο δωδέκατο κεφάλαιο αποτυπώνονται κάποιες τελικές παρατηρήσεις από τις οποίες προκύπτουν αξιολογικά συμπεράσματα. Το βιβλίο αυτό αποτέλεσε την κύρια πηγή πληροφόρησης για τα σχολικά βιβλία. Αντλήθηκαν στοιχεία για το τι είναι σχολικό βιβλίο, για την παραγωγή, έγκριση και παροχή του. Επίσης αντλήθηκαν στοιχεία για το περιεχόμενο και την αξιολόγηση του σχολικού βιβλίου.

3.1.8 Διδακτικό Βιβλίο και Εκπαιδευτικό Υλικό στο σχολείο, Προβληματισμοί, Δυνατότητες, Προοπτικές Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 17-19 Φεβρ. 2005

Πρόκειται για τα πρακτικά πανελληνίου συνεδρίου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης που πραγματοποιήθηκε από 17 έως 19 Φεβρουαρίου 2005 στη Θεσσαλονίκη. Στην εισήγηση του Κυριάκου Μπονίδη με τίτλο «Διαδικασία και κριτήρια αξιολόγησης των σχολικών βιβλίων» μελετάται η διαδικασία συγγραφής και αξιολόγησης των σχολικών βιβλίων στη χώρα μας και παρατίθενται κριτήρια αξιολόγησης του σχολικού εγχειριδίου. Στην εισήγηση του Μιχάλη Παπαδόπουλου με τίτλο «Διδακτικό Βιβλίο και Εκπαιδευτικό Υλικό στο σχολείο, Προβληματισμοί, Δυνατότητες, Προοπτικές», καταγράφονται μερικά από τα σοβαρά

προβλήματα που παρουσιάζει η διαδικασία συγγραφής διδακτικών βιβλίων και η συμβατότητά τους με τα εγκεκριμένα προγράμματα σπουδών. Τέλος στην εισήγηση του Χρίστου Δούκα με τίτλο «Ευρωπαϊκές τάσεις στην παραγωγή, επιλογή και παροχή εκπαιδευτικού υλικού: Συγκριτική Επισκόπηση», εξετάζονται υπό το πρίσμα της συγκριτικής θεώρησης οι πολιτικές που ακολουθούνται σε κράτη- μέλη της Ε.Ε. σχετικά με την παραγωγή, επιλογή και παροχή εκπαιδευτικού υλικού. Ειδικότερα η εισήγηση περιλαμβάνει τη συγκριτική επισκόπηση των τάσεων που επικρατούν στην παραγωγή, επιλογή και παροχή σε 9 κράτη-μέλη της Ε.Ε. Παρουσιάζεται ενδεικτικό μοντέλο και κριτήρια για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού. Τέλος με βάση τις τάσεις που επικρατούν στην Ευρώπη κατατίθενται προτάσεις για τον ελληνικό εκπαιδευτικό χώρο σε μια προσπάθεια μετασχηματισμού του σχολείου σε δημιουργό- παραγωγό της σχολικής γνώσης με την κεντρική υποστήριξη. Τα πρακτικά αυτά αποτέλεσαν την κύρια πηγή πληροφόρησης για την παρουσίαση των κριτηρίων αξιολόγησης ενός σχολικού βιβλίου και λειτούργησαν συμπληρωματικά για την παρουσίαση των βασικών αξόνων προσδιορισμού των σχολικών βιβλίων.

3.1.9 Σύγχρονη Εκπαίδευση τ. 125, 2002

Άρθρα: Κουλούρη Χριστίνα «Η μάχη των σχολικών εγχειριδίων»

Έξαρχος Ιωάννης, «Σκέψεις και απόψεις για την εκλογή του καταλληλότερου σχολικού εγχειριδίου»

Πρόκειται για μια δίμηνη επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων που εκδίδεται εδώ και 23 χρόνια. Στο άρθρο της κα. Χριστίνας Κουλούρη με τίτλο «Η μάχη των σχολικών εγχειριδίων» προσδιορίζονται τρεις βασικοί άξονες για τα σχολικά εγχειρίδια: το σύστημα έγκρισης, παραγωγής και διάδοσής τους, το περιεχόμενό τους όπως ορίζεται από μια σειρά παραμέτρους και η χρήση τους ως αντικειμένων διδασκαλίας. Στην συνέχεια αναφορικά με το άρθρο του Ιωάννη Έξαρχου «Σκέψεις και Απόψεις για την εκλογή του καταλληλότερου σχολικού εγχειριδίου» από τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο συγγραφέας παρουσιάζει τις μεθόδους έρευνας για τα σχολικά εγχειρίδια και τα κριτήρια για την ανάλυση των σχολικών εγχειριδίων. Τέλος καταθέτει κάποιες προτάσεις που πρέπει να υιοθετήσει ο σύλλογος διδασκόντων για την αξιολόγηση του σχολικού εγχειριδίου. Τα στοιχεία που παρατίθενται στα άρθρα αυτά χρησιμοποιήθηκαν για την καλύτερη παρουσίαση και την κριτική του αποκεντρωτικού και συγκεντρωτικού συστήματος αναφορικά με το σχολικό βιβλίο.

3.2 Ανάλυση- παρουσίαση ιστοσελίδων

3.2.1. Ιστοσελίδα του Eurydice: The information network on education in Europe (www.eurydice.org)

Η Ευρυδική είναι το ευρωπαϊκό δίκτυο πληροφόρησης για την εκπαίδευση και έχει συντελεστεί από το κοινοτικό πλαίσιο δράσης στον τομέα της εκπαίδευσης και της Διαβίου μάθησης. Ο συγκεκριμένος δικτυακός τόπος παρέχει άρτια οργανωμένη μηχανή αναζήτησης με βάση τη χώρα, το θέμα ή τους δείκτες ενδιαφέροντος του χρήστη. Επιπλέον διαθέτει βάσεις δεδομένων που περιλαμβάνουν σημαντικά στοιχεία όπως σύντομες ανασκοπήσεις, συγκριτικές μελέτες, έγγραφα της eurobase, άλλες εθνικές περιγραφές, δείκτες και εθνικούς όρους. Συγκεκριμένα ο επισκέπτης της συγκεκριμένης ιστοσελίδας μπορεί να ενημερωθεί για στοιχεία που αφορούν:

- την εκπαίδευση στην Ευρώπη για το έτος 2005
- τις γλώσσες διδασκαλίας στην Ευρώπη για το έτος 2005 καθώς και
- την τεχνολογία της πληροφορίας και της επικοινωνίας στα σχολεία της Ευρώπης για το έτος 2004

Επίσης η ιστοσελίδα αυτή διαθέτει ευρωπαϊκό γλωσσάριο για την εκπαίδευση για θέματα που αφορούν

- Εκπαιδευτικά ιδρύματα
- Εξετάσεις, τίτλους σπουδών και προσόντα καθώς και
- Θέματα που σχετίζονται με φορείς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι ο δικτυακός αυτός τόπος περιλαμβάνει βάσεις δεδομένων όπως την eurobase που δίνει τη δυνατότητα στο χρήστη να βρει πληροφορίες σχετικά με τους μισθούς των εκπαιδευτικών και των διευθυντών στην πρωτοβάθμια και την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αλλά και πληροφορίες για τα εκπαιδευτικά συστήματα των ευρωπαϊκών χωρών γενικά. Από τη βάση αυτή δεδομένων αξιοποιήθηκαν στην εργασία αυτή στοιχεία για την ανάλυση του σουηδικού, νορβηγικού και φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος.

3.2.2 Ιστοσελίδα του INCA: Education around the world (www.inca.org)

Η συγκεκριμένη ιστοσελίδα συνιστά τη διεθνή αναθεώρηση του πλαισίου προγράμματος σπουδών και αξιολόγησης και παρέχει περιγραφές των κυβερνητικών πολιτικών για την εκπαίδευση της Αυστραλίας, του Καναδά, της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της

Ουγγαρίας, της Ιρλανδίας, της Ιταλίας, της Ιαπωνίας, της Κορέας, της Δανίας, της Νέας Ζηλανδίας, της Β. Ιρλανδίας, της Σκοτίας, της Σιγκαπούρης, της Ισπανίας, της Σουηδίας, της Ελβετίας, των ΗΠΑ και της Ουαλίας. Επιπλέον η ιστοσελίδα αυτή περιλαμβάνει συγκριτικούς πίνακες για διάφορα θέματα μεταξύ των παραπάνω χωρών, έρευνες σχετικά με θέματα πολιτικής στις χώρες αυτές και λεπτομερείς αναλύσεις σχετικά με τις πολιτικές που ακολουθούνται στα συγκεκριμένα κράτη καθώς και των άμεσων συνεπειών τους. Τέλος παρέχει πληροφορίες για το εκπαιδευτικό σύστημα της κάθε χώρας βασισμένες στις εξής θεματικές ενότητες:

- Περίληψη του συστήματος
- Βασικές αρχές και μεταρρυθμίσεις
- Οργάνωση, Έλεγχος, Χρηματοδότηση
- Δομή της εκπαίδευσης για παιδιά ηλικίας 3-19 ετών
- Εσωτερική οργάνωση των σχολείων
- Αναλυτικό πρόγραμμα για παιδιά ηλικίας 3-19 ετών
- Διακανονισμοί για την αξιολόγηση
- Βασική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών
- Παράρτημα με πίνακες
- Πίνακα αντιστοίχισης της ηλικίας του παιδιού με βαθμίδα και τάξη
- Λέξεις κλειδιά
- Βασικές πηγές πληροφοριών και χρήσιμοι σύνδεσμοι

Από τη συγκεκριμένη ιστοσελίδα χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία σχετικά με το εκπαιδευτικό υλικό όλων των βαθμίδων της παρεχόμενης εκπαίδευσης στη Σουηδία.

3.2.3 Ιστοσελίδα του IARTEM: The international association for research on textbooks and educational media (www.iartem.no)

Πρόκειται για την διεθνή ένωση έρευνας για τα σχολικά βιβλία και τα εκπαιδευτικά υλικά και μέσα. Στην συγκεκριμένη ιστοσελίδα παρέχονται επισκοπήσεις βιβλίων, εκδόσεις ηλεκτρονικών περιοδικών, καθώς και χρήσιμοι σύνδεσμοι με διάφορα ινστιτούτα. Επιπλέον διατίθενται τα πρακτικά του ένατου διεθνούς συνεδρίου που διεξήχθη το Σεπτέμβριο του 2007 στο Tonsberg της Νορβηγίας με σκοπό να γίνει μια απόπειρα σύγκρισης του παραδοσιακού σχολικού βιβλίου με τις νέες μορφές των ηλεκτρονικών εκπαιδευτικών μέσων. Η έκδοση αυτή περιλαμβάνει διάφορα άρθρα τα οποία διακρίνονται σε βάση τέσσερις θεματικές ενότητες:

- Μεταβαλλόμενες ταυτότητες σε ένα διεθνοποιημένο κόσμο
- Σχολικά βιβλία και εκπαιδευτικά μέσα στο περιβάλλον μάθησης
- Ποιότητα, Αξιολόγηση, Επιλογή
- Σχεδιασμός εκπαιδευτικών υλικών

Από τη συγκεκριμένη ιστοσελίδα αντλήθηκαν πληροφορίες που αφορούν το σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού στη Νορβηγία καθώς και γενικότερες πληροφορίες σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική διαφόρων χωρών γύρω από το σχολικό βιβλίο.

3.2.4 Ιστοσελίδα του OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (www.oecd.org)

Για περισσότερο από 40 έτη, ο ΟΟΣΑ είναι μια από τις παγκόσμιες μεγαλύτερες και πιο αξιόπιστες πηγές συγκρίσιμων στατιστικών και κοινωνικοοικονομικών στοιχείων. Εκτός από τη συλλογή στοιχείων, ο ΟΟΣΑ ελέγχει τις τάσεις, τις αναλύσεις, τις προβλέψεις και τις έρευνες σε ζητήματα που αφορούν το εμπόριο, το περιβάλλον, τη γεωργία, την τεχνολογία, την φορολογία κ.ά. Η οργάνωση παρέχει μια ρύθμιση όπου οι κυβερνήσεις συγκρίνουν την πολιτική εμπειρία, επιδιώκουν λύσεις σε κοινά προβλήματα, προσδιορίζουν την ορθή πρακτική και συντονίζουν τις εσωτερικές και διεθνείς πολιτικές. Η ιστοσελίδα αυτή είναι οργανωμένη με τέτοιο τρόπο ώστε η αναζήτηση των πληροφοριών να γίνεται με βάση θεματικές ενότητες, χώρα, τμήμα ή αλφαβητικά. Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να μεταβεί σε άλλους χρήσιμους συνδέσμους με κρατικές υπηρεσίες που παρέχουν επίσημα έγγραφα επιτροπών και είναι σε συνεργασία με την Κοινωνία των Πολιτών.

3.2.5 Ιστοσελίδα του Ο.Ε.Δ.Β: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων (www.oedb.gr)

Ο Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων (ΟΕΔΒ) είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου με έδρα την Αθήνα. Ιδρύθηκε το 1937 και λειτουργεί υπό την εποπτεία του ΥΠΕΠΘ. Σκοπός του είναι η έκδοση και η διάθεση των διδακτικών βιβλίων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, καθώς και ορισμένων βιβλίων και εντύπων που αφορούν γενικότερα την επιστημονική έρευνα, τη λαϊκή επιμόρφωση και τις ανάγκες άλλων δημοσίων υπηρεσιών. Στην συγκεκριμένη ιστοσελίδα δίνεται η δυνατότητα στο χρήστη να ενημερωθεί για τα πεπραγμένα του οργανισμού για το διάστημα 2004 έως 2008 καθώς και για τις τρέχουσες διακηρύξεις, συμβάσεις και ανακοινώσεις που αφορούν τον οργανισμό.

Επιπλέον δίνεται η δυνατότητα στο χρήστη να μεταβεί σε διάφορους χρήσιμους συνδέσμους όπως το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων που θα του παράσχουν περαιτέρω πληροφόρηση. Ο παρών δικτυακός τόπος χρηματοδοτήθηκε κατά 80% από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και κατά 20% από εθνικούς πόρους. Από την ιστοσελίδα αυτή αντλήθηκαν στοιχεία που αφορούν κυρίως τις λειτουργίες και το ρόλο που διαδραματίζει ο συγκεκριμένος οργανισμός στην παραγωγή και έγκριση των σχολικών βιβλίων στην Ελλάδα.

3.2.6 Ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (www.pi-schools.gr)

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο είναι ο παλαιότερος ερευνητικός και συμβουλευτικός φορέας σε ζητήματα παιδείας και με το έργο του συμβάλλει ουσιαστικά στη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. Κύριος σκοπός του Π.Ι. είναι η πολύπλευρη μελέτη του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, η υποβολή προτάσεων, γνωμοδοτήσεων και εισηγήσεων προς τον Υπουργό Παιδείας για όλα τα θέματα της εκπαίδευσης, καθώς και η εφαρμογή των αποφάσεων του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων σε εκπαιδευτικό-παιδαγωγικό επίπεδο. Η ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου παρέχει ένα σύντομο ιστορικό καθώς και χρήσιμες πληροφορίες για την οργάνωση και το προσωπικό του Ινστιτούτου. Επιπλέον ο επισκέπτης της συγκεκριμένης ιστοσελίδας μπορεί να ενημερωθεί για θέματα που αφορούν τα διδακτικά πακέτα αλλά και το εκπαιδευτικό υποστηρικτικό υλικό του Δημοτικού και του Γυμνασίου, να βρει πληροφορίες για καινοτόμες δραστηριότητες, έρευνες και προγράμματα όπως το ολοήμερο σχολείο, η ευέλικτη ζώνη και το παρατηρητήριο μετάβασης. Επιπλέον παρέχονται πληροφορίες και στοιχεία που αφορούν τη βιβλιοθήκη του Ινστιτούτου και δίνεται η δυνατότητα στο χρήστη της ιστοσελίδας να αναζητήσει τη λίστα των βιβλίων που υπάρχουν σε αυτή. Τέλος ο χρήστης έχει τη δυνατότητα πρόσβασης στα τελευταία νέα του Ινστιτούτου που αναρτώνται στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα με τη μορφή ανακοινώσεων και διακηρύξεων. Τα στοιχεία που αντλήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν για την πραγμάτωση της διατριβής αυτής περιλαμβάνονται αναλυτικά στην έκθεση πεπραγμένων του 2005-2008 του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και αφορούν το σύστημα παραγωγής και αξιολόγησης των σχολικών βιβλίων καθώς και την μέθοδο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών με σκοπό την αποτελεσματική χρήση των νέων διδακτικών πακέτων στην σχολική τάξη.

3.3 ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΕΠΑΦΕΣ

Στο δύσκολο έργο της αναζήτησης πληροφοριών για την πολιτική που ακολουθούν οι σκανδιναβικές χώρες για το σχολικό βιβλίο επικοινωνήσα με τις μορφωτικές ακόλουθους των πρεσβειών της Σουηδίας, της Νορβηγίας και της Φινλανδίας. Συγκεκριμένα η μορφωτική ακόλουθος της Σουηδίας, κα. Σοφία Κεραμίδα επιβεβαίωσε ορισμένα ζητήματα για το σχολικό βιβλίο που δεν ήταν εντελώς ξεκάθαρα και με παρέπεμψε σε ιστοσελίδες, όπως αυτή του inca (education around the world) με χρήσιμο για τη συγκεκριμένη διατριβή υλικό. Η μορφωτική ακόλουθος της Νορβηγίας, κα Nina Tufte καθώς και η μορφωτική ακόλουθος της Φινλανδίας, κα Jaana Oikarinen- Vasilopoulos βοήθησαν ώστε να επικοινωνήσω με τους μεγαλύτερους εκδοτικούς οίκους της Νορβηγίας και της Φινλανδίας αντίστοιχα, προκειμένου να συλλέξω στοιχεία για το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων αλλά και τις μεθόδους αξιολόγησής τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ, ΝΟΡΒΗΓΙΑ ΚΑΙ ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο τέταρτο αυτό κεφάλαιο επιχειρείται μια παρουσίαση των τριών βασικών αξόνων προσδιορισμού του σχολικού βιβλίου στη Σουηδία, Νορβηγία και Φινλανδία όπως αυτοί διατυπώθηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο. Συγκεκριμένα οι άξονες αυτοί αναφέρονται στο σύστημα παραγωγής, έγκρισης και παροχής του σχολικού βιβλίου, στο περιεχόμενό του καθώς και στον τρόπο αξιολόγησής του.

4.1 Η πολιτική για το σχολικό βιβλίο στη Σουηδία

4.1.1 Το σύστημα παραγωγής, έγκρισης-επιλογής και παροχής των σχολικών βιβλίων

Μια βασική αρχή του σουηδικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι η έρευνα για την απόκτηση γνώσεων. Σύμφωνα με την αρχή αυτή και τους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος, ο μαθητής καλείται να αυτοανακαλύψει τη γνώση. Για το λόγο αυτό τόσο στο υποχρεωτικό όσο και στο μετα-υποχρεωτικό σχολείο, το σχολικό βιβλίο δεν είναι πια η μοναδική πηγή γνώσης ούτε το καθοριστικό εργαλείο της διδακτικής πράξης. Για να δείξουμε όμως την κυρίαρχη θέση που είχε το σχολικό βιβλίο στο σουηδικό εκπαιδευτικό σύστημα των προηγούμενων δεκαετιών, αρκεί να αναφέρουμε ότι από το 1938 έως τον Ιούνιο του 1974 κάθε σχολικό βιβλίο πριν χρησιμοποιηθεί στο σουηδικό σχολείο έπρεπε να εξεταστεί και να εγκριθεί από μια ειδική Επιτροπή Αξιολογητών του Υπουργείου Παιδείας (Skoloverstyrelsen). Από τον Ιούλιο του 1974 η εξέταση και η έγκριση έγιναν υποχρεωτικές μόνο για τα σχολικά βιβλία της Ιστορίας, της Αγωγής του Πολίτη, της Γεωγραφίας και των Θρησκευτικών. Το 1982 και ύστερα από εκτενή συζήτηση στο Κοινοβούλιο της χώρας αποφασίστηκαν δύο σημαντικές μεταρρυθμίσεις αναφορικά με το σχολικό βιβλίο. Η πρώτη ήταν ότι τα μέλη της Επιτροπής Αξιολόγησης- Έγκρισης ανήκαν πλέον στο Institute for Information about Textbooks, και η δεύτερη και πιο σημαντική, ήταν ότι πλέον η Επιτροπή δεν έδινε την έγκρισή της για το σχολικό βιβλίο, αλλά ήταν υποχρεωμένη να παρουσιάσει μια έκθεση- αξιολόγηση για κάθε βιβλίο. Σκοπός των «εκθέσεων» αυτών ήταν να λειτουργήσουν βοηθητικά όταν πλέον το κάθε σχολείο θα

επέλεγε τα βιβλία που θα χρησιμοποιούσε. Από το 1991, ακολουθώντας τις διεθνείς επιταγές, η Επιτροπή Αξιολόγησης καταργήθηκε καθώς και κάθε επίσημη έγκριση σχολικού βιβλίου. Σήμερα, λοιπόν, και κάτω από το πρίσμα του αποκεντρωτισμού που διέπει το σουηδικό εκπαιδευτικό σύστημα η παραγωγή των σχολικών βιβλίων γίνεται από μεγάλους εκδοτικούς οίκους (inca). Συγκεκριμένα τρεις εκδοτικοί οίκοι ελέγχουν το 80% της αγοράς και εκδίδουν το 30-40% των σχολικών βιβλίων για την υποχρεωτική εκπαίδευση (Iartem). Οι εκπαιδευτικοί κάθε σχολικής μονάδας επιλέγουν μόνοι τους τα σχολικά βιβλία που θα χρησιμοποιήσουν στην τάξη τους, τα οποία και παρέχονται δωρεάν στους μαθητές. Το κόστος καλύπτεται από τη χρηματοδότηση κάθε σχολικής μονάδας. Αξιοσημείωτο είναι ότι σε αρκετά σχολεία οι ίδιοι οι μαθητές παράγουν το σχολικό βιβλίο, χωρίς όμως αυτή η διαδικασία να έχει καθοριστικό αποτέλεσμα στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

4.1.2 Το Περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων

Το περιεχόμενο των σουηδικών σχολικών βιβλίων διακρίνεται για την προσφορά επιστημονικής γνώσης με γλώσσα και ύφος κατάλληλο για το επίπεδο των μαθητών που απευθύνεται. Κατά την τελευταία δεκαετία γίνεται μεγάλη προσπάθεια ώστε το περιεχόμενο να είναι απαλλαγμένο από προκαταλήψεις, στερεότυπα και δογματισμούς. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται ώστε το άτομο, η κοινωνία και η φύση να παρουσιάζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να κεντρίζεται το ενδιαφέρον των μαθητών, να αναπτύσσεται η κριτική τους σκέψη και να προάγεται η κοινωνικοποίησή τους. Το περιεχόμενο όμως του σχολικού βιβλίου παίζει σημαντικότατο ρόλο και στον τρόπο με τον οποίο κάθε εκπαιδευτικός προετοιμάζει και οργανώνει τη διδασκαλία του. Έρευνα που διεξήχθη στη Σουηδία για τα βιβλία των Μαθηματικών κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το περιεχόμενο παίζει σημαντικότατο ρόλο στον τρόπο με τον οποίο κάθε εκπαιδευτικός προσεγγίζει τη διδακτική του μεθοδολογία (Johor Bahru, 2005). Το περιεχόμενο κάθε ενότητας αποτελεί την πρωταρχική πηγή πληροφόρησης για το σχεδιασμό της διδασκαλίας. Όχι μόνο πώς θα διδάξει αλλά και τι θα διδάξει ο εκπαιδευτικός καθορίζεται από το περιεχόμενο του βιβλίου, καθώς η έρευνα έδειξε ότι οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν μόνο τις ενότητες που υπάρχουν στο βιβλίο προτιμώντας την αυστηρή δομή και την ασφάλεια που τους παρέχει το περιεχόμενο (Johor Bahru, 2005). Ότι είναι έξω από το περιεχόμενο του βιβλίου αγνοείται. Ένα ακόμη πρόβλημα που κατέδειξε η έρευνα είναι ότι στο περιεχόμενο των βιβλίων για τα μαθηματικά απουσιάζουν οι εξηγήσεις για το «πότε» και «γιατί» χρησιμοποιείται μια ορισμένη μαθηματική γνώση, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τους

σκοπούς του Αναλυτικού Προγράμματος. Τέλος η έρευνα κατέδειξε ότι αν και στις νεώτερες εκδόσεις των βιβλίων για τα μαθηματικά προστέθηκαν περισσότερα πρακτικά προβλήματα και θεματικές εργασίες οι εκπαιδευτικοί αν και χρησιμοποιούσαν το καινούριο βιβλίο, δυσκολεύονταν να αναπροσαρμόσουν τη διδακτική τους μεθοδολογία στις νέες απαιτήσεις του νέου περιεχομένου, αποδεικνύοντας πόσο καταλυτικό ρόλο παίζει το περιεχόμενο στο τι διδάσκουν και πώς το διδάσκουν.

4.1.3 Αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων

Σύμφωνα με πληροφορίες που αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα του Iartem από το 1974 έως το 1988 η Επιτροπή Αξιολόγησης- Έγκρισης των σχολικών βιβλίων στην προσπάθεια της για μια όσο το δυνατόν αντικειμενικότερη κρίση χρησιμοποιούσε τα εξής κριτήρια αξιολόγησης:

1. Είναι το περιεχόμενο του βιβλίου σύμφωνο με τους σκοπούς και τις βασικές αρχές του Αναλυτικού προγράμματος;
2. Υπάρχουν επιστημονικές ανακρίβειες;
3. Προδιαθέτει και κατευθύνει τον αναγνώστη στην υιοθέτηση συγκεκριμένης άποψης για ένα θέμα;
4. Υπάρχει ουδετερότητα στην παρουσίαση διαφορετικών θεμάτων;
5. Παρουσιάζονται επαρκώς οι διαφορετικές απόψεις για ένα θέμα;
6. Είναι το περιεχόμενο του βιβλίου παραπλανητικό ή μεροληπτικό;

Πέραν όμως των κριτηρίων αυτών, σήμερα όπου κάθε σουηδός δάσκαλος καλείται να φέρει εις πέρας το δύσκολο έργο της επιλογής του καταλληλότερου για αυτόν σχολικό βιβλίου για το μάθημα που θα διδάξει, λαμβάνει υπόψην του και άλλα κριτήρια όπως:

1. Ποια είναι η διδακτική αξία του βιβλίου (πόσο χρήσιμο είναι το βιβλίο ως εργαλείο διδασκαλίας και μάθησης;)
2. Επιτρέπει το σχολικό βιβλίο την εργασία κατά ομάδες;
3. Υπάρχουν συγκεκριμένες υποδείξεις για την αξιολόγηση του μαθητή;
4. Πώς το βιβλίο πραγματεύεται την πολυπολιτισμική κοινωνία και τα διαφορετικά κοινωνικά οικονομικά και πολιτισμικά υπόβαθρα των μαθητών;
5. Δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να διδαχθούν για θέματα ισότητας, δικαιοσύνης και διάκρισης των φύλων; και
6. Ανταποκρίνεται το περιεχόμενο στις σύγχρονες επιστημονικές θεωρίες και αρχές; (www.iartem.no)

4.2 Η πολιτική για το σχολικό βιβλίο στη Νορβηγία

4.2.1 Το σύστημα παραγωγής, έγκρισης-επιλογής και παροχής των σχολικών βιβλίων

Το σχολικό βιβλίο κατέχει κυρίαρχη θέση στο νορβηγικό εκπαιδευτικό σύστημα, αν και η λέξη «σχολικό βιβλίο» εμφανίζεται σπάνια στο 306 σελίδων Αναλυτικό Πρόγραμμα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (www.iartem.no). Αν και τα σχολικά βιβλία παράγονται από μεγάλους ιδιωτικούς εκδοτικούς οίκους και επιλέγονται ελεύθερα από τον εκπαιδευτικό κάθε βαθμίδα, υπόκειται σε αξιολόγηση και έγκριση από το Υπουργείο Παιδείας. Τα σχολικά βιβλία αξιολογούνται και εγκρίνονται για να διασφαλιστεί ότι συμβαδίζουν με τις γενικές αρχές που διέπουν το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας και συμβάλλουν στην παροχή καλύτερης εκπαίδευσης. Στην υποχρεωτική εκπαίδευση τα βιβλία παρέχονται δωρεάν σε όλους τους μαθητές και το κόστος καλύπτεται από κρατικά κονδύλια. Το 1994 διατέθηκαν 34 εκατομμύρια NOK (Νορβηγικές Κορώνες), ενώ το 1995 διατέθηκαν 60 εκατομμύρια NOK για 661 τίτλους σχολικών βιβλίων (www.iartem.no). Στην μετα-υποχρεωτική εκπαίδευση το κράτος δεν αναλαμβάνει να καλύψει το κόστος των βιβλίων και έτσι οι μαθητές αναγκάζονται να τα αγοράσουν οι ίδιοι.

4.2.2 Το Περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων

Ως προς το περιεχόμενο των νορβηγικών σχολικών βιβλίων έχουμε να επισημάνουμε το εξής παράδοξο φαινόμενο. Αν και το νορβηγικό εκπαιδευτικό σύστημα προχώρησε τις τελευταίες δεκαετίες σε βαθιές εκσυγχρονιστικές τομές, το περιεχόμενο των βιβλίων παρέμεινε σταθερό χωρίς να ακολουθήσει τη ραγδαία εξέλιξη του σχολικού θεσμού. Επιστημονική γνώση, καλλιέργεια ικανοτήτων- δεξιοτήτων και διαμόρφωση συμπεριφορών ήταν όμως και είναι οι βασικοί άξονες του περιεχομένου των νορβηγικών σχολικών βιβλίων. Τα νορβηγικά σχολικά βιβλία εναρμονισμένα με την αρχή «να προσφέρει σε όλα τα παιδιά μόρφωση ανάλογη με τις προσωπικές ικανότητες» χρησιμοποιούν την αντωνυμία «εσύ» για να δημιουργήσουν μια πιο προσωπική σχέση ανάμεσα στο μαθητή και το βιβλίο. Στα περισσότερα βιβλία παρουσιάζονται θέματα ισότητας, δικαιοσύνης και δημοκρατίας. Τα δύο φύλα παρουσιάζονται ισότιμα και ικανά να ασχοληθούν με τις ίδιες δραστηριότητες. Στα βιβλία των Φυσικών Επιστημών δίνεται η

δυνατότητα στο μαθητή να ανακαλύψει ο ίδιος τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν τις Φυσικές Επιστήμες μέσα από το πείραμα. Το περιεχόμενο των βιβλίων παρουσιάζει την επιστημονική γνώση σε απόλυτη αρμονία με την πραγματικότητα και ο μαθητής αποκτά πολλές γνώσεις σχετικά με τη φύση και τα καθημερινά φυσικά φαινόμενα. Στα βιβλία της Ιστορίας το περιεχόμενο εστιάζεται στην απόκτηση εθνικής συνείδησης, αποφεύγοντας όμως την αναπαραγωγή προκαταλήψεων, στερεοτύπων και εθνικιστικών αντιλήψεων. Η ιστορία της σύγχρονης Νορβηγίας που ξεκινά το 1814, παρουσιάζεται μέσα από το δίπτυχο πόλεμος- ειρήνη σε μια προσπάθεια να γίνει κατανοητή η αλματώδης πρόοδος της χώρας στον 20^ο αιώνα. Αξίζει να σημειωθεί ότι όταν το περιεχόμενο ή η εικονογράφηση του σχολικού βιβλίου θεωρείται ανάρμοστη και προσβάλλει τη διαφορετικότητα του «άλλου», τότε οι ίδιοι οι εκδοτικοί οίκοι αναγκάζονται να τα αποσύρουν έστω και αν έχουν εγκριθεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απόσυρση του βιβλίου των Θρησκευτικών (Eksistens) του εκδοτικού οίκου Gyldendal για το γυμνάσιο, όπου υπήρχε η γνωστή γελοιογραφία του προφήτη Μωάμεθ με ουρά γουρουνιού.

4.2.3 Αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων

Η αξιολόγηση κάθε νορβηγικού βιβλίου γίνεται κυρίως σε δύο επίπεδα. Αρχικά οι εντεταλμένοι σύμβουλοι του Υπουργείου Παιδείας πριν δώσουν την έγκρισή τους, αξιολογούν χωριστά ορισμένους άξονες όπως γλώσσα, μέθοδο, παιδαγωγικές αρχές, ιδεολογικές αρχές, ισότητα μεταξύ των δύο φύλων κ.ά. Στη συνέχεια και αφού το βιβλίο έχει λάβει την επίσημη έγκριση του Υπουργείου, αξιολογείται και πάλι από κάθε εκπαιδευτικό που θα ήθελε να το συμπεριλάβει στο εκπαιδευτικό υλικό της τάξης του. Κατά την αξιολόγηση αυτή δεν υπάρχει μια συγκεκριμένη και ενιαία λίστα κριτηρίων αλλά ο κάθε εκπαιδευτικός, στηριζόμενος κυρίως στην εμπειρία του και τις γνώσεις του, αξιολογεί «υποκειμενικά» κάθε σχολικό βιβλίο. Σύμφωνα με μια το δικτυακό τόπο του Iartem έρευνα που διεξήχθη ανάμεσα σε 402 νορβηγούς εκπαιδευτικούς κατέδειξε ότι αν και το 50% αυτών δεν έχουν μια συγκεκριμένη στρατηγική με βάση την οποία αξιολογούν τα σχολικά βιβλία, ωστόσο λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους κριτήρια όπως:

1. Το περιεχόμενο του βιβλίου να συμβαδίζει με τις αρχές του Αναλυτικού Προγράμματος και να βοηθά στην επίτευξη των στόχων του
2. Παρουσιάζεται το περιεχόμενο του βιβλίου με κατανοητό τρόπο και γλώσσα κατάλληλη για το επίπεδο των μαθητών;
3. Είναι συναφές με τα ενδιαφέροντα και τις ανησυχίες των μαθητών;

4. Ενεργοποιεί το μαθητή στην επίλυση προβλημάτων και στην ανακάλυψη της γνώσης;
5. Είναι οι γνώσεις που παρέχονται σύγχρονες και επιστημονικά έγκυρες;
6. Αναπτύσσει κοινωνικές δεξιότητες;
7. Συμβάλλει η εικονογράφηση στην κατανόηση του κειμένου;
8. Υπάρχει πληθώρα παραδειγμάτων και ευκαιρίες για εμβάθυνση, επανάληψη, άσκηση και διεπιστημονική- διαθεματική προσέγγιση της γνώσης
9. Προάγει τη συνεργατική μάθηση, την κριτική σκέψη και την καινοτομική δημιουργικότητα;

Καθώς λοιπόν, δεν υπάρχει μια ενιαία στρατηγική για την αξιολόγηση του σχολικού βιβλίου, η έρευνα επισημαίνει την ανάγκη των εκπαιδευτικών για επιμόρφωση στο θέμα αυτό, ώστε η αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων να γίνεται με τρόπο ενιαίο συστηματικό και έγκυρο.

4.3 Η πολιτική για το σχολικό βιβλίο στη Φινλανδία

4.3.1 Το σύστημα παραγωγής, έγκρισης-επιλογής και παροχής των σχολικών βιβλίων

Σε μια σύντομη ιστορική αναδρομή του φινλανδικού σχολικού βιβλίου διαπιστώνουμε ότι αν και παραγόταν από μεγάλους ιδιωτικούς εκδοτικούς οίκους ελεγχόταν από την Εκκλησία και το κράτος. Η Λουθηριανή Εκκλησία λογόκρινε τα σχολικά βιβλία του 17-18^{ου} αιώνα με σκοπό την προβολή της «ορθόδοξης» πίστης, ενώ κατά την διάρκεια της ρωσικής κατοχής (1809- 1920) το ρόλο της Εκκλησίας ανέλαβε ο Τσάρος. Με την απελευθέρωση της χώρας (14 Οκτωβρίου 1920) αν και η λογοκρισία του έντυπου υλικού έπαψε να υφίσταται, το Υπουργείο Παιδείας δημιούργησε ένα τμήμα για τον έλεγχο των σχολικών βιβλίων. Κάθε σχολικό βιβλίο έπρεπε να έχει επίσημη έγκριση πριν χρησιμοποιηθεί στα σχολεία. Ο κρατικός παρεμβατισμός ήταν ιδιαίτερα εμφανής την περίοδο μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο όπου πολιτικές διαμάχες ανάμεσα στην ριζοσπαστική αριστερά και την παραδοσιακή δεξιά επέβαλλαν έναν αυστηρό έλεγχο σε κάθε σχολικό υλικό. Το 1975 το Υπουργείο Παιδείας επιβάλλει έλεγχο και έγκριση όλων των εκπαιδευτικών υλικών, ακόμη και των χαρτών ή και των κασετών, ώστε να διασφαλιστεί η επιβολή των ιδεολογικών αρχών του κυβερνώντος κόμματος. Σε μια

προσπάθεια αποκεντρωτισμού και αναμόρφωσης του εκπαιδευτικού συστήματος, η οποία συντελείται την επόμενη δεκαετία, φτάνουμε στο 1990 όπου το Τμήμα Έγκρισης Σχολικών Βιβλίων καταργείται πανηγυρικά. Σήμερα, τέσσερις μεγάλοι εκδοτικοί οίκοι μοιράζονται με ποσοστά 48%, 38%, 10% και 4% την παραγωγή των σχολικών βιβλίων. Συνήθως υπάρχουν προς διάθεση 4-6 διαφορετικές σειρές βιβλίων για τα κύρια μαθήματα όπως γλώσσα, μαθηματικά, φυσικές επιστήμες κ.ά. Κάθε σειρά συνοδεύεται από οπτικοακουστικό υλικό σε μορφή CD και βοηθητικό υλικό για το δάσκαλο. Κάθε εκπαιδευτικός μπορεί ελεύθερα να επιλέξει το βιβλίο εκείνο που ο ίδιος θεωρεί καταλληλότερο για το μάθημα που διδάσκει και να το διανείμει στους μαθητές του χωρίς την έγκριση του Υπουργείου. Αναλυτικότερα στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση τα βιβλία διανέμονται δωρεάν και το κόστος καλύπτεται από το Δήμο. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2003 οι δημοτικές αρχές αγόρασαν 4,4 εκατομμύρια βιβλία, τα οποία στοίχισαν 4,7 εκατομμύρια ευρώ. Πρέπει να επισημανθεί επίσης ότι στο τέλος της χρονιάς τα βιβλία επιστρέφονται εκτός βέβαια από το βιβλίο των ασκήσεων και διανέμονται στους νέους μαθητές της τάξης την επόμενη χρονιά. Συνήθως μετά από 3-4 έτη το βιβλίο αποσύρεται και διατίθεται άλλο καινούριο. Στην μετα-υποχρεωτική εκπαίδευση πάλι οι καθηγητές επιλέγουν το βιβλίο, αλλά οι μαθητές πληρώνουν για να το αποκτήσουν. Οι μαθητές μπορεί να κρατήσουν το βιβλίο καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών τους ή να το πουλήσουν ως μεταχειρισμένο. Πρέπει όμως να παρατηρήσουμε αν και σήμερα η παραγωγή και διάθεση του σχολικού βιβλίου γίνεται υπό τους όρους της ελεύθερης αγοράς, υπάρχει μια πολύ καλή συνεργασία ανάμεσα στο Υπουργείο Παιδείας και τους εκδοτικούς οίκους. Ετήσια συνάντηση με τον Υπουργείο Παιδείας, ετήσια σεμινάρια δύο ημερών με φορείς του Υπουργείου Παιδείας, άλλες συναντήσεις με εκπαιδευτικούς και ειδικούς επιστημονικούς συνεργάτες αλλά και συνεχή αξιολόγηση των βιβλίων από ομάδες ερευνητών, αποδεικνύουν έμπρακτα ότι Υπουργείο Παιδείας και εκδοτικοί οίκοι έχουν και μοιράζονται τον ίδιο σκοπό, τη βελτίωση δηλαδή της εκπαίδευσης στη Φινλανδία

4.3.2 Το Περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων

Καθώς στην Φινλανδία όπως άλλωστε και στις άλλες σκανδιναβικές χώρες οι μεγάλοι ιδιωτικοί εκδοτικοί οίκοι αναλαμβάνουν την παραγωγή των σχολικών βιβλίων με

μοναδικό κριτήριο τη συμφωνία του περιεχομένου με τις αρχές και τους σκοπούς του επίσημου Αναλυτικού Προγράμματος και βεβαίως τι κέρδος, θεωρείται δεδομένο ότι το περιεχόμενο ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών. Κανείς εκδοτικός οίκος δε θα αναλάμβανε το ρίσκο να διαθέσει στην ελεύθερη αγορά ένα βιβλίο χαμηλής ποιότητας. Άλλωστε από αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι, τις τελευταίες τουλάχιστον δεκαετίες, κανένα φινλανδικό σχολικό βιβλίο δεν έχει αποσυρθεί από την αγορά. Θεωρώντας λοιπόν δεδομένο ότι τα φινλανδικά σχολικά βιβλία προσφέρουν γνώσεις και δεξιότητες, διαμορφώνουν στάσεις και συμπεριφορές, προάγουν την ισότητα και τη δικαιοσύνη, αξίζει να επικεντρωθούμε στο περιεχόμενο όπως αυτό παρουσιάζεται στα βιβλία των μαθηματικών και της ιστορίας. Σε εισήγηση της Leila Pehkonen στο εικοστό όγδοο συνέδριο του διεθνούς γκρουπ για την φιλοσοφία των μαθηματικών στην εκπαίδευση το 2004, αναφέρεται ότι οι δάσκαλοι που διδάσκουν μαθηματικά θεωρούν τα βιβλία του μαθήματος αυτού πολύ καλά και ως προς το περιεχόμενο και ως προς τη δομή τους. Το περιεχόμενο λογικό, σαφές και κατανοητό, με την πληθώρα των έγχρωμων εικόνων που διαθέτει κεντρίζει το ενδιαφέρον των μαθητών και προάγει τη ανακάλυψη της γνώσης. Ασκήσεις διαβαθμισμένης δυσκολίας και θεματικές ενότητες γενικού ενδιαφέροντος δίνουν την ευκαιρία σε κάθε μαθητή να έρθει σε επαφή με το μαγικό κόσμο των αριθμών και μέσα από γεγονότα της καθημερινότητας να συνειδητοποιήσει τη χρησιμότητα των μαθηματικών. Κατά τη διάρκεια της έρευνας ένα εκπαιδευτικός σχολίασε «Τα βιβλία των μαθηματικών είναι τόσο καλά που οι μαθητές δεν χρειάζονται καμία βοήθεια» και κάποιος άλλος «Τα παιδιά μαθαίνουν ότι πρέπει να μάθουν. Αυτό είναι αρκετό για το δάσκαλο». Παράλληλα το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου βοηθά και τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς να ανταπεξέλθουν στο δύσκολο έργο τους καθώς προσφέρει σε αυτούς τη δυνατότητα προγραμματισμού και υλοποίησης του εκπαιδευτικού τους έργου. Παρόλα αυτά ορισμένοι εκπαιδευτικοί βλέποντας ότι ένα τόσο καλό βιβλίο περιορίζει το ρόλο τους σε αυτόν του διευκολυντή-καθοδηγητή εκφράζουν τις αντιρρήσεις τους και πιστεύουν ότι θα έπρεπε να μην μένουν προσκολλημένοι στο βιβλίο αλλά να δίνουν οι ίδιοι περισσότερα κίνητρα μάθησης στους μαθητές τους. Αναφορικά τώρα με το περιεχόμενο των βιβλίων της ιστορίας παρατηρούμε την προσπάθεια της φινλανδικής κοινωνίας να αποκτήσει εθνική ταυτότητα μέσα από την παράδοσή της. Αν και τα τελευταία χρόνια στα περιεχόμενα αποφεύγονται προϋπάρχουσες λανθασμένες ερμηνείες αμφιλεγόμενων ζητημάτων και προσβλητικές εκφράσεις, διαπιστώνεται μια αναντιστοιχία ανάμεσα στο περιεχόμενο της σχολικής ιστορίας και της επιστημολογικής θεώρησης της ιστορίας (Vaisanen, 2005), κάτι που δικαιολογείται απόλυτα από το γεγονός ότι η σχολική ιστορία τροφοδοτεί τη συλλογική μνήμη και διαμορφώνει εθνική ταυτότητα. Τέλος

σχετικά με την εικονογράφηση των σχολικών βιβλίων αν και είναι πλούσια, παρατηρείται το φαινόμενο πολλές φορές να μην ανταποκρίνεται στο νόημα του κειμένου (Selander, 1991) ή να προβάλλει κοινωνικοπολιτισμικά στερεότυπα (Fairclough, 2004).

4.3.3 Αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων

Πρόσφατη έρευνα που διεξήχθη σε 130 υποχρεωτικά σχολεία της Φινλανδίας σχετικά με το πώς οι εκπαιδευτικοί αξιολογούν και επιλέγουν τα σχολικά βιβλία για την τάξη τους, αναφέρει ότι ποσοστό πάνω από το 50% των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών δεν ακολουθεί κάποια συγκεκριμένη στρατηγική αξιολόγησης των σχολικών βιβλίων (www.iaretm.no). Το γεγονός ότι δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη λίστα κριτηρίων, αναγκάζει τους εκπαιδευτικούς να αξιολογούν τα σχολικά βιβλία στηριζόμενοι στις γνώσεις τους, την εμπειρία τους και τη βιβλιογραφία. Οι περισσότεροι όμως φαίνεται να συμφωνούν ότι αν το περιεχόμενο είναι επιστημονικά έγκυρο και σύμφωνο με τους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος, η γλώσσα είναι κατάλληλη για το επίπεδο των μαθητών που απευθύνεται το βιβλίο και η εικονογράφηση συμβάλλει στην κατανόηση του κειμένου, το βιβλίο θεωρείται αξιόλογο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται προσπάθεια να διεξαχθούν κάποια συμπεράσματα σχετικά με τις εκπαιδευτικές πολιτικές που ακολουθούν οι σκανδιναβικές χώρες αναφορικά με το σχολικό βιβλίο. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τη σύγκριση και την ανάδειξη ομοιοτήτων και διαφορών που μπορεί να παρουσιάζουν οι εν λόγω χώρες ως προς το σύστημα παραγωγής, έγκρισης, παροχής και αξιολόγησης του σχολικού βιβλίου. Στη συνέχεια επιχειρείται η σύγκριση των εκπαιδευτικών πολιτικών των σκανδιναβικών χωρών για το σχολικό βιβλίο με την εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθείται στην Ελλάδα. Το κεφάλαιο καταλήγει να συγκρίνει την εκπαιδευτική πολιτική των σκανδιναβικών χωρών με το γενικό εκπαιδευτικό σύστημα που ισχύει σε αυτές, για να διαπιστώσει έτσι κατά πόσο οι πολιτικές που ακολουθούνται και το ευρύτερο εκπαιδευτικό πλαίσιο επηρεάζουν τα ζητήματα που αφορούν το σχολικό βιβλίο.

5.1 Σύγκριση των εκπαιδευτικών πολιτικών για το σχολικό βιβλίο μεταξύ Σουηδίας, Νορβηγίας και Φινλανδίας

Έχοντας ήδη αναφέρει ότι το σχολικό βιβλίο είναι ένα από τα πιο ισχυρά μέσα διδασκαλίας, καθώς σχετίζεται με τους σκοπούς του μαθήματος και τις αρχές του αναλυτικού προγράμματος, υλοποιώντας έτσι σε σημαντικό βαθμό το περιεχόμενο του προγράμματος διδασκαλίας, είναι σκόπιμο να προχωρήσουμε σε μια συγκριτική μελέτη των βασικών αξόνων (παραγωγή, έγκριση, επιλογή, παροχή- περιεχόμενο- αξιολόγηση) των ελληνικών σχολικών βιβλίων με αυτά της Σουηδίας, της Νορβηγίας και της Φινλανδίας. Έτσι λοιπόν και όσον αφορά την παραγωγή έγκριση και παροχή των σχολικών βιβλίων τόσο στη Σουηδία όσο και στην Νορβηγία και Φινλανδία αυτή γίνεται στα πλαίσια της ελεύθερης αγοράς. Μεγάλοι ιδιωτικοί εκδοτικοί οίκοι και των τριών χωρών αναλαμβάνουν την παραγωγή σχολικών βιβλίων με τη βοήθεια ειδικών επιστημόνων. Στη Σουηδία μάλιστα, περισσότερο από τις άλλες δύο χώρες, δίνεται η δυνατότητα σε εκπαιδευτικούς και μαθητές να παράξουν σχολικά βιβλία εναρμονισμένα στις ιδιαίτερες απαιτήσεις τους. Αναφορικά με τη έγκριση των σχολικών βιβλίων σημειώνεται ότι στη Σουηδία η Επιτροπή Έγκρισης-Αξιολόγησης καταργήθηκε το 1991, ενώ στη Νορβηγία το 1990. Τόσο λοιπόν στη Σουηδία όσο και στη Φινλανδία τα σχολικά βιβλία κυκλοφορούν στο εμπόριο χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε επίσημη έγκρισή τους.

Αντιθέτως στη Νορβηγία για να εκδοθεί ένα σχολικό βιβλίο πρέπει να έχει την επίσημη έγκριση του Υπουργείου Παιδείας. Σχετικά με την παροχή των βιβλίων παρατηρούμε ότι και στις τρεις χώρες τα βιβλία παρέχονται δωρεάν στους μαθητές της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, αλλά στη Φινλανδία ο μαθητής υποχρεούται να επιστρέψει το βιβλίο με το τέλος της σχολικής χρονιάς. Το κόστος τους αναλαμβάνεται από το κράτος ή από τους Δήμους. Στη μετα-υποχρεωτική εκπαίδευση τόσο στη Νορβηγία όσο και στη Φινλανδία το κόστος των σχολικών βιβλίων επιβαρύνει τους μαθητές. Αναφορικά με το περιεχόμενό τους, τα σχολικά βιβλία της Σουηδίας, Νορβηγίας και Φινλανδίας προσφέρουν έγκυρη επιστημονική γνώση εναρμονισμένη με τια αρχές και τους σκοπούς του Αναλυτικού Προγράμματος κάθε χώρας. Με γλώσσα κατάλληλη για το επίπεδο των μαθητών που απευθύνονται και ύφος ακριβές και σαφές προάγουν την κριτική σκέψη και βοηθούν τους μαθητές στην ανακάλυψη της γνώσης. Το περιεχόμενο των βιβλίων της Ιστορίας αν και στις τρεις χώρες καλλιεργεί την εθνική συνείδηση είναι σε μεγάλο βαθμό απαλλαγμένο από ρατσιστικά στερεότυπα, προκαταλήψεις και εθνικιστικές εξάρσεις. Στο χώρο των Κοινωνικών Επιστημών το περιεχόμενο προάγει ζητήματα δημοκρατίας, ισότητα και δικαιοσύνης. Έχοντας μια σαφή θετική στάση απέναντι στην ετερότητα, αντιμετωπίζει θετικά τη γυναικεία ταυτότητα και προβάλλει την πολυπολιτισμικότητα. Στο χώρο των Μαθηματικών και των Φυσικών Επιστημών το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων ανταποκρινόμενο στις ιδιαίτερες απαιτήσεις και ικανότητες κάθε μαθητή ικανοποιεί στο μέγιστο βαθμό τους στόχους που θέτει το Αναλυτικό Πρόγραμμα κάθε χώρας. Συγκρίνοντας το περιεχόμενο των σουηδικών, νορβηγικών και φινλανδικών βιβλίων Μαθηματικών, παρατηρούμε ότι απουσιάζουν οι εξηγήσεις για το «πότε» και «γιατί», στα νορβηγικά το περιεχόμενο δεν ακολουθεί τη ραγδαία εξέλιξη των εκπαιδευτικών αλλαγών που συντελούνται στη χώρα και στα φινλανδικά είναι τόσο πλήρες που πολλές φορές υποκαθιστά τον ίδιο τον εκπαιδευτικό. Όσον αφορά την αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων, διαπιστώνουμε ότι και στις τρεις χώρες αυτή γίνεται από τους εκπαιδευτικούς κάθε βαθμίδας που καλούνται να επιλέξουν το βιβλίο που θα διδάξουν, αν και στη Νορβηγία βέβαια κάθε σχολικό βιβλίο αξιολογείται πρωταρχικά από φορείς του Υπουργείου Παιδείας ως προς τη γλώσσα, τη μεθοδολογία, τις παιδαγωγικές και ιδεολογικές του αρχές. Από τη άλλη όμως πλευρά. Η έλλειψη θεσμοθετημένων κριτηρίων αξιολόγησης και στις τρεις χώρες αναγκάζει τους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων να λάβουν υπόψη τους γενικά κριτήρια αξιολόγησης και στηριζόμενη στις γνώσεις και στις εμπειρίες τους να επιτελέσουν το δύσκολο έργο της αξιολόγησης και της επιλογής του καταλληλότερου σχολικού βιβλίου.

5.2 Σύγκριση των εκπαιδευτικών πολιτικών για το σχολικό βιβλίο μεταξύ των σκανδιναβικών χωρών και της Ελλάδας

Ο συγκεντρωτικός χαρακτήρας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος αντανακλάται στην παραγωγή, έγκριση, παροχή και αξιολόγησης του σχολικού βιβλίου σε αντιδιαστολή με τον αποκεντρωτικό χαρακτήρα της Σουηδίας, Νορβηγίας και Φινλανδίας. Στην Ελλάδα κάτω από το «μύθο της δωρεάν εκπαίδευσης», τη θεώρηση του σχολικού βιβλίου ως «δημόσιο αγαθό» και το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, η παραγωγή, έγκριση, παροχή και αξιολόγηση του σχολικού βιβλίου είναι αρμοδιότητα του Κράτους. Υπεύθυνο για την παραγωγή, έγκριση και αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων είναι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.) το οποίο επανιδρύθηκε με το Ν.1565/85 (ΦΕΚ 167 ζ.Α), υπάγεται απευθείας στον υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και αποτελεί ανεξάρτητη δημόσια υπηρεσία. Στις σκανδιναβικές χώρες υπεύθυνοι είναι οι μεγάλοι ιδιωτικοί οίκοι. Το Π.Ι. προκηρύσσει ανοιχτό διαγωνισμό για την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού βάσει των προδιαγραφών που προβλέπει το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ). Ο διαγωνισμός με τα αυστηρά κριτήρια που θέτει για την επιστημονική κατάρτιση των υποψηφίων, απευθύνεται κυρίως σε τεχνοκράτες της εκπαίδευσης, αποκλείοντας τους εκπαιδευτικούς της πράξης, κάτι που δεν φαίνεται να συμβαίνει στις σκανδιναβικές χώρες. Στη συνέχεια κατατίθενται «δείγματα γραφής» τα οποία και αξιολογούνται με βάσει συγκεκριμένα κριτήρια από τριμελή επιτροπή στην οποία μετέχουν ένα μέλος ΔΕΠ ΑΕΙ, ένας σχολικός σύμβουλος και ένας εν ενεργεία εκπαιδευτικός αυξημένων επιστημονικών προσόντων. Η απουσία του απλού εκπαιδευτικού είναι και πάλι εμφανέστατη. Όταν πια η διαδικασία ολοκληρωθεί και το σχολικό βιβλίο εγκριθεί, την έκδοση και διανομή του αναλαμβάνει ένας άλλος κρατικός φορέας, ο Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων (Ο.Ε.Δ.Β.). Ο Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων ιδρύθηκε το 1937 και λειτουργεί υπό την εποπτεία του ΥΠΕΠΘ. Σκοπός του είναι η έκδοση και η διάθεση των διδακτικών βιβλίων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, καθώς και ορισμένων βιβλίων και εντύπων που αφορούν γενικότερα την επιστημονική έρευνα, τη λαϊκή επιμόρφωση και τις ανάγκες άλλων δημοσίων υπηρεσιών. Η τρέχουσα δραστηριότητα του Οργανισμού αφορά:

- την παραγωγή ετησίως περίπου 1.200 τίτλων βιβλίων για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε 45.000.000 αντίτυπα, για τα οποία απαιτούνται 16.000 τόνοι χαρτί και χαρτόνι. (www.oedb.gr)

Ο Ο.Ε.Δ.Β. έχει υψηλή παραγωγικότητα με βιβλιοπαραγωγικό κόστος εντυπωσιακά χαμηλό, όχι μόνο για τα ελληνικά αλλά και τα διεθνή εκδοτικά δεδομένα (το μέσο κόστος ανά αντίτυπο είναι μικρότερο του 1 €). Απασχολεί 99 μονίμους εργαζόμενους. Ο ετήσιος προϋπολογισμός του ανέρχεται σε περίπου 41.000.000 € ενώ η επιχορήγηση από τον κρατικό προϋπολογισμό ανέρχεται σε περίπου 26.000.000 € ετησίως.

Ο Ο.Ε.Δ.Β. είναι υπεύθυνος και για τη διανομή των σχολικών βιβλίων.

- Οι παραγγελίες των βιβλίων από τα σχολεία προς τον Ο.Ε.Δ.Β. γίνονται ηλεκτρονικά μέσω διαδικτύου.
- Ακολουθεί έλεγχος τους μέσω στατιστικών στοιχείων που αφορούν τον αριθμό των μαθητών, ώστε να περιορίζονται οι άσκοπες υπερβολικές παραγγελίες που αυξάνουν το κόστος. Έλεγχος και περιορισμός του υπερβολικά μεγάλου αριθμού αντιτύπων που ζητούνται από τους προορισμούς κατά 10%. Δυνατότητες επιπλέον περιορισμού κατά 10% δηλαδή εξοικονόμηση τουλάχιστον 2.500.000 € ετησίως.
- Οι εγκεκριμένες παραγγελίες προωθούνται αυτόματα σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα εφοδιαστικής. Δίδονται δηλαδή οι διατακτικές για την ετοιμασία των παραγγελιών (διαλογή, ανασυσκευασία) και την αποστολή τους στους προορισμούς, διασφαλίζοντας και τον πλήρη έλεγχο των αποθεμάτων. (www.oedb.gr)

Τα βιβλία παρέχονται δωρεάν στους μαθητές όλων των βαθμίδων και ανήκουν πλέον αποκλειστικά σε αυτούς, χωρίς καμία δέσμευση. Το φινλανδικό σύστημα «δανεισμού επιστροφής» των σχολικών βιβλίων αλλά και η αγορά των σχολικών βιβλίων από τους μαθητές του λυκείου στη Σουηδία Νορβηγία και Φινλανδία δεν εφαρμόζεται στην Ελλάδα με αποτέλεσμα να είναι συχνό το φαινόμενο ολοκληρωτικής καταστροφής χιλιάδων βιβλίων με το τέλος κάθε σχολικής χρονιάς. Αναφορικά με το περιεχόμενο των νέων ελληνικών σχολικών βιβλίων έγινε μεγάλη προσπάθεια ώστε αυτό να σέβεται την επιστήμη της μεθόδους της και τα νέα της πορίσματα, να ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα των μαθητών και να διευρύνει τις ανησυχίες τις ανησυχίες τους κάτι άλλωστε που συναντούμε και στο περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων της Σουηδίας, Νορβηγίας και Φινλανδίας. Αν και η προσπάθεια ήταν μεγάλη, αν και θέματα δημοκρατίας, ισότητας, δικαιοσύνης, σεβασμού στην διαφορετικότητα του άλλου

παίζουν κυρίαρχο ρόλο στο περιεχόμενο των ελληνικών βιβλίων, αυτά δεν έπαψαν να διαπλάθουν το χαρακτήρα των μαθητών και να διαμορφώνουν την «υποκειμενική» τους κρίση. Χαρακτηριστικό μάλιστα παράδειγμα όπου η ύπαρξη ιδεολογικών τοποθετήσεων σε αμφισβητούμενα θέματα και η επιστημονική «ουδετερότητα» που ευαγγελίζονται, αποτελεί η απόσυρση του βιβλίου της ιστορίας της έκτης Δημοτικού, καθώς στο τελικό κείμενο που εστάλει στο Υπουργείο από την Ακαδημία Αθηνών αναφέρεται ότι αυτό δε συμβάλλει στην ενίσχυση της εθνικής μνήμης και της ελληνικής αυτογνωσίας, επιδεικνύει προχειρότητα κατά την προσέγγιση μείζονος σημασίας ζητημάτων του ιστορικού παρελθόντος και αδυναμία διακρίσεως του εκάστοτε ουσιώδους από το επουσιώδες αλλά και ότι παρουσιάζει ικανό αριθμό ανακριβειών, λαθών και παραλείψεων (www.antibaro.gr/istoria.php). Κάτι ανάλογο σε μικρότερη όμως κλίμακα συνέβη μόνο στη Νορβηγία με την απόσυρση του βιβλίου των θρησκευτικών του εκδοτικού οίκου Gyldendal. Επίσης αναφορικά με το περιεχόμενο στα νέα ελληνικά σχολικά βιβλία παρατηρείται

- Αύξηση της ύλης
- Κατέβασμα εννοιών σε χαμηλότερες τάξεις
- Έλλειψη ρεαλιστικότητας όσον αφορά το διδακτικό χρόνο
- Προχειρότητα με την οποία επιδιώκεται το διδακτικό μοντέλο: ανακάλυψη-επισημοποίηση-εφαρμογή και αποτυχημένη απόπειρα εφαρμογής του διαθεματικού πλαισίου
- Αλλά και πάμπολλες ασάφειες, ανακρίβειες και λάθη

Μιλώντας για λάθη το δεκάσέλιδο έντυπο που έστειλε το Π.Ι. σε όλα τα σχολεία της χώρας με πλήθος διορθώσεις και παροράματα που αναφέρονται στα βιβλία των μαθηματικών, θρησκευτικών, το ανθολόγιο, και την ιστορία νεοελληνικής λογοτεχνίας για το τριτάξιο γυμνάσιο, με καθυστέρηση μάλιστα έξι μηνών, καταδεικνύει το πόσο πλημμελώς λειτουργεί ο μηχανισμός ελέγχου του Π.Ι. και πόσο «πρόχειρα» γράφονται τα σχολικά βιβλία. Ιδιαίτερα στα βιβλία των μαθηματικών ορισμένες ασκήσεις έχουν δοθεί λάθος ή τα δεδομένα τους οδηγούν σε μη λύσεις καθιστώντας έτσι τη σύγκριση με το περιεχόμενο των αντίστοιχων φινλανδικών βιβλίων σχεδόν ανέφικτη(<http://www-enosh.gr>).

Ως προς τη διαδικασία αξιολόγησης παρατηρούμε ότι στη Σουηδία και στη Φινλανδία δεν εφαρμόζεται ενιαία στρατηγική αξιολόγησης των σχολικών βιβλίων. Στις χώρες αυτές η ποιότητα- καταλληλότητα των σχολικών βιβλίων δεν αξιολογείται με βάση κάποια θεσμοθετημένα κριτήρια αλλά στηρίζεται στην υποκειμενική κρίση του εκπαιδευτικού

κάθε βαθμίδα. Αντίθετα στη Νορβηγία η διαδικασία αξιολόγησης είναι περισσότερο οριοθετημένη, καθώς κάθε σχολικό βιβλίο πριν χρησιμοποιηθεί μέσα στη σχολική τάξη, αξιολογείται από φορείς του Υπουργείου Παιδείας βάση ορισμένων κριτηρίων και από τον εκπαιδευτικό που καλείται να επιλέξει το καταλληλότερο- εγκεκριμένο βιβλίο. Σε σύγκριση με τις σκανδιναβικές χώρες στην Ελλάδα η διαδικασία αξιολόγησης των σχολικών βιβλίων είναι αυστηρά προκαθορισμένη και συντελείται σε δύο επίπεδα: τη διαγνωστική(πριν τη συγγραφή) και τη διαμορφωτική(κατά τη διάρκεια της συγγραφής) υπό την εποπτεία του Π.Ι. Συγκεκριμένα στις προκηρύξεις για τη συγγραφή διδακτικών βιβλίων ορίζεται με σαφήνεια ότι το προς εκπόνηση έντυπο εκπαιδευτικό υλικό θα ικανοποιεί τα περιεχόμενα, τους σκοπούς, τους στόχους και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας του κάθε μαθήματος όπως διατυπώνονται στο ΔΕΠΠΣ(Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών) και ΑΠΣ(Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών) της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και θα πρέπει να βρίσκονται σε αρμονία με ακριβή κριτήρια αξιολόγησης που εμπεριέχονται στην προκήρυξη συγγραφής. Το περιεχόμενο, η δομή και η τελική εμφάνιση κάθε σχολικού βιβλίου προκαθορίζονται ακριβέστατα, ώστε το βιβλίο να είναι σύμμετρο με την αντιληπτική ικανότητα, την ωριμότητα και γενικά το τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών στους οποίους απευθύνεται. Παράλληλα να είναι ελκυστικό και να ανταγωνίζεται την ποικιλία και την ποιότητα των διαφόρων κειμένων, εικόνων και παρουσιάσεων στις οποίες είναι «εκτεθειμένοι» καθημερινά οι μαθητές. Τα κριτήρια είναι τόσο αυστηρά ώστε ακόμη και η γραμματοσειρά που θα χρησιμοποιηθεί, ο αριθμός των σελίδων και το μέγεθος κάθε σελίδας να είναι σαφώς προκαθορισμένα. Τέλος σε μια προσπάθεια να αποτυπωθούν οι απόψεις της εκπαιδευτικής κοινότητας και των μαθητών για την ποιότητα των σχολικών βιβλίων στα γνωστικά αντικείμενα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, το Π.Ι. προχωρά από την επόμενη σχολική χρονιά (2008-2009) σε μια διαδικασία αξιολόγησης τρίτου επιπέδου, την τελική αξιολόγηση και η οποία θα πραγματοποιείται κατά την εφαρμογή στη σχολική πράξη. Για την άντληση των σχετικών πληροφοριών θα χρησιμοποιηθούν ερωτηματολόγια. Η αξιολόγηση θα γίνει σε μακροεπίπεδο με μονάδα ανάλυσης το συνολικό βιβλίο και τις ευρύτερες ενότητες και σε μικροεπίπεδο με μονάδα ανάλυσης το κείμενο του κεφαλαίου της ωριαίας διδασκαλίας(www.pi-schools.gr). Κριτήρια για την αξιολόγηση των βιβλίων θα αποτελέσουν τα εξής:

- Σύνδεση με εμπειρίες και ενδιαφέροντα του παιδιού και με την καθημερινότητα
- Χρήση κατανοητής και αναπτυξιακής Γλώσσας
- Αξιοποίηση κατάλληλων και εναλλακτικών διδακτικών και μαθησιακών προσεγγίσεων

- Συμβολή δραστηριοτήτων στην προώθηση σκοπών και στόχων και στην ανάπτυξη κριτικής και δημιουργικής σκέψης και δεξιοτήτων αυτο- ρυθμιζόμενης μάθησης διεπιστημονικών συσχετίσεων και διαθεματικών προεκτάσεων
- Προσαρμοστικότητα σε ολιγοθέσια σχολεία

Συμπερασματικά λοιπόν διαπιστώνουμε ότι οι πολιτικές που ακολουθούνται για το σχολικό βιβλίο στην Ελλάδα σε αντίθεση με τις σκανδιναβικές χώρες περιορίζουν τη δυνατότητα λήψης πρωτοβουλιών από τους εκπαιδευτικούς, στερώντας τους έτσι τη δυνατότητα της ελεύθερης επιλογής και κατά συνέπεια τη δυνατότητα προσαρμοστικότητας στις ιδιαίτερες απαιτήσεις τόσο του μαθητή όσο και του εκπαιδευτικού.

5.3 Σύγκριση των εκπαιδευτικών πολιτικών των σκανδιναβικών χωρών με το ευρύτερο εκπαιδευτικό πλαίσιο

Οι εκπαιδευτικές πολιτικές που υιοθετήθηκαν στη Σουηδία, Νορβηγία και Φινλανδία κατά την τελευταία δεκαετία κάτω από το πρίσμα του κοινωνικοπολιτικού προοδευτισμού, της ισότητας της πρόσβασης, της ελεύθερης επιλογής, της ενθάρρυνσης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, την εναρμόνιση των εκπαιδευτικών πολιτικών με την αγορά εργασίας και κυρίως με την επιλογή της αποκέντρωσης του εκπαιδευτικού συστήματος και την ευαισθητοποίηση απέναντι σε ατομικές ανάγκες και κοινωνικές επιθυμίες, αντικατοπτρίζονται και στην πολιτική των χωρών αυτών για το σχολικό βιβλίο. Ιδιαίτερα στις σκανδιναβικές χώρες όπου η σχολική μονάδα έχει την πρωτοβουλία του καταρτισμού του ετήσιου προγραμματισμού της και του δικού της μοναδικού και αυθεντικού σχεδίου δράσης, μέσα στα πλαίσια βέβαια του περιγράμματος στόχων που δίνει ο κεντρικός εκπαιδευτικός φορέας, η πολιτική που ακολουθείται για το σχολικό βιβλίο εναρμονίζεται πλήρως με τις αρχές και τις απαιτήσεις της γενικότερης εκπαιδευτικής πολιτικής. Ελεύθερη παραγωγή, ελεύθερη αξιολόγηση, ελεύθερη επιλογή και διάθεση απορρέουν από τον αποκεντρωτικό χαρακτήρα των εκπαιδευτικών πολιτικών αλλά και ενισχύουν το φιλελεύθερο θεσμικό πλαίσιο. Μέσα στο πλαίσιο αυτό διαφαίνεται ο υψηλός βαθμός εμπιστοσύνης και συνεργασίας που επικρατεί ανάμεσα σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς της εκπαίδευσης (κρατικοί λειτουργοί, εκπαιδευτικοί, μαθητές, και γονείς). Αποτέλεσμα αυτής της εμπιστοσύνης και συνεργασίας είναι η παραγωγή σχολικών

βιβλίων που ανταποκρινόμενα στις απαιτήσεις και τα ενδιαφέροντα τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών, προάγουν το επίπεδο της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έντυπη Ελληνική

- Καψάλης Αχιλλέας, Χαραλάμπους Δημήτρης « Σχολικά Εγχειρίδια Θεσμική εξέλιξη και σύγχρονη προβληματική», Αθήνα εκδόσεις έκφραση 1995
- Κουλούρη Χριστίνα «Η μάχη των σχολικών εγχειριδίων» στο περιοδικό «Σύγχρονη Εκπαίδευση» τ. 125, 2002
- Έξαρχος Ιωάννης, «Σκέψεις και απόψεις για την εκλογή του καταλληλότερου σχολικού εγχειριδίου», στο περιοδικό «Σύγχρονη Εκπαίδευση» τ. 125, 2002
- Δούκας Χρίστος, «Ευρωπαϊκές τάσεις στην παραγωγή, επιλογή και παροχή εκπαιδευτικού υλικού: Συγκριτική επισκόπηση» στο Διδακτικό βιβλίο και εκπαιδευτικό υλικό στο σχολείο: προβληματισμοί – δυνατότητες- προοπτικές, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 17-19 Φεβρ. 2005
- Μπονίδης Κυριάκος «Διαδικασία και κριτήρια αξιολόγησης των σχολικών βιβλίων» στο Διδακτικό βιβλίο και εκπαιδευτικό υλικό στο σχολείο: προβληματισμοί – δυνατότητες- προοπτικές, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 17-19 Φεβρ. 2005
- Δομές των συστημάτων εκπαίδευσης και εισαγωγικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, OECD 1990
- Σταύρος Ζήγος, «Ευρωπαϊκά Εκπαιδευτικά Συστήματα και Ενιαίο Σχολείο» Αθήνα εκδόσεις έκφραση 1990
- Αθανάσιος Παπάς, «Σύγχρονη Θεωρία και Πράξη της Παιδείας», 1988

Έντυπη Ξενόγλωσση

- Reviews of National Policies for Education Norway, OECD 1990

- Reviews of National Policies for Education Sweden, OECD 1990

Ηλεκτρονική Ελληνική

- www.oedb.gr (Οργανισμός Έκδοσης Διδακτικών Βιβλίων)
- www.pi-schools.gr (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο)
- www.antibaro.gr/istoria.php
- <http://www.enosh.gr>.

Ηλεκτρονική Ξενόγλωσση

- www.eurydice.org
- www.iartem.no
- www.oecd.org
- www.inca.org